

Станислав Лем
СЕННА ХРЕМА

ИЗДАТЕЛСТВО ОТЕЧЕСТВО

СТАНИСЛАВ ЛЕМ

СЕННА ХРЕМА

Превод: Магдалена Атанасова

chitanka.info

НЕАПОЛ — РИМ

Последният ден ми се видя по-дълъг от всеки друг. Не от притеснение. Не се страхувах. А и нямаше от какво. Все така се чувствах сам в разноезичната тълпа. Никой не ми обръщаше внимание. Моята охрана не ми се навираше в очите, впрочем аз дори не познавах тези хора. А понеже не вярвах, че над мене тегне проклятие, след като спях в пижамите на Адамс, бръсна се с неговата електрическа самобръсначка и вървя по следите му край залива, би трябвало да изпитвам облекчение, че на другия ден ще смъкна от гърба си тази чужда кожа. По пътя също не очаквах никаква клопка. Нали по магистралата и на него не му е паднал косъм от главата. А единствената нощ в Рим щях да прекарам под специална охрана. Казвах си, че това е просто от желание да сложа край на тази акция, защото излезе неуспешна. Втълпявах си какви ли не разумни неща и все пак непрекъснато изскачах от релсите.

След банята трябваше да се върна във „Везувий“ в три часа, а още в два и двайсет се озовах недалеч от хотела, сякаш някой ме гонеше натам. Сигурен бях, че в стаята нищо не се е случило, затова тръгнах по улицата. Всичко наоколо знаех наизуст. На ъгъла имаше фризьорски салон, по-нататък магазинче за цигари, пътническо бюро, а от него започваше паркингът на хотела, който влизаше навътре между сградите. Ако тръгнеш нагоре зад хотела, минаваш покрай една сарачница, където Адамс занесъл да му зашият откъснатата дръжка на куфара, и покрай малко кино с целодневни прожекции. Първата вечер за малко не влязох в него, защото розовите кълба на афиша ми се видяха като планети. Но тъкмо преди да стигна до касата, забелязах грешката си. Това беше гигантски задник. Сега, в нетрепващия зной, тръгнах към ъгъла, стигнах до човека, който продаваше печени бадеми, и се върнах. Миналогодишните кестени вече се бяха свършили. Разглеждах дълго лулите, после влязох в магазинчето и си купих пакет ментолови цигари, макар че обикновено не пуша от тях. През уличната врява от високоговорителите на киното долитаха стонове и хъркане

като от касапница. Продавачът на бадеми премести количката си на сянка под козирката на „Везувий“. Този хотел може някога да е бил елегантен, но обкръжението му говореше за неговото постепенно западане. Фоайето беше почти празно. В асансьора бе по-прохладно, отколкото в моята стая. Огледах я критично. Ако се затворех вътре в тая жега, щях да плувна в пот и детекторите щяха да се отлепят. Отидох да подреждам багажа си в банята, която в този стар хотел беше почти колкото стаята. В банята също беше задушно, но подът бе мраморен. Влязох във ваната с лъвски крачета, взех душ и нарочно не се избърсах добре, а докато подреждах нещата в куфарите, ходех бос, та поне малко да се разхладя. В несесера напипах нещо твърдо. Пистолетът. Изобщо бях забравил за него. Имах желание да го хвърля под ваната. Сложих го на дъното на най-големия куфар, под ризите, внимателно си изтрих гърдите и застанах пред огледалото да поставя детекторите. Едно време на тези места имах белези по тялото, но изчезнаха. Между ребрата напипах ударите на сърдечния връх за първия електрод. Вторият, под ключицата, не искаше да се закрепя. Избърсах се отново и от двете страни притиснах детектора с левкопласт, за да не изскача над ключицата. Нямах опит, защото едно време не го правех сам. Риза, панталони, тиранти. Носех тиранти, откакто се върнах на Земята. Това е удобно. Човек не се хваща час по час за панталоните от страх да не му паднат. В Космоса дрехите нямат тегло и когато се върнеш, възниква този „панталонен рефлекс“, та оттук и тирантите.

Бях готов. Целият план беше в главата ми. Четирийсет и пет минути за обяд, включително да платя сметката и да взема ключовете, половин час до магистралата поради върховия час и десет минути в запас. Надникнах в гардеробите, оставих куфарите до вратата, наплисках си лицето със студена вода, проверих пред огледалото дали детекторите не личат, и слязох долу. Ресторантът вече беше пълен. Плувнал в пот, келнерът сложи пред мен бутилка кианти, а аз поисках таблетка плимазин и кафе за термоса. Тъкмо когато привършвах обяда и си поглеждах часовника, високоговорителят загъгна: „Моля, мистър Адамс на телефона!“ Видях как космите на ръцете ми се изправят. Да отида или да не отида? От масата до прозореца се надигна някакъв шишко с електрикова риза и тръгна към кабината. Някой Адамс. Малко ли адамсовци има? Разбирах вече, че не е започнало нищо, но ме беше

яд на себе си. Спокойствието ми е било само привидно. Избърсах мазните си от олио устни, с остатъка от виното глътнах зелената таблетка и се запътих към рецепцията. Хотелът още се перчеше със своите плюшове, гипсови украшения и кадифета, но от вътрешните помещения проникваха кухненски миризми. Също като аристократ, който се оригва на зеле. Това беше цялото сбогуване. Излязох в застиналия зной подир портiera, който буташе количката с куфарите ми. Автомобилът, изпратен от фирмата Херц, беше стъпил с двете колела на тротоара. Хорнет, черен като катафалка. Не позволих на портiera да сложи нещата в багажника, защото там би могло да има предавател, пуснах му една банкнота в ръката и влязох в колата като в пещ. Моментално се изпотих, бръкнах в джоба за ръкавиците. Излишно, воланът беше облечен в кожа. Багажникът беше празен — къде тогава е усилвателят? На пода пред свободната седалка, закриваше го обложката на отворено списание, от което студено ме гледаше гола блондинка, изплезила наслюнчения си език. Не издадох всъщност никакъв звук, но нещо в мен тихо простена, докато се мъчех да се включа в движението. Колона от светофар до светофар. Макар и отпочинал, бях отпуснат, малко намусен, малко глупаво разбъркан отвътре, може би защото бях изял препълнена чиния макарони, които са ми противни. Засега опасността на положението се свеждаше до това, че бях наддал на килограми. Като отминах следващото кръстовище, включих вентилацията. Лъхна ме на изгорели газове. Изключих я. Колите по италиански напиреха една върху друга. Отклонение. В огледалата — маски и покриви. *La potente benzina italiana* вонеше на изгоряло. Спрях зад един автобус, сред неговата воняща пушилка. Децата, всичките с еднакви зелени шапчици, зяпнаха към мен през задното стъкло. Усещах празнота в стомаха, в главата огън, а върху сърцето детектора, който при всяко обръщане на волана закачаше тирантите през ризата. Разкъсах една опаковка „клийнекс“ и наредих кърпичките на подставката до лоста на скоростите, защото в носа си усещах гъдел като пред буря. Кихнах веднъж, втори път и така се отплеснах в кихавицата, че дори не усетих кога съм отминал Неапол, кога е изчезнал в надморската синева. Вече се движех по дел Соле. Като за върхов час шосето беше почти празно. Но сякаш изобщо не бях вземал плимазин. Очите ме смъдяха, носът ми течеше, затова пък устата ми пресъхна. Добре щеше да ми дойде едно кафе, макар че

в хотела бях изпил две чашки капучино, но кафе ми се полагаше чак при Мадалената. В будката пак нямаше „Хералд“ поради някаква стачка. Между две фиатчета, които дигаха пушилка, и един мерцедес включих радиото. Последни новини. Разбирах на десет думи една. Демонстранти подпалили нещо. Говорителят на частната полиция направил изявление. Нелегалното феминистко движение предупредило, че предприема нови акции. Говорителката с дълбок алт прочете едно след друго декларацията на терористките и осъждането от страна на папата, а след това и отзивите в печата. Женско нелегално движение. Никой вече не се чуди на нищо. Отнеха ни способността да се учудваме. Против какво всъщност се борят, против мъжката тирания ли? Не се чувствувах тиранин. Никой не се чувствава. Да му мислят плейбоите. Какво са им направили? Дали ще отвличат и свещеници? Затворих радиото така, както се тръшва капак на боклукчийска кофа.

Да отидеш в Неапол и да не видиш Везувий — а аз не го видях. Към вулканите се отнасях със симпатия. Баща ми преди половин век ми разказваше за тях вечер преди да заспя. Помислих си, че след някоя и друга година ще бъда старец, и това толкова ме изуми, сякаш си бях казал, че скоро ще се превърна в крава. Вулканите бяха нещо солидно, нещо, което буди доверие. Земята се разтваря, потича лава и къщите рухват. Всичко е ясно и чудесно, когато си на пет години. Мислех си, че по кратера може да се слезе до центъра на Земята. Баща ми казваше, че не може. Жалко, че не доживя — щеше да ми се радва. Човек не мисли за ужасяващата тишина в онези безкрайни простори, когато се чува прекрасният звук на стиковете при скачването на кораба носител с модула. Наистина, кариерата ми беше кратка. Не се оказах достоен за Марс. Сигурно той щеше да го понесе по-тежко от мене. Тогава какво — да беше умрял след първия ми полет? Така да му планираш смъртта, че да склопи очи с вяра в тебе — това цинично ли е, или само глупаво? А няма ли да благоволиш да внимаваш малко в движението? Като се напъхах в свободното място зад една умопомрачителна ланчия, хвърлих поглед към ретровизьорите. От крайслера на Херц нямаше и помен. Мярна ми се нещо край Марианела, някъде далеч зад мен, но не бях сигурен дали са те — колата веднага се скри. Това банално, сравнително късо трасе, задръстено от забързаното гъмжило на колела, единствено на мен ми даваше привилегията на една тайна, дебнеща по начин, необясним за която и да било полиция в стария и новия свят; аз

единствен носех в колата си надувен дюшек, плувки и ракета, не за да се развличам през почивния ден, а за да привлека върху себе си тайнствения удар. Така се мъчех да се екзалтирам, но напразно, защото очарованието на това приключение отдавна се бе изпарило и аз си мислех не за загадката на смъртоносния заговор, а дали отново да взема плимазин, понеже носът ми продължаваше да тече. Все едно къде е крайслерът. Предавателят е с радиус на действие сто мили. А баба ми имаше на тавана кюлоти със същия цвят като тая ланчия. В пет и двайсет подгоних напред. Известно време следвах един Фолксваген, на задния му капак бяха нарисувани овнешки очи, които ме гледаха с кротък упрек. Автомобилът е усилвател на личността. След това се вмъкнах зад един съотечественик от Аризона с надпис на бронята „HAVE A NICE DAY“^[1] Зад мен и пред мен покривите бяха накамарени с моторници, водни ски, палатки, въдици, дъски за плуване, малинови и оранжеви денкове, Европа се влачеше по корем, само и само да прекара един „nice day“. Пет и двайсет и пет. Както бях правил вече стотици пъти, повдигнах първо дясната, после лявата ръка, гледайки изпънатите си пръсти. Не трепереха. Това би трябвало да е първият симптом. Но можеш ли да бъдеш сигурен? Фактически никой нищо не знае. Виж, ако за минута спра да дишам, Ранди ще загуби ума и дума. Ама че идиотска идея.

Виадукт. Въздухът заплющя под бетонните колони. Поглеждах встрани, сякаш да си открадна нещо от пейзажа. Разкошна беше зелената пустош до хоризонта, затворен от планините. От лявата ивица ме прогони едно ферари, сплескано като дървеница. Отново се разкихах гръмогласно, сякаш изригнах проклетия. Стъклото беше нашарено с останки от мухи, крачолите ми залепваха за прасците, в очите ми играеше отражението от чистачките. Избърсах си носа, пакетчето „клийнекс“ падна между седалките и зашумоля от течението. Кой би могъл да опише мъртвата природа в космоса? Точно когато човек си мисли, че всичко вече е вързано, намагнитено, закрепено и залепено, ето че започва истински сеанс — рояк от химикалки и очила, свободните краища на кабелите подскачат като гущери, но най-лошо е с трохите. Можеш да ги гониш с прахосмукачката, ако си нямаш работа... Ами пърхотът? Зад кулисите на космическите стъпки на човечеството не се наднича. Само децата отначало питаха как се пишка на Луната...

Планините растяха — тъмнокафяви, спокойни, тежки и някак близки. Едно от най-хубавите неща на Земята. Пътят завиваше, слънцето се местеше на квадрати в колата и това също напомняше нямото, величествено кръжене на светлините в кабината. Ден в нощта, едното заедно с другото като преди сътворението на света, и сън наяве за полета, и смут в тялото, вцепенение от това, че е тъй, както не може да бъде. Бях слушал лекции за синдрома на локомоцията, но си знаех своето. Това не беше обикновено гадене, а паника в червата и далака, вътрешностите пропадаха някъде и обикновено неосезаеми, започваха да се бунтуват. Просто ги съжалявах заради глупостта им. Докато ние се любувахме на Космоса, тялото се измъчваше. От първия миг му се насищаше. Човек го мъкне там, а то се дърпа назад. Наистина тренингът си имаше значение. И мечката, дете е мечка, можеш да я научиш да кара колело, ама работа ли е това? Чисто и просто посмешище. Ние не се предавахме, кръвта преставаше да пулсира в главата, спираше напрежението в червата, но това беше само отсрочване на платежа, защото в края на краищата трябваше да се върнем. Земята ни посрещаше с убийствена преса, изправянето на колената и гърба се превръщаше в отчаян подвиг, главата се люшкеше като оловна топка. Давах си сметка, че ще бъде така, бях виждал истински атлети да се срамуват, че не могат и крачка да направят, сам ги бях слагал във ваната, водата временно освобождава тялото от теглото, но дявол знае защо вярвах, че с мене няма да стане същото.

Оня, брадатият психолог казваше, че с всекиго е така. А после, когато човек отново свикне със земното притегляне, орбиталната безтегловност се връща в сънищата като носталгия. Не сме подходящи за Космоса и именно затова няма да се откажем от него. Червената светлинка задействува направо крака ми, прескачайки съзнанието. Мина секунда, докато разбере, че натискам спирачката. Под гумите хрустеше разсипан ориз, зърната ставаха все по-едри, като град. Не, стъкло е. Колоната все повече забавяше. Дясната ивица беше оградена с предупредителни колонки. Мъчех се да видя нещо през струпалите автомобили. Къде? Над полето бавно се спускаше жълт хеликоптер, под него се кълбеше прах като брашно. Две таратайки със смазани предници, врязали се една в друга. Толкова далеч от пътя? А хората? Под гумите отново захрустя стъкло, пълзяхме един зад друг покрай полицаите, които махаха с ръце: „По-бързо, по-бързо!“. Полицейски

каска, линейки, носилки, колелата на преобърнатата кола още се въртяха, мигачът продължаваше да свети. Над платното се носеше дим. Дали от асфалта? Не, изглежда е бензин. Колоната се връщаше на дясната ивица, от скоростта започнах да дишам по-леко. Прогнозата предвиждаше четиридесет трупа. Показа се ресторантът край виадукта, а отстрани, от мрачните халета на голямата Ареа ди Сервидзо, бясно хвърчаха искри от кислород. Погледнах километража. Ей сега ще се появи Касино. На първия завой изведнъж престана да ме сърби носът, сякаш плимезинът чак сега проникна през макароните.

Втори вираж. Трепнах, усетил някакъв невероятен поглед отдолу, сякаш там лежеше някой на гръб и хладно ме наблюдаваше изпод седалката. А то — слънцето светеше в обложката на списанието с изплезената блондинка. Без да гледам, се наведох и обърнах хлъзгавата книжка на другата страна. За космонавт вие имате твърде богат вътрешен живот, каза ми оня психолог след теста на Роршах. Подхванах го и се разприказвахме. А може би той ме е подхванал. Смяташе, че има два вида страх — висок, от въображението, и нисък, направо от червата. Може би по този начин е искал да ме утеши, внушавайки ми, че съм прекалено добър.

Небето изстискваше от себе си облаци, които се сливаха в бяла пелена. Наближаваше бензиностанцията. Намалих. Изпревари ме един младеец се старец, вятърът развяваше дългите му бели коси, а той надуваше прегракналите фанфари и се носеше, тоя спаружен Вотан. Отбих към колонките. Докато ми наливах бензин, обърнах цялото съдържание на термоса с кафеникава захар на дъното. Не забърсах стъклата, опръскани с мазнина и кръв. Преместих колата по-нататък, към изкопите, слязох и се разкърших. Тук имаше голям остъклен павилион. В него Адамс си купил една колода карти, имитация на италиански барок от XVIII или XIX век. Разширяваха бензиностанцията, около изкопа за новия разпределител беше насипан бял, още невалиран чакъл. Стъклените врати сами се отвориха пред мен. Влязох вътре. Беше празно. Обедна почивка? Трябва да е свършила. Минах между камарите разноцветни кутии и изкуствени плодове. Белият ескалатор за горния етаж тръгна, щом се приближих, и спря, когато отминах. Зърнах се в един телевизор до витрината, черно-белият образ трептеше в слънчевите лъчи, виждах се в профил. Сигурно не съм бил наистина толкова блед. Никакъв продавач.

Щандовете бяха отрупани с лъскави сувенири, имаше купчини карти, вероятно от същите. Търсех в джоба си дребни и се озъртах да откроя някой продавач, когато по чакъла навън изскърцаха гуми. Един бял опел остро закова, от него слезе момиче с джинси, мина покрай изкопа и влезе в павилиона. Наблюдавах я в телевизора. Спря се на няколко крачки зад мен. Взех от щанда една имитация на стара дърворезба с димящия Везувий над залива, имаше и картички с репродукции на помпейските фрески, от които нашите бащи са се възмущавали. Момичето направи няколко крачки към мен, сякаш се питаше дали не съм продавач. Ескалаторът тръгна. Движеше се безшумно, а тя стоеше, една дребна фигурка в панталони. Обърнах се с намерение да изляза. В това нямаше нищо странно. Лицето ѝ беше почти детско, неизразително, с малка уста и единствено това, че гледаше през мен с ококорените си очи, драскайки с нокът по яката на бялата си блуза, ме накара да забавя крачка, когато минавах край нея, а тя със спокойно лице, без да каже гък, политна назад. Бях толкова неподготвен, че докато скоча, тя падна като сноп. Не успях да я задържа, само смекчих удара, хващайки я за голите ръце, сякаш с нейно съгласие я слагах да легне по гръб. Лежеше като кукла. Ако някой е гледал отвън, би могъл да си помисли, че съм клекнал до някой съборен манекен, защото от двете страни до стъклата стояха манекени в неаполитански носии, а аз между тях. Хванах я за китката. Пулсът беше слаб, но равен. Виждах върховете на зъбите ѝ и бялото на очите, сякаш спеше с полуотворени клепачи. На сто метра от нас автомобилите спираха до колонките, след това изведнъж завиваха и сред облаци бял прах се връщаха в ревящия поток по дел Соле. Само две коли стояха пред павилиона, моята и на момичето. Изправих се бавно. Погледнах я още веднъж. Ръката с тънката китка, която току-що бях пуснал, със забавено движение се накланяше встрани. Рамото също се отпусна и под мишницата се показаха светли косъмчета, а точно под тях забелязах две чертички като драскотини или миниатюрна татуировка. Виждам съм някога подобни знаци у жертви на есесовците, техните „руни“^[2]. Но това по-скоро беше просто белег.

Краката ми трепереха и насмалко да клекна отново, но се овладях. Тръгнах към изхода. Сякаш за да подчертае края на сцената, ескалаторът безшумно спря. На прага се обърнах. Камара разноцветни балони закриваха падналата, но аз я видях в един далечен телевизор.

Образът трептеше. Стори ми се, че тя трепна. Изчаках две-три секунди. Нищо. Стъклената врата услужливо ме пусна да изляза. Прескочих изкопа, седнах в хорнета и дадох назад, за да видя номера на опела. Регистрацията беше германска. Вътре сред пъстрия хаос стърчеше стик за голф. Имаше за какво да мисля, докато се включа в потока. Това ми приличаше на тих епилептичен припадък, *petit mal*.^[3] Срещат се такива случаи, без конвулсии. Може да е усетила признаците и затова да е спряла, а когато е влязла в павилиона, вече е губела съзнание.

Оттук и неவிждащият поглед, и несъзнателното движение на пръстите по яката. Но може и да е било симулация. Не бях забелязал опела ѝ по пътя. Вярно, че не бях много внимателен, а такива коли, бели, с остри ръбове, срещнах доста. Като през увеличително стъкло разглеждах всяка запомнена подробност. В павилиона би трябвало да има най-малко двама, а може би дори и трима продавачи. И всички наведнъж да отскочат на чашка? Странно. Макар че, което си е истина, сега и това е възможно. Отишли са в кафенето, защото знаят, че по това време никой не се отбива в павилиона, а девойката е спряла, понеже е предпочитала това да ѝ се случи там, а не на бензиностанцията, не е искала да прави зрелище на момчетата в комбинеzioni на „Суперкортемаджоре“. Колко логично се връзва всичко. Нали? А не е ли прекалено логично? Тя беше сама. Кой в такова състояние пътува сам? И какво от това? Ако се беше свестила, нямаше да я изпратя до колата ѝ. Щях да я убеждавам да не продължава сама. А по-точно? Бих я посъветвал да остави опела и да дойде с мен. Всеки би постъпил така.

Положително щях да направя така, ако бях дошъл тук като турист. Стана ми горещо. Трябваше да остана, за да се забъркам в тая история — ако е имало в какво да се забъркам! Та нали затова съм дошъл. По дяволите! Все по-разпалено се убеждавах, че тя наистина е загубила съзнание, и все по-малко бях сигурен в това. И не само в това. Не се оставя така цял павилион, та това си е почти магазин. Поне касиерката трябва да си стои на мястото. А на касата нямаше никого. Вярно, че от кафенето, от другата страна на изкопите, всичко вътре се вижда като на длан. Но кой би могъл да знае, че аз ще се отбия тук? Никой. Значи тъй или иначе това не е било клопка за мен. Анонимна жертва ли щях да стана? Жертва на кого всъщност? Възможно ли е

продавачите, касиерката и момичето — всички да участвуват в един и същ заговор? Това вече би било фантастично. Значи най-обикновена случайност. И пак отначало. Адамс е стигнал до Рим жив и здрав. И то сам. А другите? Изведнъж си спомних стика за голф в опела. Всемогъщи боже, та нали такива стикове...

Реших да се стегна, та ако ще съвсем да съм станал за смях. Като слаб, но упорит актьор отново влязох в своята проиграна роля. На следващата бензиностанция, без да слизам, поисках вътрешна гума. Симпатичният брунет с комбинезон се вгледа в колелата: вашите гуми са безкамерни. Но аз искам вътрешна гума! Докато плащах, гледах към магистралата, за да не изпусна крайслера, но него го нямаше. След девет мили смених здравата гума с резервната. Смених я, защото Адамс я е сменил. Когато приклеках до крика, отдолу ме блъсна гореща вълна. Крикът не беше смазан и скърцаше, невидими самолети цепеха небето над главата ми и този грохот ми припомняше корабните оръдия, прикриващи нормандските укрепления. Откъде изплуваха тези спомени? Идвал съм и след това в Европа, но като официален експонат, наистина втора категория, защото бях резервен, тоест почти фиктивен участник в марсианския проект. Европа ми показваше тържествената си фасада и едва сега я опознавах, ако не по-добре, то поне без парадност, с вонящите на урина улички на Неапол, с отвратителните проститутки и дори с хотела, който още се надуваше с второстепенни знаменитости, но вече се скапваше, около него се лепяха амбулантни търговци, и това порнокино, нещо немислимо едно време до такава представителна сграда. А може да не е така, може би по-скоро са прави онези, които казват, че Европа се разлага от главата, отгоре? Ламарината и инструментите пареха. Измих си ръцете със сух сапун, избърсах ги с тоалетна кърпичка и седнах в колата. Отварянето на бутилката швепс, която бях купил на бензиностанцията, ме забави, защото ножчето с отварачката беше изчезнало някъде, но най-сетне започнах да гълтам горещата течност, мислейки си за Ранди, който някъде по шосето чува как пия. Облегалката зад главата ми се беше напекла от слънцето и пареше. Кожата на врата ми се спече. В далечината асфалтът лъщеше с металически блясък, сякаш там имаше вода. Не беше ли това гръмотевица? Да. Гърмеше. Изглежда е гърмяло и преди, когато минаваха реактивните самолети, но всеки звук, по-слаб от ударил наблизко гръм, глъхнеше в неспирното бучене по

магистралата. Сега надделя над тоя шум и раздра небето с още златистите облаци по него, но над планините това злато вече се наливаше с тъмна руменина.

Табелите съобщаваха, че приближава Фрозиноне. Потта се стичаше по гърба ми, като че ли някой с перце ме галеше между плешките, а бурята, театрална като Италия, вместо да се хване на работа, само плашеше с гръм и трясък без капка дъжд. Но сивкавите гриви се носеха като есенен дим през пейзажа и когато навлизах в един плавен завой, аз дори видях надвисналия облак, който щеше да докара дъжда към магистралата. С облекчение посрещнах първите едри капки по стъклото. Изведнъж рукна като из ведро.

Стъклото приличаше на истинско бойно поле, затова не пузнах чистачките веднага, а когато най-сетне изстъргаха смачканите насекоми, аз ги изключих и отбих встрани. Трябваше да стоя цял час. Дъждът прииждаше на вълни, на вълни, барабанеше по покрива, минаващите автомобили влачеха мътни струи искряща вода и разбиваха дъжда, а аз дишах дълбоко. През откряхнатия прозорец валеше на коленете ми. Запалих цигара, като я криех в шепа да не се намокри, не ми беше сладка, ментолова. Мина един крайслер металик, но водата така течеше по стъклата, че не бях сигурен дали е същият. Все повече притъмняваше. Мълнии, трясък като от разпрана ламарина, от скука започнах да броя времето от светването до гръмотевицата, магистралата ръмжеше и шумеше, сякаш нищо не можеше да я смае. Стрелките отминаха седем — време е. С въздишка се измъкнах навън. Отначало студеният душ не беше приятен, но след малко ме освежи. Човърках нещо по чистачките, уж че ги поправам, и в същото време попоглеждах към шосето, но никого не го беше грижа за мен, а от полицията нито следа. Мокър до кости седнах в колата и потеглих. Бурята стихваше, но ставаше все по-тъмно, след Фрозиноне дори не ръмеше, асфалтът съхнеше, над локвите по банкета пълзеше бяла пара и светлините се връзваха в нея, но накрая слънцето изскочи над облациите, сякаш природата искаше в последната минута, преди да падне нощта, да се покаже в нова светлина. В неземното розово сияние отбих на паркинга пред крайпътния ресторант „Павези“, отлепих ризата от тялото си, за да не прозират детекторите, и тръгнах нагоре. На паркинга не забелязах крайслера. Горещият тълпата ломотеше на десетина езика и ядеше, без да обръща внимание на колите, които

летяха долу като топки в кегелбан. Не знам кога, но в мене беше настъпила промяна, успокоих се, всъщност вече ми беше все едно, за момичето си помислих така, като че ли това се бе случило преди години, изпих две кафета и лимонов швепс, може би щях да поседя по-дълго така отпуснат, но се сетих, че конструкцията е железобетонна, значи екранира и те няма да знаят как е сърцето ми. Такива проблеми не съществуват между Хюстън и Луната. На излизане си умих ръцете и лицето в тоалетната. Пригладих косите си пред огледалото, като се гледах почти недружелюбно, и поех на път.

Сега отново трябваше да пъпля. Карах като човек, който е пуснал юздите, защото конят си знае пътя. Мисълта ми не се рееше никъде, не сънувах наяве, а просто бях изключил, все едно че ме няма. Някога казвах на това „да си живееш като лукова глава“. Но вниманието ми все пак е било будно, щом спрях по разписанието. Мястото беше удобно. Стоях под върха на полегато възвишение, там, където магистралата геометрично се връзваше в него. През този разрез като през широка порта можех да стигна с поглед до хоризонта, където бетонната лента със замах разсичаше следващата заоблена височина. Изглеждаше така, сякаш тук беше мерникът, а там мушката. Избърсах стъклата и трябваше да отворя багажника, защото кърпичките ми се свършиха, докоснах мекото дъно на куфара, където като тежка буца лежеше оръжието. Като в мълчалив заговор всички почти едновременно запалиха фаровете. Пред очите ми се откриваше значително пространство. Бели струи заливаха шосето по посока на Неапол, а към Рим червенееше, сякаш по пътя се търкаляха червени въгленчета. В дъното на котловината натискаха спирачките и мигащата светлина на стоповете трептеше непрекъснато на една и съща отсечка — хубав пример за стояща вълна. Ако пътят беше поне три пъти по-широк, това можеше да е Тексас или Монтана. Бях толкова сам, макар и на няколко крачки от шосето, че ме обзе благо спокойствие. И хората като козите имат нужда от трева, но не го съзнават като тях. Когато в невидимото небе избръмча хеликоптер, аз хвърлих цигарата и седнах в колата. Вътре още не беше изстинало след горещия ден.

Луминесцентните лампи подир следващите възвишения вече показваха, че Рим е близо. Но моят път беше по-дълъг, защото трябваше да заобиколя града. В тъмнината хората в колите не се виждаха, а натрупаният багаж по покривите придобиваше загадъчни

форми. Всичко ставаше значимо и анонимно, пълно с недомлъвки, сякаш в края на пътя ме чакаха непостижимо важни неща. Резервният космонавт трябва да бъде поне един процент свиня, защото нещо в него чака да се спънат онези, истинските, а ако не чака, значи е магаре. След това трябваше още веднъж да спра, кафето, плимазинът, швепсът и водата с лед ми дойдоха добре, излязох извън очертанятията на пътя и обкръжението ме порази — сякаш изчезна не само движението, но заедно с него и времето. Обърнат с гръб към шосето, през вонята на изгорели газове усещах в шумолящия въздух аромат на цветя. Какво бих направил, ако бях на трийсет години? Вместо да търсиш отговор на такива въпроси, по-добре си закопчай панталоните и карай нататък. В тъмното изтървах ключа между педалите и започнах да го търся пипнешком, защото не ми се искаше да видя светлината в огледалото. Подкарах пак нито заспал, нито буден, нито нервен, нито спокоен — чужд, някак размекнат и малко учуден. Насрещните светлини нахлуваха през предното стъкло, избелваха ръцете ми на кормилото и се стичаха назад, крайпътните табели прелитаха, светвайки като привидения, а снадките на бетона се обаждаха с глухо бумтене. Сега надясно, към околоръстното шосе, за да вляза от север като него. Изобщо не мислех за него, той беше един от единайсетте и просто така се случи, че наследих именно неговите вещи. Ранди държеше на това и сигурно беше прав. Ако ще правиш нещо, прави го колкото можеш по-добре. А на мен мисълта, че използвам неговите ризи и куфари, ми беше по-скоро безразлична и ако в началото нещо ме смуцаваше, то бе, че са чужди, а не че той е мъртъв. Имаше дълги отсечки от пътя почти без никакво движение и все ми се струваше, че нещо липсва, през отворените прозорци влизаше въздух, наситен с ухания на цветя, добре, че тревите вече заспаха. Дори не подсмърчах. Психологията си е психология, но решаваща роля изигра сennата хрема. В това бях сигурен, колкото и да ме убеждаваха, че няма нищо подобно. Рационално погледнато уж е така. Да не би на Марс да има трева? Значи алергията към тревен пращец не е никакъв недостатък. Да, но в забележките към някоя графа в моя личен картон положително пише „алергичен“, тоест непълноценен. Тогава ставаш резерва, нещо като молив, който подостряш с най-хубавите инструменти, за да не драснеш накрая нито чертичка с него. Резервен Христофор Колумб, как ви звучи това?

Отсреща идваше дълга колона, всяка кола ме заслепяваше и аз затварях ту дясното, ту лявото си око. Дали случайно не съм сбъркал? Не забелязах отклонение от магистралата. Обзе ме безразличие: какво повече може да стане, пътувай в нощта и толкоз. Мярна ми се осветена отгоре табела: РОМА ТИБЕРИНА. Значи стигнах. Колкото повече приближавах центъра, толкова по-осветен и оживен ставаше нощният Рим. Добре, че хотелите, в които трябваше последователно да се отбивам, бяха близо един до друг. Навсякъде вдигаха ръце — нали е сезон, пълно, и аз отново се тръшвах на седалката. В последния хотел имаше свободна стая, затова поисках по-тиха, от вътрешната страна, портиерът се опули в мен, поклатих глава съжалително и се върнах в колата.

Безлюдният тротоар пред „Хилтън“ беше окъпан в ярка светлина. Слизайки, не забелязах крайслера и нещо ме прободеше при мисълта, че може да са катастрофирали и затова не съм ги видял по пътя. Машинално хлопнах вратата и в отражението, което се плъзна по стъклото, видях отзад муцуната на крайслера. Стоеше извън паркинга, в полумрака между веригите и забранителния знак. Тръгнах към хотела. Видях, че купето на колата е тъмно, сякаш празно, но стъклото беше свалено до средата. Когато се приближих на пет крачки до тях, вътре припламна цигара. Доця ми се да им кимна с ръка, но се въздържах, ръката ми само трепна, пъхнах я в джоба и влязох във фойето.

Инцидентът беше незначителен, но се подсилваше от това, че с него свършваше един раздел и започваше следващият, в прохладния нощен въздух всичко придобиваше свръхестествена изразителност: силуетите на колите на паркинга, моите крачки, очертанията на тротоара, затова фактът, че не можех дори да им кимна, ме раздразни. До този момент спазвах хронометража, както ученик седмичната програма, и не се замислях истински за човека, който преди мен е пътувал по този път, спирал е на същите места, пил е кафе, обикалял е хотелите в нощния Рим, за да завърши пътя си в „Хилтън“, откъдето не му било писано да излезе жив. А сега в ролята, която бях приел, ми се привидя нещо като подигравка, сякаш аз предизвиквах съдбата.

Момчето от хотела, вдървено от собствената си важност, може би само прикриващо сънливостта си, ме последва до колата, хвана понаправените куфари с ръкавици, а аз се усмихвах безсмислено на

лъскавите му копчета. Фоайето беше празно, друг дангалак сложи багажа ми в асансьора, който се понесе със звук на музикална кутия. Още носех в себе си ритъма на пътуването. Не можех да се освободя от него, като от досадна мелодия. Момчето спря, отвори двойната врата, запали стенните и горните лампи, кабинет, спалня, нареди куфарите и ме остави сам. Разстоянието от Неапол до Рим е нищо и никакво и все пак се чувствувах уморен и не както обикновено, а напрегнат и това беше следващата изненада. Сякаш бях изпил кутия бира с лъжичка — леко зашеметяваща празнота в стомаха. Обиколих стаите, леглото започваше от пода, не трябваше да си играем на надничане, отворих всички шкафове поред, макар и да знаех добре, че никъде няма скрит убиец, защото това би било много просто, но правех всичко, което трябваше да правя. Повдигнах чаршафите, матраците бяха двойни, пооправих възглавницата, нещо не ми се вярваше, че ще стана от това легло. Ехей? Човек е устроен недемократично. Центърът на съзнанието, гласовете отляво и дясно — целият този парламент е само декор, защото има катакомби, които го разтърсват отдолу. Евангелие по Фройд. Проверих климатичната инсталация, отворих и пак затворих щорите, таванът беше гладък, светъл, не като в странноприемницата „Трите вещици“. Колко явно и почтено ти вдъхват там смъртен ужас — балдахин, който пада върху спящия и го задушаваше, а тук няма нито балдахин, нито смразяваща романтика. Фотьойли, бюро, килими, всичко добре съчетано, обичайна експозиция на комфорта, дали угасих фаровете на колата?

Прозорците гледаха на друга страна, не можех да я видя, май че ги угасих, а ако съм забравил, да му бере грижата Херц. Дръпнах завесата и се съблякох, захвърляйки небрежно панталоните и ризата, и гол, внимателно отлепих детектора. След като взема душ, ще трябва отново да го залепя. Отворих по-големия куфар, кутийката с левкопласта беше отгоре, но не намерих ножичката. Стоях посред стаята, усещайки леко притискане в главата и пухкавия килим под краката си, ами да, пузнах ги в чантата. Нетърпеливо дръпнах закопчалката и заедно с ножичките изпадна една реликва — покрита с плексиглас, жълта като Сахара снимка на Синус Ауроре, моят космодрум номер едно, на който така и не кацнах. Падна на килима пред босите ми крака, беше неприятно, глупаво и многозначително. Вдигнах я и я разгледах под бялата светлина на лампите, десет градуса

северна ширина и петдесет и два източна дължина, горе протокът Боспорус Гемнатур, по-долу тропическият пояс. Места, по които можех да ходя. Стоях така със снимката и най-сетне, вместо да я пхна в чантата, аз я оставих на нощното шкафче до телефона и отидох в банята.

Душът беше идеален, водата бликаше на стотици горещи струи. Цивилизацията започва от течащата вода. Клозетите на цар Минос на Крит. Някакъв фараон заповядал за възглаве в гробницата да му направят тухла от кирта, свалена от кожата му през целия живот. Миенето винаги е малко символично.

Като момче не миех колата, ако имаше дори и най-малък дефект, чак след като я поправех и ѝ възвърнех честта, аз я натривах с восък и я лъсках. А какво съм могъл да зная тогава за символиката на чистотата и нечистотата, присъстваща във всички религии? В апартаментите за двеста долара ценя единствено банята. Човек се чувства така, както се чувства кожата му. В огледалото, заемащо цялата стена, виждах насапунисаното си тяло с отпечатък от електрода, сякаш отново се намирах в Хюстън, бедрата ми бяха останали по-бели от плувките, пуснах по-силно водата и тръбите жално завиха. Изчислението на кривините на потока, които никога не влизат в резонанс, изглежда е почти неразрешима задача за хидравликата. Колко много излишни знания. Избърсах се с първия попаднал ми пешкир и тръгнах гол към спалнята, оставяйки мокри следи. Залепих детектора на сърцето и вместо да си легна, седнах на леглото. Набързо направих сметка — заедно със съдържанието на термоса най-малко седем кафета. Някога бих заспал като къпан, но вече познавах въртенето от хълбок на хълбок. Тайно от Ранди си бях сложил в куфара секонал, средство, което се предписва на космонавти. Адамс не е имал нищо такова. Изглежда е имал здрав сън. Така че сега щеше да бъде нелоялно да го взема. Забравил бях да угася лампата в банята. Станах, костите ми се бяха схванали. В полумрака апартаментът изглеждаше по-голям. Гол, стоях нерешително пред леглото. Наистина, трябва да заключа вратата. И да оставя ключа в ключалката. 303 — същият номер. Погрижили са се. И какво от това? Търсех да открия страх в себе си. Нещо смътно, малко срам, но какво да се прави — не знаех откъде извира тревогата, от перспективата за безсънна нощ или за агония. Всички са суеверни, макар че не всички го съзнават. Още

веднъж внимателно огледах стаята под светлината на нощната лампичка — сега вече с нескрито подозрение. Куфарите стояха полуотворени, нещата ми бяха пръснати по фотьойлите. Същинска генерална репетиция. Пистолетът? Идиотизъм. Дожаля ми за себе си, легнах, загасих нощната лампа, разхлабих мускулите си и започнах да дишам равномерно.

Способността да заспиваш в определения час беше съществена част от подготовката. И всъщност нима долу в колата не седят двама души, наблюдаващи осцилоскопа, в който всяко движение на дробовете и сърцето ми се фиксира със светеща линия? Вратата е заключена отвътре, прозорците са херметично затворени, какво ме интересува, че той е лягал в същия час именно в това легло?

Разликата между „Хилтън“ и странноприемницата „Грите вещици“ беше безспорна. Представих си моето завръщане. Без да се обаждам, спирам пред къщи, а по-добре още пред аптеката, вървя, като че ли се прибирам от разходка, момчетата вече са се върнали от училище, виждат ме отгоре и стълбите затрополяват под краката им — изведнъж се сетих, че трябваше да пийна джин. Поколебах се още минута-две в леглото, привдигнат на лакът, шишето беше останало в куфара, измъкнах се от завивките, стигнах пипнешком до масата, набарах нещо плоско под ризите, налях си в капачката, потече по пръстите ми. Изпразних металната чашка до дъно пак с глупавото чувство, че играя в любителска пиеса. Правя каквото мога, оправдавах се пред себе си. Върнах се невидим до леглото, тялото, ръцете, краката изчезнаха, загарът се сливаше с тъмнината, само на бедрата се мяркаше белезникава ивица. Легнах си, алкохолът ми сгря стомаха, ударих с юмрук по възглавницата: дотам я докара с тая резерва. Дръпнах одеялото и хайде пак да дишаме. Изпаднах в полусънно състояние, в което само пасивността може да угаси последните искрици будност. Нещо вече ми се привиждаше. Летях във въздуха. Интересно, сънувах, че летя по същия начин, както преди да се кача на кораба. Сякаш упоритите катакомби в мозъка ми не искаха да приемат никакви корективи от опита. Насън летенето е неправдоподобно, защото при него тялото запазва нормалната си ориентация, а ръцете и краката се движат също така лесно, както наяве, макар че по-плавно и леко. А в действителност е съвсем различно. Мускулите изпадат в пълен смут. Искаш да отместиш нещо, а в същото време сам

отхвъркваш назад, искаш да седнеш, а краката ти подскочат до брадата — при по-рязко движение можеш дори да се нокаутираш с колена. Тялото ти сякаш е оковано, а всъщност е освободено от всички окови, лишено от спасителните опори, които винаги му подлага Земята.

Събудих се полузадушен. Нещо меко, но неотстъпчиво ми пречеше да си поема дъх. Скочих с протегнати ръце, сякаш исках да уловя онзи, който ме душеше. Седнах и постепенно се съвземах с такова усилие, като че ли смъквах от мозъка си досадна, лепкава ципа. През цепката между завесите в стаята проникваше живачен блясък от улицата. В тази мъждива светлина установих, че съм сам. Все още не можех да дишам, носът ми беше като бетониран, устата спечена, езикът сух. Сигурно ужасно съм хъркал. Струваше ми се, че в просъницата, когато вече се будех, чувах именно това хъркане.

Станах, олюлявайки се леко, защото и след като дойдох на себе си, сънят продължаваше да ме изпълва като неподвижна тежест. Наведох се над куфара, като се мъчех слепешката да напипам ластичето, с което беше закрепено флакончето с пирибензамин. Изглежда и в Рим бяха цъфнали тревите. На юг винаги пожълтяват най-рано на прашни стръкове, а след това светлеещите вълни се разпространяват все по на север, това го знае всеки, който доживотно е обречен на сenna треска. Часът беше два. Разтревожих се да не би хората от охраната ми да изскочат от колата, ако сърцето ми продължава да скача в осцилоскопа, затова отново легнах, с буза на възглавницата, тъй като по този начин носът ми щеше най-лесно да се отпусне. Лежах и с едно ухо се ослушвах към вратата, за да се уверя, че не идват неканени на помощ. Цареше тишина и сърцето ми отново влезе в нормалния си ритъм.

Повече не се върнах към спомена за дома, защото не ми се искаше, а може би защото реших, че не бива да замесвам малките в тази история. И таз добра, да не можеш да заспиш без помощта на децата! Би трябвало да ми стига системата на йогите, приспособена за космонавти от доктор Шарп и неговите помощници. Знаех я като „отче наш“ и толкова успешно я приложих, че носът ми засвири миролюбиво, пропускайки по малко въздух, а пирибензаминът, лишен от ободряваща добавка, ме унесе, разливайки в тялото ми специфична, сякаш малко нечиста, мътна сънливост, и дори не съм усетил кога съм заспал дълбоко.

-
- [1] Have a nice day (англ.) — приятен ден. — Б.пр. ↑
- [2] Най-старите писмени знаци на скандинавските германци. —
Б.пр. ↑
- [3] Petit mal (фр.) — дребна неприятност. — Б.пр. ↑

РИМ — ПАРИЖ

В осем сутринта тръгнах към Ранди в сравнително добро настроение, защото започнах деня с плимезин и въпреки че времето беше сухо и горещо, носът не ме смъдеше. Хотелът на Ранди не можеше да се мери с „Хилтън“. Намираше се на една задръстена с коли уличка с римски паваж, недалеч от Испанските стълби. Името ѝ съм забравил. Докато чаках Ранди в коридорчето, което изпълняваше ролята на фойе, рецепция и кафене, преглеждах купения по пътя „Хералд“. Интересувах се от преговорите между Ер Франс и правителството, защото не ме блазнеше перспективата да вися в Орли. Помощният персонал на летището стачкуваше, но засега Париж приемаше самолети.

Скоро се появи и Ранди, изглеждаше сравнително добре след безсънната нощ, малко помръкнал наистина, но пък и фиаското беше очевидно. Оставаше ни Париж, нашата последна надежда. Ранди имаше намерение сам да ме закара на летището, но аз не му дадох. Искях да се наспи. Понеже твърдеше, че в стаята му това е невъзможно, аз се качих горе с него. Стаята беше наистина слънчева, а от отворената баня вместо да става по-хладно, лъхаше на сапунени пари.

За щастие откъм Азорските острови нахлуваше сравнително суха вълна, така че, като си послужих със своите професионални знания, дръпнах завесите, намокрих ги отдолу, за да подобря циркулацията на въздуха, пуснах водата да тече по малко от всички кранове и след тази самарянска операция се сбогувах с него, уверявайки го, че ще телефонирам, щом успея да уредя нещо. На летището отидох с такси, като по пътя се отбих в „Хилтън“ за багажа, и още преди единайсет тиках количката с куфарче към гишетото за приемане. За пръв път попадах на новата римска аерогара и търсех с очи широко рекламираните във вестниците чудеса на техниката, без да подозирам колко подробно ще се запозная с тях.

Печатът посрещна откриването на аерогарата с гръмки изявления, че сега ще се сложи край на всички покушения. Само остъклената зала за заминаващите изглежда както навсякъде. Сградата, която отгоре прилича на барабан, е оплетена в мрежа от ескалатори и подвижни ленти, дискретно филтриращи пътниците. Напоследък започнаха да пренасят взривните вещества и оръжието на части, като го сглобяват в тоалетната на самолета, затова италианците първи се отказаха от магнитометрите. Хората и облеклото им се проверяват чрез ултразвук, докато са на ескалаторите, а данните от тази неусетна проверка още в момента се обработват от компютър, който посочва заподозрените в контрабанда. Писаха, че ултразвуковите трептения откриват всяка пломба по зъбите и тока на тирантите. Не можел да им се изплъзне дори неметален заряд.

Новата аерогара неофициално се нарича Лабиринта. Казваха, че при пробното пускане в продължение на няколко седмици по ескалаторите гъмжало от разузнавачи, укриващи оръжието си по най-изобретателни начини, но нито един не успял да се промъкне. От април Лабиринта работеше вече нормално, без особени инциденти, продължаваха само да залавят хора с колкото странни, толкова и невинни предмети като детски пистолетчета или фигурки, изрязани от станиол. Едни от специалистите смятаха, че това е психологическа диверсия от страна на измамените терористи, а други, че това са опити да се провери фактическата изправност на филтрите. Юристите си имаха главоболия с тези псевдоконтрабандисти, защото намеренията им изглеждаха съвсем определени, но не бяха подсъдни. Единственото сериозно произшествие станало в деня, когато тръгнах от Неапол. Някакъв азиатец хвърлил истинска бомба на така наречения „мост на въздишките“ в средата на Лабиринта, след като индикаторите го демаскирали. Той метнал бомбата в залата, над която минава мостът, но последвалата експлозия не била опасна, макар че опънала нервите на останалите пътници. Нищо повече не се случило. Сега си мисля, че тези незначителни инциденти са били подготовка за операцията, в която новият тип атака трябваше да пробие новата отбрана.

Отлитането на моя самолет на Алиталия закъсна с един час, тъй като не беше сигурно дали ще ни приеме Орли, или де Гол. Тръгнах да се преоблека, защото съобщиха, че и в Париж е 30 градуса на сянка. Не си спомнях в кой куфар бях сложил мрежестите фланелки, затова поех

към баните с количката, която не се побираше на ескалатора, и дълго се мотах по полегатите платформи в подземиято, докато накрая някакъв раджа ми посочи пътя. Не зная дали беше истински раджа, май че беше, защото почти не знаеше английски, но носеше зелена чалма. Любопитен бях дали ще я свали във ваната. Той също отиваше към баните. Докато се разхождах с количката, загубих толкова време, че после светкавично взех душ и си сложих лек костюм и платнени обувки с връзки, а несесера с дреболиите напъхах в куфара, така че тръгнах за проверката с празни ръце. Всички неща отидоха на багаж. Това се оказа разумно, иначе микрофилмите — те бяха в несесера — едва ли биха излезли невредими от „касапницата на стълбите“.

Климатичната инсталация в залата не беше в ред, на едно място разхлаждаше, а на друго грееше. Към изхода с надпис „Париж“ лъхаше топлина, затова съблякох якето и го наметнах на раменете си. Това също се оказа щастливо хрумване. Раздадоха ни „пропуските на Ариадна“ — пластмасови бордкарти, на които е пресована платка с електронен резонатор. Без тази карта не можеш да се качиш на самолета. Ескалаторът, който се намираще веднага след въртележката, беше толкова тесен, че трябваше да се качваме един по един. Пътуването напомняше донякъде Тиволи, донякъде Дисниленд. Отначало се изкачваш, а горе стъпалата се сливат с една лента, която прекосява залата сред море от светлини. Въпреки това не се вижда дъното ѝ, тънещо в мрак. Не зная как са постигнали този ефект. След „моста на въздишките“ лентата завива, отново се превръща в стълби и доста стръмно се спуска надолу през същата зала, но човек може да я познае само по ажурния таван, защото от двете страни на всеки транспортър са наредени алуминиеви пана с митологични сцени. Накъде се отива по-нататък, не ми било писано да видя. Идеята е проста — бордкартата на пътника, който носи нещо подозрително, започва да издава непрекъснат сигнал. Уличеният не може да избяга, понеже транспортърът е прекалено тесен, а повтарящите се пасажи над залата трябва да го демобилизират психически и да го накарат да хвърли оръжието. В залата за заминаване на двайсет езика е написано предупреждението, че онези, които тайно пренасят оръжие и взривни материали, излагат собствения си живот на опасност, ако се опитат да тероризират спътниците си. Тази загадъчна заплаха се тълкуваше

различно. Чувах да се говори, че зад алуминиевите стени се криели безпогрешни стрелци, но това не ми се вярваше.

Полетът беше чартърен, но изпратеният „Боинг“ надхвърляше нуждите на наемателите, ето защо в касите продаваха в момента останалите свободни места. Така загазиха всички, които като мен са си купили билет в последната минута. „Боингът“ беше нает от някакъв банков концерн, но най-близките ми съседи на стълбите не ми приличаха на банкови служители. Първа се качи на ескалатора една старица с бастун, след нея блондинка с кученце, после аз, едно момиченце и японец. Като се огледах отгоре, зад гърба си видях само разтворените вестници в ръцете на няколко мъже. Аз предпочитам да гледам наоколо, затова тикнах „Хералда“ под тирантите като сгънато кепе.

Блондинката в общити с перлички панталони, толкова тесни, че пликчетата ѝ се отбелязваха отзад, държеше плюшено куче. То мигаше и изглеждаше съвсем като живо. Напомняше ми блондинката от списанието, която ме придружаваше в пътуването до Рим. Момиченцето имаше живи очички и в белите си дрешки приличаше на кукличка. Японецът, малко по-висок от него, имаше вид на запален турист, сякаш изваден от хладилника на прочут шивач. Върху закопчаното му карирано сако се кръстосваха каишките на транзистор, бинокъл и голяма камера „Никон-6“, а когато се обърнах, той точно разкопчаваше калъфа, сякаш имаше намерение да снима чудесата на Лабиринта. Стъпалата се изравниха в една плоскост и в същия момент чух пронизителен писък. Обърнах се. Звукът идваше откъм японеца. Момиченцето уплашено се дръпна от него, притискайки чантичката с бордкартата до гърдите си, а той с безизразно лице засили транзистора. Наивник, ако си е мислел, че ще заглуши писъка: това беше само първото предупреждение.

Продължавахме да се движим над голямата зала. От двете страни на галерията се редяха ярко осветените фигури на Ромул, Рем и вълчицата, а бордкартата на японеца вече виеше сърцераздирателно. Сблъскалите хора потръпнаха, макар че никой не се обади. Само на японеца не му мигаше окото. Доста време стоя с каменно лице сред засилващия се вой, но по челото му избиха капки пот. Измъкна бордкартата от джоба си и започна яростно да се бори с нея. Дърпаше я като луд и всички го гледаха, въпреки че продължаваха да мълчат.

Нито една жена не викна. Колкото до мен, аз просто бях любопитен по какъв начин ще го измъкнат оттам. Когато „мостът на въздишките“ свърши и лентата зави, японецът клекна толкова внезапно и така ниско, сякаш потъна в земята. Не можах веднага да разбера какво прави долу. Измъкна „Никона“ от калъфа и го отвори, лентата отново ни носеше по права линия, но ето че пак се начупи: превръщаше се в стълби, защото вторият „мост на въздишките“ е всъщност ескалатор, който напреки се връща през голямата зала. Японецът изведнъж се изправи и в същото време от неговия „Никон“ изскочи нещо обло — искряща, сякаш овална в захарни иглици топка, която трудно бих обхванал с шепа. Това беше неметална, корундова граната с назъбена синтеруванa обвивка, без дръжка. Вече не чувах виещата бордкарта. Японецът притисна с две ръце дънцето на гранатата до устата си, като че ли я целуваше, и чак когато я отлепи от лицето си, разбрах, че със зъби е изтръгнал запалката — в устата му остана капачката. Хвърлих се да сграбча гранатата, но успях само да я докосна, защото той рязко отскочи, помитайки хората отзад, и ме ритна в коляното. С голия си лакът улучих момиченцето в лицето, политнах към парапета, блъснах се отново в момиченцето и го повлякох със себе си, прескачайки перилата. И двамата полетяхме надолу. Усетих удар в кръста от нещо твърдо и след блясъка потънах в мрак.

Очаквах да падна на пясък. Във вестниците не пишеше с какво е покрито дъното на залата, но се подчертаваше, че бомбената експлозия не е причинила никакви разрушения. Затова се надявах да е пясък и още във въздуха се стараех да си събера краката. Но вместо пясък почувствувах нещо меко, податливо, мокро, което хлътна под мен като пяна, а после потънах в леденостудена течност: в същия миг страшен взрив ме разтърси до мозъка на костите. Изгубих момиченцето. Нагазих в лепкава тиня или кал, затъвах в нея, отчаяно размахвах ръце, но изведнъж си възвърнах самообладанието. Имах около една минута, може би малко повече, за да се измъкна. Първо помисли, след това действуй. Това трябва да е басейн, затрудняващ кумуляцията^[1] на ударната вълна. Следователно не е полусфера, а по-скоро фуния, покрита с лепкава маса и напълнена с вода, над която плува дебел слой заглушаваща пяна. Вместо напразно да драскам нагоре, след като бях затънал до колене, аз приседнах като жаба и започнах да опипвам с пръсти дъното. От дясната страна то се издигаше.

Загребвайки с ръце като с лопати, аз запълзях натам, като едва измъквах краката си от жвакащата кал — това ми струваше огромни усилия. Продължавах да пълзя, хлъзгах се по наклона, отново използвах ръцете си като лопати, повдигах се на тях като при катерене по заснежен склон без скоби, но там поне можеш да дишаш.

Драсках нагоре, докато по лицето ми започнаха да се пукат едри мехури, и полузадушен изплувах, поемайки си жадно въздух в полумрака, изпълнен с човешки вой. Подадох глава над плискащата се пяна и се огледах. Момиченцето го нямаше. Поех си дълбоко дъх и се гмурнах. Не можех да си отворя очите, във водата имаше нещо, от което страшно ми лютеше, три пъти изскачах и отново се гмурках, чувствувах, че силите ми свършват, защото не можех да се отблъсна от лепкавото дъно, а трябваше да плувам над него, за да не ме всмуче. Вече губех надежда, когато напипах дългите ѝ коси. От пяната тя цялата беше хлъзгава като риба. Трепереше в ръцете ми, докато връзвах блузката ѝ на възел, за да я хвана.

Не ми е много ясно как съм изплувал заедно с нея. Спомням си бъртенето, големите мехури, които смъквах от лицето ѝ, отвратителния метален вкус на тая вода, проклятията, които изричах наум, и как я прехвърлих през ръба на фунията — това беше широк перваз, еластичен, като от гума. Когато я сложих да легне върху него, не излязох веднага от водата, останах до шия сред съскащата пяна, дишах, а хората виеха. Стори ми се, че отгоре ръми топъл дъжд. Усецах отделни капки. Казах си: явно не съм на себе си, какъв дъжд тук? Вирнах глава и видях моста. Алуминиевите пана висяха като парцали, а подът прозираше като сито. Стъпалата са излети от стомана във форма на пчелна пита — хитро измислени решета, които пропускат въздуха, но задържат и най-малките предмети.

Покачих се на валчестия перваз под нестихващия дъжд и сложих момиченцето на коляното си с главата надолу. То беше по-добре, отколкото се опасявах, защото започна да повръща. Равномерно я разтривах по гърба и чувствувах как напруга цялото си телце. Давеше се, кашляше, но вече дишаше. Аз също усетих спазми. Помогнах си с пръст. Поолекна ми малко, но още няхах смелост да стана. Вече се ориентирах в обкръжението, макар че светлината едва стигаше до нас, а и част от лампите на моста бяха угаснали. Воят над нас се превръщаше в стонове и хрипове. Там изгиват, помислих си — защо

никой не идва да им помогне? Отнякъде долиташе врява, дрънчеше нещо, като че ли се мъчеха да пуснат в движение спрелия ескалатор. Дочух викове, но други, на здрави хора, незасегнати. Не разбирах какво става горе. Ескалаторът по цялата си дължина беше натъпкан с хора, скупчили се един връз друг в паниката. Не можеха да се доберат до загиващите, без да отстранят най-напред обезумелите от страх. Между стъпалата се бяха заклезили дрехи и обувки.

Нямаше никакъв страничен проход, мостът се оказа клопка.

В това време аз се погрижих за себе си и за малката. Стори ми се, че се е съвзела, защото седна. Казвах ѝ, че вече всичко е наред, да не се бои, ей сега ще се измъкнем. Очите ми свикнаха с тъмнината и след малко аз наистина намерих изхода. Това беше един шлюз, останал по недоглеждане отворен. Ако си гледаха работата добре, щяхме да бъдем като мишки в капан. Зад шлюза имаше тунел, объл като канал, след това пак шлюз, по-точно изпъкнал капак, който също не беше плътно затворен. Един коридор, осветен от крушки в ниши с решетки, ни изведе в ниско като бункер подземие, пълно с кабели, тръби и санитарни възли.

— Тези тръби може да ни изведат до баните — обърнах се към момиченцето, но него го нямаше. — Хей! Къде си? — извиках, като се озъртах през бетонните колони из цялото пространство. Видях я да притичва между две колони. Въпреки непоносимата болка в кръста, с няколко скока я настигнах, хванах я за ръка и строго ѝ казах:

— Какво ти хрумна, миличка? Трябва да се държим един за друг, за да не се загубим. — Тя мълчаливо тръгна след мен.

Далеч пред нас просветля: коридор с бели кахлени плочки по стените. По него се изкачихме на следващото равнище и тук, щом хвърлих един поглед, нещата се подредиха по местата си. Познах следващия коридор, който започваше недалеч от нас — оттам минах преди един час, бутайки количката с багажа. И наистина зад ъгъла се заредиха врата до врата. Отворих първата, като пуснах монета, имах дребни в джоба си, и веднага хванах малката за ръката, защото ми се стори, че пак се кани да бяга. Изглежда още беше в шок. Нищо чудно. Тя мълчеше и аз също престанах да ѝ говоря, когато на светлото видях, че цялата е в кръв. Това е бил оня топъл дъжд. Сигурно и аз изглеждам по същия начин. Смъкнах всичко от нея и от себе си и го нахвърлях във ваната, останах само по слипове и я натиках под душа. От

горещата вода болката в кръста поотслабна. От нас течаха розови реки. Търках малката по гърба и хълбоците, не само за да измия кръвта, но и за да се посвести. Оставяше ме да правя с нея каквото искам, безучастна дори когато криво-ляво ѝ изплакнах косата. Когато излязохме от душа, с по-мек тон я попитах как се казва. Анабела. Англичанка ли е? Не, французойка. От Париж ли е? Не, от Клермон. Заговорих ѝ на френски, като същевременно измъквах каквото ми попадне от ваната — да проплакна дрехите.

— Ако имаш сили — предложих ѝ, — можеш да си запереш роклята.

Тя послушно се наведе над ваната. Докато изстискавах панталоните и ризата си, аз се замислих какво ще правим по-нататък. Летището е затворено и пълно с полиция. Да вървим направо, докато някъде ни спрат? Но италианските власти не знаеха за моята мисия. Тук единственият външен човек, посветен в нея, беше Дю Боа Фенер, първият секретар от посолството. В залата остана якето ми с билета, но той не беше на същото име, както квитанцията от хотела. Пистолета и електродите оставих в „Хилтън“ в един пакет, който Ранди трябваше вечерта да прибере. Ако попаднат в ръцете им, ще стана съвсем подозрителен. Вече ставах: прекалено голямо умение проявих в отчаяния скок, прекалено добре се ориентирах в подземията на аерогарата, прекалено старателно премахнах следите от кръвта. Допусках дори, че ще ме обвинят в някакво съучастничество. Никой не е извън подозрение, откакто уважавани, адвокати и други солидни личности започнаха да пренасят бомби от идейни симпатии. Естествено, ще се измъкна от всякаква каша, но първо ще ме турят под ключ. Няма по-силен допинг за полицията от безпомощността. Вгледах се критично в Анабела. Под окото си имаше синина, мокрите ѝ коси висяха като пръчки, а в момента си сушеше рокличката под сешоара за ръце, съобразително момиченце. Мислено съставих план. Казах ѝ:

— Слушай, мила моя, знаеш ли кой съм? Аз съм американски космонавт, а в Европа съм дошъл инкогнито с много важна мисия. Разбираш ли? Още днес трябва да бъда в Париж, а тук има поне сто пъти да ни разпитват. Рискувам да закъснея. Така че трябва веднага да позвъня в посолството да повикат първия секретар. Той ще ни помогне. Летището ще бъде затворено, но освен обикновените има и

специални самолети, с дипломатическата поща. Ще излетим с такъв самолет. Заедно. Какво ще кажеш? Съгласна ли си?

Тя само ме гледаше. Още не се е окопитила, помислих си аз. Започнах да се обличам. Обувките ми бяха останали на краката, защото имаха връзки, но Анабела си беше загубила сандалите. Наистина днес едно босо момиченце на улицата не е нещо необикновено. А комбинезончето може да мине за блузка. Помогнах ѝ да нагласи бастичките отзад на роклята, вече почти суха.

— Сега ще се правим на баща и дъщеря, така най-лесно ще се доберем до телефона — казах аз. — Разбра ли? — Тя кимна, хванах я за ръка и излязохме навън.

На първия кордон се натъкнахме след коридора. Карабинерите избутваха през вратата журналисти с камери, пожарникари с каски бягаха на друга страна, никой не ни погледна много-много, а полицаят, с когото говорих, знаеше малко английски. Казах му, че сме се къпали, но той дори не слушаше, заповяда ни да се качим с ескалатор „Б“ в европейския сектор, където събират всички пътници. Тръгнахме към ескалатора, но щом се скрихме зад него, свихме в един страничен коридор. Глъчката остана зад нас. Влязохме в празната чакалня, където пътниците получават багажа си. Зад транспортъорите, които се движеха тихо, имаше цял ред телефонни кабинки. Влязох с Анабела в една кабина и набрах номера на Ранди. Вдигнах го от сън. Сред жълтата светлина, закривайки слушалката с ръка, аз му казах какво е станало. Прекъсна ме само веднъж, защото му се стори, че не е дочул. След това вече чувах само тежкото му дишане, а накрая изобщо нищо, сякаш бе примрял на телефона.

— Там ли си? — казах, след като свърших.

— Човече! — промълви той. И още веднъж: — Човече! — Нищо повече.

Тогавя му обясних най-важното. Трябва да измъкне Фенер от посолството и веднага да дойде с него. Това трябва да стане бързо, защото се намираме между два полицейски кордона. Летището е затворено, но Фенер положително ще се промъкне. Малката е с мен. Чакаме в лявото крило на сградата, при багажния транспортър „Е 10“, до кабините. Ако ни няма там, ще ни намерят или сред останалите пътници в европейския сектор, или — най-вероятно — в префектурата. Накарах го да повтори всичко накратко. Окачих слушалката и се

надявах да видя по лицето на момиченцето усмивка, след като толкова ни провървя, или поне израз на облекчение, но тя стоеше все така скована и безмълвна. Когато не я гледах, крадешком ми хвърляше погледи. Сякаш очакваше нещо. Между кабините имаше тапицирана пейка. Седнахме на нея. През стъклените стени в дъното се откриваше гледка към входа на летището. Една след друга пристигаха аварийни коли. От вътрешността на сградата през нестихващия шум се дочуваха спазматични женски писъци — колкото да кажа нещо, попитах момиченцето за родителите му, за екскурзията и дали някой го е изпратил до летището, отговаряше ми не съвсем свързано, едносрично, не искаше да каже адреса си в Клермон и това вече малко ме ядоса. Часовникът показваше един и четиридесет. От разговора с Ранди беше минало повече от половин час. Хора с комбинеzioni тичешком изтъркаляха през залата нещо, което ми заприлича на електрожен, но дори не погледнаха към нас. Отново отекнаха стъпки. Покрай кабините вървеше техник със слушалки на ушите и до всяка кабина доближаваше диска на минотърсач. Като ни видя, той се спря. След него дойдоха двама полицаи. И те се спряха пред нас.

— Какво правите тук?

— Чакаме — отговорих, както си беше.

Единият от карабинерите изтича някъде и се върна с едър човек в цивилни дрехи. На повторния въпрос отговорих, че чакаме представител на американското посолство. Цивилният поиска да види документите ми. Докато вадох портфейла, техникът посочи към съседната кабина. Отвътре стъклата бяха запотени от парата, която е излизала от дрехите ни. Облешиха се в нас. Другият карабинер пипна панталоните ми:

— Мокри са!

— Да! — побързах да потвърдя. — Съвсем мокри!

Вдигнаха дулата към нас.

— Не се бой от нищо — пошепнах на Анабела. — Цивилният извади от джоба си белезници. Без никакви обяснения ме прикова за себе си, а с Анабела се зае полицаят. Тя ме гледаше някак странно. Цивилният доближи до устата си провесения през рамото му радиопредавател, едно „уоки-токи“, и каза нещо на италиански толкова бързо, че не разбрах нищо. Отговорът го зарадва. Изведоха ни през една странична врата, където към свитата се присъединиха още трима

карабинери. Ескалаторът не вървеше. Слязохме по широки стълби до залата за заминаване, през стъклата вече виждах редицата от полицейски фиати и точно си мислех в кой ще ни качат, когато от противоположната посока пристигна черният континентал на посолството с флагче. Не си спомням друг път да съм изпитал такова удоволствие при вида на звездите и лентите на знамето. Всичко ставаше като на сцена — ние пристъпвахме оковани към стъклената врата, а те в същото време влизаха — Дю Боа, Ранди и преводачът от посолството. Видът им беше доста странен, защото Ранди беше само по джинси, а другите двама в смокинги. Като ме видя, Ранди трепна, наведе се към Фенер, който се обърна към преводача, и той се приближи към нас.

Двете групи се спряха и тук се разигра кратка живописна сцена. Парламентърът на нашите подкрепления се впусна в разговор с цивилния, за когото бях прикован. Разговорът се водеше в темпо стакато, при което моят италианец имаше хандикап^[2], защото беше вързан за мен с белезниците, но непрекъснато забравяше това и като жестикулираше, ми дърпаше ръката. Не разбирах нищо освен „astronaute Americano“ и „presto, presto“^[3]. В края на краищата моят придружител склони и отново се обади по радиото.

На Фенер също се падна честта да говори пред апарата. После моят агент отново каза нещо в кутията, но оттам му отговориха така, че той застана мирно. Работата се обърна като във фарс. Свалиха ни белезниците, направихме кръгом назад и в подобен строй, както преди, но с разменени роли — конвоят се превърна в почетен ескорт — се качихме на първия етаж. Отминахме чакалните, пълни с пътници, които бяха насядали кой на каквото му падне, минахме през кордон от мундири, след това през една и през още една тапицирана с кожа врата, за да влезем в някакъв кабинет, претъпкан с хора.

Щом ни видя, един апоплектичен великан започна да ги гони през вратата. Мнозина излязоха, но в стаята пак останаха десетина души. Прегракналият апоплектик се оказа вицепрефектът на полицията. Предложиха ми стол, а Анабела вече седеше на друг. Въпреки че денят беше слънчев, всички лампи светеха, по стените висяха схеми на Лабиринта в различен разрез, макетът му стоеше на количка до бюрото, а на плота лъщяха още мокри снимки. Досещах се какво представляват. Сядайки зад мен, Фенер ме стисна за рамото:

всичко вървеше толкова гладко, защото той беше телефонира на префекта още от посолството. Едни от хората застанаха около бюрото, други насядаха върху перваза на прозореца, вице-префектът мълчеше и само крачеше от единия ъгъл до другия, от съседната стая изведоха под ръка разплаканата секретарка, преводачът въртеше глава ту към мен, ту към малката, готов да ни се притече на помощ, но моят италиански изведнъж някак се оправи. Научих, че леководолазите извадили от водата якето ми и чантичката на Анабела, благодарение на което главното подозрение паднало върху мене, още повече че успели да се свържат и с „Хилтън“. Сметнали ме за съучастник на японца. Целта ни била да избягаме напред след задействуването на бомбата, затова едни от първите сме се качили на стълбите. Нещо обаче ни объркало сметките. Японецът загинал, а аз съм се спасил, скачайки от моста. Тук мненията се разделяха. Едни предполагаха, че Анабела е терористка, а други смятаха, че съм я отвлякъл като заложничка за преговорите. Научих това по частен път, защото официалният разпит още не беше започнал — чакаха началника на охраната на летището. Когато се появи той, Ранди като самозван говорител на американската страна даде обяснения за нашата акция. Слушах го и скришом отлепвах мокрите крачоли от краката си. Той каза само най-необходимото. Фенер също беше кратък. Заяви, че посолството знае за нашата акция, че за нея е осведомен и Интерпол, който трябвало да информира италианската страна. Това беше хитър ход, защото цялата вина се стоварваше върху международната организация. Естествено, нашите работи не ги интересуваха. Те искаха да знаят какво е станало на стълбите. Инженерът от техническата служба на летището недоумяваше как съм могъл да се измъкна от фунията и от залата, без да познавам съоръженията, а Ранди забеляза, че не бива да се подценява школовката на командосите от Военновъздушните сили на САЩ. Не каза само, че съм получил тази школовка преди повече от трийсет години. Чуваха се удари на чук, от които стените се тресяха. Още продължаваше спасителната акция — режеха повредената от взрива част на моста. До този момент от развалините бяха извадили девет трупа и два-сет и двама ранени, седем от които бяха тежко пострадали. Зад вратата настана бъркотия и вице-префектът кимна на един от офицерите да види какво има. Когато той излезе, през пролуката, която се отвори, видях на отделна масичка якето си,

разпрано по всички шевове, и разкъсаната чантичка на Анабела. Съдържанието ѝ беше извадено върху квадратни бели листове и сортирано като жетони за игра. Офицерът се върна и разпери ръце: репортери! Някакви предприемчиви журналисти, още преди да ги изблъскат, успели да проникнат чак тук. Друг офицер се обърна към мен:

— Аз съм поручик Канети. Какво можете да кажете за бомбата? Как е била пренесена?

— Камерата е имала двойни стени. Когато я е отворил, задната стена е изскочила заедно с филма като дяволче на пружинка. Тогава е извадил гранатата.

— Познат ли ви е този тип гранати?

— Виждал съм подобни в Щатите. Част от фитила се намира в ръкохватката. Като видях, че няма дръжка, аз се сетих, че запалката е преправена. Това е отбранителна осколочна граната с голяма поразяваща сила. Метал в нея почти няма. Черупката е от синтеруван силициев карбид.

— Вие попаднахте случайно на това място на ескалатора, нали?

— Не.

В напрегнатата тишина, нарушавана само от ударите на чук, аз се колебаех, търсех най-точните думи.

— Не беше съвсем случайно. Японецът е тръгнал след момиченцето, защото е знаел, че детето положително няма да се опита да му попречи. Момиченцето — посочих я с очи — избърза напред, защото ѝ беше интересно кученцето. Така ми се стори. Вярно ли е? — попитах Анабела.

— Да — каза тя, явно учудена. Аз ѝ се усмихнах.

— Що се отнася до мен... аз бързах. Това, разбира се, е нелогично, но когато човек бърза, той неволно се стреми да се качи пръв в самолета, а следователно и на стълбата за самолета... Не съм се замислял за това. Станало е от само себе си.

Отдъхнаха си. Канети тихо каза нещо на префекта. Той кимна с глава.

— Бихме желали да спестим на малката госпожица изясняването... на някои подробности. Ще бъдете ли любезна да ни оставите за малко?

Погледнах Анабела. Тя за пръв път ми се усмихна и стана. Отвориха ѝ вратата. Когато останахме сами, Канети отново се обърна към мен.

— Имам такъв въпрос: кога започнахте да подозирате японеца?

— Изобщо не съм го подозирал. В своя стил той беше безупречен. Когато клекна, през ума ми мина, че се е побъркал. А когато задействува гранатата, разбрах, че не ми остават и три секунди.

— А колко?

— Това не бих могъл да зная. Гранатата не избухна след като той дръпна капачката, значи е имала закъснител. Мисля, че към две секунди, може би две и половина.

— И ние сме на същото мнение — обади се един от хората до прозореца.

— Вие като че ли се затруднявате при ходенето. Да не сте контузен?

— Не от експлозията. Чух я, когато паднах във водата. Колко има от моста? Пет метра?

— Четири и половина.

— Значи една секунда. И още една, докато посегна към гранатата и се прехвърля през перилата. Вие ме питахте дали не съм контузен. В нещо си натъртих кръста при падането. На времето опасната ми кост беше пукната.

— Там има дефлектор — обясни човекът до прозореца. — Праг, който насочва всеки предмет като по улей към средата на фунията. Не знаехте ли за дефлектора?

— Не.

— Извинете. Пак аз! — обади се Канети. — Оня човек, японецът, хвърли ли гранатата?

— Не. Докрай продължаваше да я държи.

— Не се ли опита да избяга?

— Не.

— Аз съм Полтринели, началникът на охраната на летището — намеси се един мъж с лекъосан комбинезон, облегал на бюрото. — Вие напълно ли сте сигурен, че този човек е искал да загине?

— Дали е искал? Да. Не се опита да се спаси. А можеше изобщо да се отърве от камерата.

— Ще разрешите ли да продължа? Това е много важно за нас. Не е ли възможно следното: той иска да хвърли гранатата сред пътниците и да скочи от моста, но вие го нападате и му попречвате. Тогава той пада, а задействуваната граната избухва.

— Това не е възможно. Но би могло да е другояче — признах. — Не съм го нападал. Исках само да му изтръгна гранатата, когато той я отлепи от лицето си. Видях капачката в зъбите му. Нямаше жичка, а найлонова примка. Той държеше гранатата с две ръце. Така не се хвърля.

— Вие отгоре ли посегнахте?

— Не. Бих ударил така, ако на стълбите нямаше никого. Ако двамата бяхме последни. Но той тъкмо затова не е застанал отзад. Ако удариш с юмрук отгоре, можеш да избиеш всяка граната без дръжка. Тя щеше да полети по стълбите. Но ако я бях избил от ръцете му, щеше да остане наблизо. Някои си оставят ръчния багаж на стъпалата, въпреки че уж е забранено. Нямаше далеч да стигне. Затова посегнах отляво и това го изненада.

— Това, че отляво ли? Вие левак ли сте?

— Да. Той не очакваше такова нещо. Направи погрешен отскок. Той е професионалист. Прикри се с лакът — отдясно.

— И какво стана по-нататък?

— Ритна ме и се метна назад. По гръб. Явно имаше отличен тренинг, защото дори когато човек се е решил да мре, пак е невероятно трудно да скочи от стълба с главата назад. Предпочитаме да умираме с главата напред.

— На стълбите беше пълно с хора.

— Вярно е. И все пак! Стъпалото зад него беше свободно. Кой както може се блъскаше назад.

— Но той не е виждал.

— Не, но това не беше импровизация. Прекалено бързо действуваше. Всяко негово движение беше изпипано.

Началникът на охраната така се беше вкопчил в бюрото, че кокалчетата на ръцете му побеляха. Въпросите се сипеха един след друг като при кръстосан разпит.

— Искам да подчертая, че вашето поведение е над всяка критика. Но, повтарям, за нас е извънредно важно да установим фактическото положение. Разбирате защо!

— Въпросът е дали те имат хора, готови на сигурна смърт.

— Да. Затова ви моля още веднъж да си припомните какво е станало през тази една секунда. Поставям се в неговото положение. Аз извеждам гранатата. Искам да скоча от моста. Вие се опитвате да ми изтръгнете гранатата. Ако се придържам към плана, вие може да уловите хвърлената граната и да я запратите надолу, подир мен. Двоумя се какво да правя и това колебание предрешава нещата. Не е ли възможно това?

— Не. Ако иска да хвърли гранатата, човек не я държи с две ръце.

— Но в стремежа си да сграбчите гранатата вие сте го блъснали!

— Не съм. Напротив, да не бяха ми се подхлъзнали пръстите, щях да го дръпна към себе си. Не успях да приложа хватката, защото той отскочи и падна на гръб. Това беше нарочно. Ще ви кажа нещо. Аз го подцених. Трябваше да го сграбча и да го хвърля през перилата заедно с гранатата. Може би щях да се опитам, ако той не ме беше изненадал.

— Тогава той щеше да пусне гранатата в краката ви.

— Аз пък щях да скоча след него. Тоест щях да се опитам. Наистина, сега е лесно да се говори. Мисля си обаче, че бих рискувал. Тежа два пъти повече от него. Ръцете му бяха като на дете.

— Благодаря. Нямам повече въпроси.

— Инженер Скарон — представи се един млад цивилен с побеляла коса и рогови очила. — Имате ли идея за някакво съоръжение, което би могло да предотврати подобно покушение.

— Твърде много искате от мене. Говори се, че тук имате всички възможни предпазни съоръжения.

Каза, че били подготвени за много неща, но не за всичко. Например изнамерили средство срещу операции тип „Лоуд“. С едно натискане на копчето отделните части на ескалатора могат да се превърнат в наклонена плоскост, която изсипва хората в басейни с вода.

— С тая пяна ли?

— Не. Басейнът под моста е антидетонационен. Онези са други.

— Ами тогава защо не направихте така? Всъщност това нямаше да промени нищо...

— Именно. А освен това той действуваше твърде бързо.

На плана, окачен на стената, той ми показва кулисите на Лабиринта. Цялото трасе наистина е проектирано едновременно като поле под обстрел. Отгоре може да се залее с вода под налягане, помитаща всичко живо. Никой не би успял да се измъкне от моята фуния — допуснали са голяма небрежност, като не са затворили изходните клапи. Искаше да ме заведе и при макета, но аз благодарих.

Инженерът се тресеше като лист. Искаше да ми докаже своята предвидливост, макар и да разбираше колко безсмислено е това. За онези съоръжения ме попита само защото не бих могъл да му отговоря. Мислех си, че вече е приключено, но ето че старият човек, който седна на фотьойла на Анабела, вдигна ръка.

— Аз съм доктор Торичели. Имам един въпрос. Можете ли да ми кажете как спасихте момиченцето?

Замислих се.

— Това беше щастлива случайност. Тя стоеше между нас. Блъснах я, за да го стигна, а когато той падна, по инерция налетях на нея. Перилата са ниски. Ако там стоеше възрастен човек, тежък, не бих могъл да го прехвърля, може би дори нямаше да се опитам.

— А ако там стоеше жена?

— Там стоеше жена — казах, като го гледах в очите. — Пред мен. Блондинка в панталони с перлички, с плюшено куче в ръцете. Какво е станало с нея?

— Умря от загуба на кръв — намеси се началникът на охраната. — Експлозията ѝ откъснала и двата крака.

Стана тихо. Хората от прозореца наставаха, затътриха столовете, а аз отново преживявах онзи миг. Едно знаех сигурно. Не съм се опитвал да се задържа за парапета. Отскачайки, аз се хванах с дясната ръка за него, а с лявата обгърнах момиченцето. Затова, прескачайки перилата като гимнастически кон, го повлякох надолу. Но дали съзнателно съм го прихванал, или просто ми е попаднало под ръката, това не зная. Те нямаха повече въпроси към мен, но сега пък аз исках да получа уверение, че ще ме отърват от вестникарите. Взеха да ме убеждават, че това е излишна скромност, но аз не исках и да чуя. Това нямаше нищо общо със скромността. Не исках да ме свързват с оная касапница на стълбите. Сигурно само Ранди се досещаше за подбудите ми.

Фенер предложи да остана един ден в Рим като гост на посолството. Но аз пак се заинатих. Искях да излятя с първия самолет за Париж. Имаше само един, „Чесна“, с материалите от конференцията, която завършила на обед с прием, затова Фенер и преводачът бяха дошли в смокинги. Разговаряйки, тръгнахме на групички към вратата и изведнъж една жена, която не бях забелязал до този момент, дама с очарователни черни очи, ме дръпна настрана. Тя била психолог. Заела се с Анабела. Попита ме наистина ли искам да я взема за Париж.

— Ама разбира се. Тя ли ви каза, че съм й обещал?

Усмихна се. Попита ме имам ли деца.

— Не. Тоест почти. Двама племенници.

— Обичат ли ви?

— Естествено.

Тя ми издаде тайната на Анабела. Малката се притеснявала. Аз съм й спасил живота, а тя си мислела много лоши неща за мене. Смятала, че съм се наговорил с японца или нещо от тоя род. Затова искала да избяга. В банята още повече съм я уплашил.

— С какво, за бога?

Тя не повярвала, че съм космонавт. Не повярвала и за посолството. Помислила си, че говоря по телефона с някакъв съучастник. А понеже баща й има винарска изба, тя решила, че щом я питам за адреса в Клермон, значи имам намерение да я отвлека, за да искам откуп. Дадох дума на дамата, че няма да спомена нищо за това пред Анабела. Освен ако — подхвърлих аз — сама пожелае да ми го каже.

— Никога или след десет години. Вие може да познавате момчетата. Но момичетата са други. — Усмихна се и си отиде, а аз се разтичах да уреждам работата със самолета. Имаше едно свободно място. Заявих, че ми трябва две. Стигна се до пазарлъци по телефона. Накрая някакъв VIP^[4] отстъпи мястото си на Анабела.

Фенер бързаше за важна среща, но беше готов да я отложи, ако отида с него на обяд. И този път се извиних и отказах. Когато дипломатите и Ранди си отидоха, попитах можем ли да хапнем нещо с малката на летището. Всички барове и кафенета бяха затворени, но това не важеше за нас. Вече стояхме над закона. Един рошав брюнет, навярно агент, ни заведе в малко барче зад залата за заминаване. Очите на Анабела бяха зачервени. Детето бе плакало. Но сега все повече се

отпускаше. Когато келнерът вземаше поръчката ни и аз се поколебах какво да ѝ поръчам за пиене, Анабела побърза да забележи с безразличен глас, че в къщи винаги пиела вино. Бяха ѝ облекли въздълга блуза с подвити ръкави, а и обувките бяха големи за нейния крак. Аз се чувствувах разкошно, тъй като и панталоните ми изсъхнаха, и не трябваше да ям макарони. Изведнъж се сетих за нейните родители. Новината можеше да се появи в следобедните вестници. Затова измислихме текст за телеграма, но когато станах от масата, сякаш изпод земята изникна нашият чичероне и отиде да я подаде. Поисках сметката и тогава се оказа, че сме гости на дирекцията. Така че дадох на келнера бакшиш, какъвто Анабела очакваше от един истински космонавт. В нейните очи аз вече бях и герой, и близък човек и тя ми призна, че просто мечтае да се преоблече. Нашият придружител ни заведе в хотела на Алиталия, където багажът вече ни чакаше в стаята.

Трябваше да подканям малката да не се бави толкова. Но затова пък излезе издокарана и ние потеглихме много тържествено към самолета. Дойде да ни вземе заместник-директорът на летището — директорът бил неразположен. Нерви. Фиатчето на службата за контрол на полетите ни закара до самата „Чесна“, а пред стълбата един изискан млад човек се извини и ме попита дали не искам снимки за спомен от драматичните събития. Ще ми ги изпратят на посочения адрес. Спомних си за блондинката и благодарих за снимките. Започнаха ръкостискания. Не мога да се закълна, че в лекото разбъркване не съм стиснал и ръката, за която доскоро бях закован с белезници. Обичам да пътувам с малки самолети. „Чесната“ хвъркна като птичка и полетя на север. В седем и нещо кацнахме на Орли. Бащата на Анабела ни чакаше. Още в самолета ние си разменихме адресите. Запазил съм за нея хубав спомен. Не мога да кажа същото за баща ѝ. Той целият се разтопи в благодарности, а на раздяла ми направи един комплимент, който несъмнено си беше подготвил още след предаването по телевизията за касапницата на стълбите. Каза ми, че имам *esprit de l'escalier*.^[5]

---

[1] Кумулация — съсредоточаване силата на взрив в една посока. — Б.пр. ↑

[2] Преднина, давана на по-слаби състезатели за изравняване на шансовете за победа. — Б.пр. ↑

[3] Американски космонавт; бързо, бързо. — Б.пр. ↑

[4] VIP — Very Important Person (англ.) — много важна персона — Б.пр. ↑

[5] Esprit de l'escalier (фр.) — усет, нюх към стълбите. — Б.пр. ↑

ПАРИЖ (ОРЛИ — ГАРЖ — ОРЛИ)

Пренощувах в Орли в хотела на Ер Франс, тъй като вече не можех да намеря моя човек в Националния научноизследователски център, а не исках да го безпокоя в дома му. Преди да заспя, трябваше да затворя прозореца, защото почувствувах гъдел в носа, и тогава си дадох сметка, че през целия ден нито веднъж не бях кихнал. Така че бих могъл да приема предложението на Фенер, но нещо ме караше да бързам за Париж.

На другия ден веднага след закуска телефонирах в Националния научноизследователски център, откъдето ми казаха, че моят доктор е в отпуск, но не е заминал, защото довършва строежа на къщата си. Тогава позвъних в Гарж, където живееше той, но пък се оказа, че в момента му свързват телефона. Тръгнах натам без предизвестие. На Гар дю Норд крайградските влакове не вървяха. Имаше предупредителна стачка. Като видях километричната опашка за таксито, попитах къде най-близо мога да взема автомобил под наем — оказа се, че от „Херц“ — и аз взех едно малко пежо. Когато трябва да стигнеш до непознато място, пътуването с кола из Париж е наказание божие. Недалеч от Операта — не бях избрал сам тази посока, повлякоха ме натам — един пикап ме удари в бронята, но без особени последствия, и аз продължих, като си мечтаех за канадските езера и за вода с лед, защото от небето бълваше жар, нещо рядко по това време. По грешка вместо в Гарж стигнах в Сарсел, едно грозно стандартно предградие, после чаках пред бариерата на железопътния прелез и се потях, въздишайки за климатична инсталация. Доктор Филип Барт, когото нарекох моя човек, е известен френски цифроник и едновременно научен консултант на Държавна сигурност. Той ръководеше колектив, който работеше върху програма за разследващ компютър. Касаеше се за автоматично решаване на казуси с много неизвестни, в които броят на съществените за следствието факти надхвърля капацитета на човешката памет.

Отвън къщата вече беше облицована с разноцветни плочи. Тя се намираше сред доста стара градина. Едното крило стоеше под сянката на великолепни брястове, входната алея беше насипана с чакъл, по средата имаше леха, ако не се лъжа, с невен — ботаниката е единствената наука, която спестяват на космонавтите. Пред отворената барака, служеща за временен гараж, стоеше едно оплескано с кал 2 CV^[1], а до него кремаво пежо 604 с разтворени врати и изнесени на тревата килимчета, потънало в пяна, защото няколко деца го миеха толкова чевръсто, че в първия момент не можах да ги преброя.

Това бяха децата на Барт. Двете по-големи, момче и момиче, ме поздравиха на колективен английски — когато едното се запънеше, другото му подсказваше. Откъде знаеха, че трябва да ми говорят на английски? Ами от Рим дошла телеграма, че пристига космонавт. А по какво се познава, че съм космонавт? По това, че никой друг не носи тиранти. Значи добросъвестният Ранди ги е предупредил. Разговарях с по-големите, а малкото, не зная дали момченце, или момиченце, с ръце на гърба обикаляше около мен, сякаш проверяваше откъде съм най-интересен. Баща им бил много зает и пред мен се очертаваше алтернативата или да вляза вътре, или, по-добре, да остана с тях да мия колата, но в този момент доктор Барт се подаде от един прозорец на партера. Той беше изненадващо млад или по-точно аз още не бях свикнал със собствените си години. Докторът ме посрещна любезно, но аз почувствувах известна резервираност и си помислих, че не постъпихме добре, обръщайки се към него не чрез Националния научноизследователски център, а чрез Държавна сигурност.

Ранди обаче поддържаше по-тесни контакти с полицията, отколкото с учените. Барт ме покани в библиотеката, защото кабинетът му още бил в хаос след пренасянето, и ме остави за момент — да съблече изцапаната с лак престилка. Къщата беше като извадена от кутийка, по рафтовете книги, току-що подредени в стегнати редици, миризма на съхнеща политура и восък, а на Стената забелязах голяма снимка, на която Барт заедно с децата яздеше слон. Вгледах се в лицето му, по снимката не бих казал, че това е надеждата на френската цифроника, но вече бях установил, че хората на точните науки са доста невзрачни на вид в сравнение с представителите на хуманитарните дисциплини, например философите.

Барт се върна, като се гледаше недоволно в ръцете — по тях бяха останали следи от лак, и няколко минути аз го съветвах как да ги отстрани. Седнахме до прозореца. Казах му, че не съм детектив и нямам нищо общо с криминалистиката, а само съм се замесил в една странна и печална история, във връзка с която идвам при него, защото това е последната ни надежда. Направи му впечатление как говоря френски, свободно, но не като европейец. Обясних, че произхождам от френска Канада.

Ранди вярваше повече от мене в личното ми обаяние. Толкова важно беше да спечеля симпатиите на този човек, че донякъде се срамувах от собственото си положение. Държавна сигурност не можеше да ми послужи като особено ценна препоръка пред него. От друга страна, в университетските среди са силни антивоенните настроения. Там господствува убеждението, че космонавтите се набират в армията, което не винаги е вярно — например в моя случай. Не можех обаче да му разказвам биографията си. Толкова се колебаех, не знаех какъв курс да взема, за да разтопя леда между нас, толкова безпомощен съм изглеждал, както ми откри той значително по-късно, така съм му приличал на неподготвен студент, че с това донякъде съм го трогнал, защото иначе моите предположения излязоха верни: полковникът, чрез когото ме препоръча Ранди, за него беше надут пуяк, а и личните му отношения с Държавна сигурност не бяха кой знае колко добри. Но тогава, в библиотеката, аз не знаех, че най-добрата тактика е моята неувереност.

Той се съгласи да ме изслуша. С тая история се занимавах толкова дълго, че можех да издекламирам наизуст всеки фрагмент от нея. Носех и микрофилмите с всички материали, за да илюстрирам разказа, а Барт тъкмо беше разопаковал диаскопа, включихме го, без да затворим прозорците и да дръпнем пердетата, тъй като библиотеката тънеше в зеленикав полумрак от дърветата.

— Това е главоблъсканица — казах, слагайки първата ролка в апарата, — всеки елемент от която сам по себе си е ясен, но заедно образуват неразгадаемо цяло. И Интерпол вече си строши зъбите. Напоследък проведохме симулативна акция, за която ще ви разкажа по-късно. Тя не даде резултат...

Знаех, че неговата програма за разследване е в експериментален стадий, още не е прилагана на практика и за нея се говорят различни

неща, но много държах да го заинтригувам, затова реших да си послужа със съкратения вариант.

На двацет и седми април по-миналата година администрацията на неаполитанския хотел „Савоя“ съобщила в полицията, че Роджър Т. Кобърн, петдесетгодишен американец, предния ден сутринта отишъл на плажа и вече не се върнал. Това било подозрително, защото Кобърн, който от дванадесет дни живеел в „Савоя“, всяка сутрин отивал на плажа, и то по хавлия, защото от хотела до там има триста крачки. Вечерта пазачът на плажа намерил хавлията му в неговата кабина.

Кобърн бил известен като отличен плувец. Преди двацет и няколко години принадлежал към елита на американските кроулисти, а и в напреднала възраст още бил във форма, макар и склонен към пълнеене. Сред гъмжилото на плажа никой не забелязал кога е изчезнал. След пет дни при един слаб щорм вълните изхвърлили тялото на брега. Тази смърт щяла да мине за един от нещастните случаи, каквито ежегодно стават на всеки по-голям плаж, ако не били няколко дребни факта, които предизвикали следствието. Покойният, борсов посредник от Илинойс, бил самотен човек и понеже умрял внезапно, направили му аутопсия, при която се установило, че се е удавил на гладно. А от администрацията на хотела твърдели, че отишъл на плажа след закуска. Наглед незначително противоречие, но префектът на полицията имал зъб на група от градските съветници, които вложили капитали за разширяване на хотелите, между другото и на „Савоя“, а малко преди това в същата тая „Савоя“ станал един инцидент, на който ще се спрем отделно. Префектурата се заинтересувала от хотела, в който на гостите се случват нещастия. Дискретното разследване било възложено на един млад помощник-следовател. Той започнал да се рови в работите на хотела и на неговите обитатели. Новоизлюпеният детектив много искал да блесне пред шефа си. Благодарение на това му усърдие излезли наяве доста странни неща. Сутрин Кобърн ходел на плажа, след обяд си почивал, а привечер отивал в балнеологичното заведение на братя Виторини да прави серни бани, предписани му от местния лекар, доктор Джоно, защото Кобърн имал ревматизъм в начална форма. Оказало се, че на връщане от Виторини през последната седмица преди смъртта си Кобърн направил три катастрофи, всеки път при еднакви обстоятелства: на кръстовище се опитвал да мине при червена

светлина. Злополуките не били тежки, някое смачкано тенеке, и свършвали с парична глоба и устно предупреждение. На всичко отгоре по същото време започнал да вечеря в стаята си, а не в ресторанта както дотогава. Пускал келнера вътре чак след като се увери през затворената врата, че това е човек от персонала на хотела. Престанал също след залез да се разхожда покрай залива, което през първите дни от престоя му станало навик. По всичко личало, че се е чувствувал преследван или застрашен, защото преминаването при смяна на светлината от жълта на червена е познат начин за измъкване от преследващ те автомобил. Това обяснявало и предпазните мерки, които той, вземал в хотела. Следствието обаче не открило нищо повече. Кобърн, бездетен, разведен от четиринайсет години, с никого не се сблизил в „Савоя“, както се установило, нямал познати и в града. Открили само, че един ден преди да се удави, той се опитал да си купи пистолет в един магазин, като не знаел, че за тази цел в Италия е нужно разрешително. Понеже той нямал, купил си имитация на химикалка, с която можеш да напръскаш нападателя със смес от сълзотворен газ и трудно отстранимо багрило. Тази химикалка, неразопакована, била намерена сред нещата му и по този начин стигнали до фирмата, откъдето я купил. Кобърн не знаел италиански, а продавачът много слабо владеел английски. Научили само, че американецът искал оръжие, с което би могъл да обезвреди не какъв да е, а опасен противник.

Тъй като Кобърн се блъскал с колата си винаги на връщане от баните, помощник-следователят се запътил към Виторини. Там помнели американеца, защото бил доста щедър към персонала. В поведението му обаче не били забелязали нищо особено освен това, че напоследък много бързал и излизал почти мокър, без да обръща внимание на предупрежденията на обслужващия, че след банята трябва да поседи десетина минути. Тези толкова оскъдни резултати не задоволили помощник-следователя и в пристъп на усърдие и вдъхновение той започнал да преглежда приходните книги на заведението. Там се нанасят сумите, плащани от всеки, който идва на бани и водни процедури.

От средата на май у Виторини идвали още десет американски граждани, а четирима от тях си платили като Кобърн абонамент за цяла серия бани (имало абонаменти за една, две, три и четири седмици) и

след осем-девет дни престанали да идват. И в това нямало нищо изключително, защото всеки от тях е могъл непредвидено да заmine, без да си потърси разликата, но помощник-следователят научил имената им от приходната книга и решил да провери какво е станало с тях. Когато по-късно го питали защо всъщност в тия издирвания се е ограничил с гражданите на Съединените щати, той не могъл да даде точен отговор. Веднъж казал, че му хрумвало нещо за афера, свързана с американци, понеже малко преди това полицията разгромила цяла мрежа, по която контрабандно прехвърляли хероин от Неапол в САЩ, а друг път, че се ограничил с американците, защото Кобърн бил американец.

Колкото до четиримата мъже, които си платили баните и престанали да идват, първият, Артър Дж. Холър, юрист от Ню Йорк, заминал внезапно, защото му съобщили, че брат му е починал. При проверката се оказал в родния си град. Женен, трийсет и шест годишен, работел като юрисконсулт в голяма рекламна агенция. Останалите трима имали известна прилика с Кобърн.

И тримата били между четиридесет и петдесет години. Доста заможни, самотни, всичките пациенти на доктор Джоно, при което единият от тези американци, Рос Брунър младши, като Кобърн, се настанил в „Савоя“, а другите двама, Нелсън К. Емингс и Адам Озбърн, отседнали в по-малки пансиони, но също разположени край залива. Снимките, които се получили от Съединените щати, разкрили физическата прилика между изчезналите. Почти атлетическо телосложение, известна натежалост, първи признаци на оплешивяване и явно старание да се прикрие. И така, макар че по тялото на Кобърн, аутопсирано в института по съдебна медицина, нямало никакви следи от насилие и заключението гласяло, че смъртта е настъпила при удавяне, предизвикано от мускулни спазми или изтощение, префектурата наредила следствието да продължи. Заинтересували се от съдбата на тримата американци. Скоро след това установили, че Озбърн неочаквано заминал за Рим, Емингс отлетял от Неапол за Париж, а Брунър полудял. Всъщност участта на Брунър била известна на полицията, и то доста отдавна. Този гост на „Савоя“ от средата на май се намирал в градската болница. Той бил проектант в автомобилна фирма, работел в Детройт. През първата седмица от престоя си се държал като най-примерния човек на света, сутрин стоял в солариума,

вечер — при братя Виторини, с изключение на неделя, когато отивал на дълги екскурзии. Успели да разберат къде е пътувал, защото всички излети му уреждало екскурзионното бюро, което има филиал в „Савоя“. Посетил Помпей, Херкулан, а в морето не се къпел, тъй като имал камъни в бъбреците и лекарите му забранили. В събота, един ден преди определената дата, той се отказал от вече платената екскурзия до Анцио, а и предишните два дни се държал странно. Престанал да ходи пеш и дори когато трябвало да отиде през две улици на трета, искал колата си, което създавало затруднения, защото новият паркинг на хотела е в строеж и колите на гостите са наблъскани в двора на съседната сграда.

Брунър не искал сам да изкарва колата си оттам, а настоявал някой от персонала да му я докара пред вратата на хотела и във връзка с това няколко пъти имали спречквания. В неделя не само че не отишъл на екскурзия, но и не слязъл на обяд. Поръчал да му го пратят в стаята и щом келнерът влязъл, той се нахвърлил върху него и почнал да го души. В боричкането успял да счупи пръста на келнера, а самият той скочил от прозореца. Падайки от втория етаж, си счупил крака и тазобедрената става. Освен фрактурите в болницата констатирали и умопомрачение на шизофренична основа. По напълно обясними причини администрацията на хотела се помъчила да замаже случая. Той именно след смъртта на Кобърн навел префектурата на мисълта, че кръгът на следствието трябва да се разшири. Наложило се отново да се позанимаят със случая Брунър. Възникнали съмнения дали той наистина е скочил от прозореца, или са го блъснали оттам. Но не открили нищо, което да противоречи на показанията на келнера, възрастен човек, никога не подвеждан под съдебна отговорност.

Брунър продължавал да лежи в болницата, защото, макар и да отшумели психическите смущения, бедрото му не зараствало, а родственикът, който трябвало да дойде от Щатите да го вземе, все отлагал. Накрая един знаменит специалист потвърдил диагнозата за невменяемост, предизвикана от остър пристъп на психоза с неизяснена етиология, и следствието стигнало до задънена улица.

Вторият американец, Адам Озбърн, стар ерген, икономист по образование, на пети юни заминал от Неапол за Рим с автомобил, взет под наем от фирмата „Авис“, и напускайки хотела, толкова бързал, че си забравил разни дребни лични принадлежности: електрическа

самообръсначка, четки, пружина за разтягане и пантофи, така че, за да му предадат нещата, от „Савоя“ се обадили в римския хотел, където Озбърн си резервирал стая, но там го нямало. В хотела повече не си направили труд да търсят капризния гост и едва когато следствието се разгърнало на по-широк фронт, установили, че Озбърн не е стигнал до Рим. В бюрото на „Авис“ детективът научил, че наетият опел-рекорд бил намерен при Дзагароло, недалеч от Рим, на ивицата за принудително спиране на магистралата, в пълна изправност и с всички вещи на Озбърн. Тъй като опелът бил зачислен към римския парк на фирмата и регистриран в Рим, а в Неапол го докарал някакъв френски турист, от „Авис“ уведомили римската полиция. Така нещата на Озбърн, намерени в колата, попаднали в римската префектура и тя също разследвала случая, защото на следващия ден в зори намерили Озбърн мъртъв. Някаква кола го сгазила на отклонението от дел Соле за Палестрина, тоест на близо девет километра от мястото, където той зарязал наетия автомобил.

По всичко изглеждало, че е слязъл без видима причина и е тръгнал по банкета на магистралата, стигнал е до първия напречен път и тъкмо там някой го е сгазил, след което избягал. Успели с точност да възстановят последователността на събитията, защото Озбърн излял малко одеколон върху гумената постелка. Въпреки дъжда през нощта полицейското куче лесно хванало следата. Озбърн вървял до разклона по външната страна на банкета, но там, където магистралата пресича възвишенията, на няколко пъти излизал извън бетонната настилка и се катерел нагоре. После се връщал на пътя и продължавал. По изходната ивица от магистралата към второстепенния път описвал широки зигзаги по средата, като пиян, и умрял на място със смазан череп. По платното останали петна от кръв и натрошени стъкла от фаровете. Римската полиция до ден-днешен не е успяла да открие виновника. Интересното било, че Озбърн извървял девет километра по магистралата, без някой да му обърне внимание, макар че е станало следобед и движението е било оживено. От него би трябвало да се заинтересува поне някой патрул на пътната полиция, защото по магистралата е забранено да се ходи пеш. Обяснението намерили след няколко дни, когато през нощта някой подхвърлил пред вратата на полицията чантата на Озбърн със стикове за голф. На дръжките било гравирано неговото име и веднага предположили, че Озбърн е носел на

рамо стеквете за голф и понеже те са в калъф, а самият той е бил по риза с къси ръкави и джинси, най-вероятно е водачите да са го вземали за някой от работниците по пътя. Стиковете несъмнено са останали на местопроизшествието и някой ги е вдигнал оттам, но когато е прочел във вестниците, че се води следствие, той се е уплашил да не го замесят в криминална история и се е отървал от тях.

Останало неизяснено защо Озбърн е слязъл от колата и е тръгнал със стикове за голф накъдето му видят очите. Празното шишенце от одеколон и следите от него по пода на колата давали основание да се предположи, че му е станало зле, може да му е примаяло и той си е разтривал лицето. При аутопсията не открили нито алкохол, нито някаква отрова в кръвта. Точно преди да напусне хотела, Озбърн изгорил в кошчето за боклук няколко изписани листа за писма. От тях вече нямало и помен, но в нещата, които Озбърн си забравил в хотела, намерили един празен плик, адресиран до префектурата, сякаш е искал да се обърне към полицията, но после се е отказал.

Третият американец, Емингс, бил кореспондент на Юнайтед Прес Интърнешънъл. На връщане от Близкия Изток, откъдето пращал репортажи в Щатите, той спрял в Неапол. В хотела казал, че ще остане най-малко две седмици, но на десетия ден неочаквано заминал. В бюро на Бритиш Юропиън Еървейз си купил билет за Лондон, така че било достатъчно да се свържат по телефона, за да разберат, че щом пристигнал в Лондон, той се самоубил в тоалетната на летището. Налапал дулото на пистолета и умрял след три дни в болницата, без да се върне в съзнание.

Причината за заминаването му е била във всяко отношение делова — действувал по поръчения на Юнайтед Прес, след като получил телеграма да направи сондажи в Лондон във връзка със слуховете за нов скандал в парламента. Емингс е бил известен със своята смелост и хладнокръвие. Като журналист е посещавал местата, където са избухвали военни конфликти — бил е във Виетнам, а преди това, като начинаещ репортер, след капитулацията на Япония — в Нагазаки, откъдето изпратил репортаж, благодарение на който станал прочут.

Изправен пред такива факти, помощник-следователят, който продължавал да води следствието, искал да замине за Лондон, за Близкия Изток, а може би и за Япония, но началникът му наредил да

разпита лицата, които са се срещали с Емингс по време на престоя му в Неапол. Така че отново се касаело за персонала на хотела, защото Емингс пътувал сам. В поведението му не било забелязано нищо особено. Само чистачката, която подреждала стаята след заминаването му, си спомнила, че в умивалника и ваната видяла следи от кръв, а на пода в банята — окървавен бинт. При направената в Лондон аутопсия се установило, че лявата му китка е порязана. Прясно зарасналата рана била залепена с левкопласт. Оттук направили извод, че Емингс още в хотела се е опитал да си пререже вените, но след това се е бинтовал и е отишъл на летището. Той също правел серни бани, ходел на плажа, разхождал се из залива с взета под наем моторница, тоест държал се като най-нормален човек.

Три дни преди критичния ден той заминал за Рим да се види с аташето по печата на американското посолство, с когото се познавали отдавна. В показанията си аташето казал, че Емингс бил в отлично настроение, но когато го изпращал до аерогарата, така се озъртал през задното стъкло на колата, че това привлякло вниманието му. На шега попитал Емингс дали не си е спечелил врагове в Ал Фатах. Емингс се усмихнал и отговорил, че това е съвсем друга работа, за която не може да говори, но не е голяма загуба, защото съвсем скоро ще излезе на първа страница във вестниците. След четири дни бил мъртъв.

Помощник-следователят взел няколко агенти да му помагат и отново отишъл в балнеологичното заведение, за да прегледа всички книги от миналите години. У Виторини го посрещали все по-кисело, защото репутацията на заведението страдала от тия постоянни посещения на полицията. Така или иначе, сложили книгите на масата и тук излезли наяве още осем дири.

Въпреки че механизъмът на събитията си оставал неясен, помощник-следователят се занимавал преди всичко с мъжете, попрехвърлили години, чужденци, водещи редовен живот, който между първата и втората седмица на пребиваването изведнъж се нарушавал.

Две от дирите се оказали невинни. Ставало въпрос за американски граждани, които поради непредвидени обстоятелства си заминали преждевременно от Неапол — единият, защото във фирмата му избухнала стачка, а другият, защото трябвало да се яви в съда като ищец срещу строителната фирма, която му поставила лошо

водопроводната инсталация. По несъществени причини делото било ускорено.

Разследването около собственика на фирмата, в която избухнала стачка, приключило чак след доста време, защото човекът бил мъртъв, а всеки смъртен случай се проучвал внимателно. Накрая обаче американската полиция им съобщила, че умрял от мозъчен инсулт два месеца след завръщането си в Щатите. Покойният от години страдал от мозъчна склероза.

Следващата диря — третата — действително имала криминална основа, но не била включена в досиетата, защото причина за „изчезването“ на този американец било арестуването му от местната полиция. Действайки по искане на Интерпол, полицията открила при задържането му голямо количество хероин. В очакване на процеса човекът се намирал в неаполитанския затвор.

Така били елиминирани три от осемте дири. Следващите две били съмнителни. В единия случай се касаело за четирийсетгодишен американец, който ходел у Виторини на водни процедури, а не на серни бани, и ги прекратил, тъй като, карайки водни ски, си счупил гръбнака. Вързан бил за моторницата, с летателен апарат на гърба, за да може да се издига и да планира над водата. Моторницата завила много остро и той паднал от десетина метра височина. Увреждането налагало продължително обездвижване в гипсов корсет. Моторницата се управлявала също от американец, близък познат на пострадалия, и все пак случаят не бил окончателно елиминиран, защото по-късно, в болницата, човекът вдигнал висока температура, имал халюцинации и бълнувал. Диагнозата се колебаела между някаква екзотична болест, прихваната в тропиците, и продължително внасяне на отрова в организма чрез храната.

Следващият съмнителен случай се отнасял до един близо шейсетгодишен пенсионер, италианец, натурализиран в Щатите, който се върнал в своя роден Неапол, но получавал пенсията си в долари. Имал ревматизъм и правел серни бани, но изведнъж решил, че му вредят на сърцето, и ги прекъснал. Удавил се във ваната, в собственото си жилище, седем дни след последното посещение в балнеологичното заведение. При аутопсията констатирани, че дробовете му са се напълнили с вода и сърцето изведнъж е спряло. Съдебният лекар не видял нищо подозрително в това, но следствието, водено заради

Виторини, се натъкнало на този случай и отново го изровило. Породило се предположение, че пенсионерът не е получил внезапен припадък, а някой го е натиснал, за да се удави; вратата на банята не била заключена отвътре. Но разпитът на близките му не потвърдил подозрението, още повече че липсвала материална подбуда, защото пенсията била доживотна.

Последните три следи от осемте се оказали горещи, защото ги завели до нови жертви, чиято съдба говорела за растяща серия. И тук ставало въпрос за самотни мъже на прага на прецъфтяването, но те не били само американци. Единият, Ивар Олаф Лейге, бил инженер от Малмьо. Другият — Карл Хайнц Шимелрайтер — австриец, родом от Грац. Третият бил Джеймс Бриг, който се представял за писател, а фактически бил сценарист и работел когато му падне и за когото му падне. Пристигнал от Вашингтон през Париж, където поддържал контакти с издателството „Олимпия прес“, специализиращо се в еротичната и порнографската литература. В Неапол се настанил на квартира у едно италианско семейство. Хазаите му не знаели за него нищо друго освен това, което сам им казал при запознаването, а именно, че иска да проучи „живота на дъното“. Не им било известно, че прави бани. На петия ден вечерта не се прибрал в квартирата. Изчезнал безследно. Преди да съобщят в полицията, хазаите решили да проверят платежоспособността на квартиранта и с друг ключ отворили стаята, при което констатирали, че заедно с Бриг са се изпарили и нещата му. Останал само празният куфар. Тогава си спомнили, че квартирантът всеки ден излизал с натъпкана чанта, а се връщал с празна. Показанията били приети като достоверни, тъй като това семейство отдавна давало стаи под наем и се ползувало с безупречна репутация. Бриг бил оплешивяващ мъж с атлетическо телосложение и белег от защита заешка устна. Няма близки, във всеки случай не успели да ги открият. Парижкият издател на разпита заявил, че Бриг му предложил да напише книга за задкулисните машинации при избирането на мис Америка. Той отхвърлил предложението като безинтересно. Възможно е всички тези данни да са верни. Не успели обаче нито да ги потвърдят, нито да ги оборят. Бриг сякаш потънал в земята, никой не го бил виждал след напускането на квартирата. Разпитвайки наслуки проститутки, сутеньори и наркомани, не стигнали до нищо. Така че казусът Бриг се

отнася всъщност към съмнителните, но колкото и да е парадоксално, той е включен в документацията, защото Бриг е страдал от сenna хрема.

Съдбата на шведа и на австриеца не буди такива съмнения. Първият, Лейге, дългогодишен член на хималайския клуб, покорител на седемхилядниците в Непал, пристигнал в Неапол след развода с жена си. Живеел в хотел „Рим“, значи в центъра, в морето не се къпел, на плаж не ходел, печал се само в солариума, обикалял музеите и правел серни бани. На деветнайсети май, късно вечерта, заминал за Рим, макар че първоначално заявявал, че ще прекара в Неапол цялото лято. В Рим оставил багажа си в колата, отишъл до Колизея, качил се на най-високото място и се строполил от външната страна на стените. Умрял на място. Съдебното заключение гласяло: „Самоубийство или нещастен случай, предизвикан от внезапно умопомрачение“. Шведът бил представителен блондин и за годините си изглеждал млад. Педантично се грижел за своя външен вид и физическа форма. Всяка сутрин в шест часа играел тенис, не пиел, не пушел, с една дума, пазел си здравето като зеницата на окото. С жена си се развели по взаимно съгласие, а като причина изтъкнали несъответствието на характерите. Тези обстоятелства били установени с помощта на шведската полиция, за да се изключи острата депресия след разтрогване на дългогодишния брак като евентуална причина за самоубийството. Установило се, че съпрузите от години живеели във фактическа раздяла и завели дело, за да придадат законна форма на съществуващото положение.

Историята с австриеца Шимелрайтер е по-заплетена. В Неапол се намирал от средата на зимата, а серни бани започнал да прави през април. До края на април твърдял, че му действуват много добре, затова продължил абонамента си и за май. След една седмица загубил съня си, станал раздразнителен и груб, казвал, че някой барника в куфарите му, че са му изчезнали резервните очила със златни рамки, а когато ги намерили зад канапето, той сметнал, че крадецът сам ги е подхвърлил. За неговия начин на живот можело да се получат пълни сведения, защото австриецът живеел в малък пансион и се сприятелил с хазайката италианка, преди да настъпи промяната в поведението му. На десети май Шимелрайтер се спянал на стълбите, натъртил си коляното и си легнал. През следващите два дни раздразнителността на квартиранта отслабнала, между него и хазайката отново се възцарили

най-добри отношения, а след като му минало коляното, продължил баните, защото страдал от ревматизъм. След няколко дни една нощ, надавайки викове за помощ, вдигнал на крак целия пансион. Разбил с ръка огледалото, защото някой се криел зад него и след това избягал през прозореца. Понеже огледалото висяло на стената, това било явно невъзможно. Като не могла да се оправи с крайно възбуждения Шимелрайтер, хазайката повикала един познат лекар и той констатирал опасност от сърдечен инфаркт. Подобно състояние може понякога да доведе до психични нарушения. Така поне твърдял лекарят. Хазайката настоявала да вземат австриеца в болницата, което и станало. Преди да излезе от пансиона, той счупил огледалото в банята и още едно, на стълбищната площадка, докато най-сетне му измъкнали бастуна, който му служел за оръжие. В болницата бил неспокоен, плачел, мъчел се да се скрие под леглото и в същото време отпадал от честите пристъпи на задух, защото бил астматик. На студента по медицина, който стажувал в болницата и се грижел за него, казал под секрет, че в заведението на Виторини два пъти го тровили, сипвайки отрова във водата, и че това било работа на прислужника, който без съмнение е агент на израелското разузнаване. Студентът се поколебал дали да запише това твърдение в анамнезата. Ординаторът на отделението го сметнал за проява на комплекс за преследване на почвата на склеротична деменция^[2].

В края на май Шимелрайтер умрял от прогресиращ оток на белия дроб. Той нямал близки, погребали го в Неапол на държавни разноски, тъй като по време на престоя в болницата скромните му финанси се стопили. Следователно в серията този случай е изключение, защото се касае за чужденец без средства, за разлика от всички останали жертви. По-късно било възбудено следствие, което установило, че през войната Шимелрайтер е бил писар в концентрационния лагер Маутхаузен, а след поражението на Германия — съден, но оправдан, тъй като повечето свидетели, бивши концлагеристи, дали показания в негова полза. Наистина, имало и такива, които твърдели, че биел затворниците, но те се позовавали на чужди разкази и вината му не била доказана. Макар че между двукратното влошаване на състоянието му и посещенията при Виторини като че ли се очертавала причинна връзка, твърденията на

покойния били абсолютно безпочвени, защото няма отрова, която да действа на мозъка, разтворена във водата за къпане.

Прислужникът, когото австриецът подозирал, не бил евреин, а сицилианец и нямал нищо общо с израелското разузнаване. И в този случай трябвало да се отхвърли криминалният характер на казуса.

Досиетата вече обхващали (заедно с изчезналия Бриг) шест души, починали внезапно при непредвидени обстоятелства. Нишките винаги водели до балнеосанаториума, а понеже в Неапол има и други такива заведения, започнали да прелистват и техните книги. Следствието растяло като лавина — трябвало да се разследват двадесет и шест случая, тъй като прекъсването на баните без връщане на парите е сравнително често явление, особено когато става въпрос за незначителни суми. Необходимо било всяка такава диря да се проследява докрай, така че работата напредвала бавно. Приключвали случая само ако търсеният се оказвал здрав.

В средата на май в Неапол пристигнал Хърбърт Хейне, немец по произход, натурализиран в Америка, четирийсет и девет годишен, собственик на цял куп дрогерии в Балтимор. Страдал от астма, от години се лекувал по санаториуми и един специалист по белодробни болести му препоръчал заради ревматичните усложнения да прави серни бани. Правел ги в малко заведение недалеч от хотела, на Пиаца Муничипале, хранел се винаги в ресторанта на хотела, но след девет дни вдигнал скандал, оплаквайки се, че яденето е ужасно горчиво. След тази сцена в ресторанта напуснал хотела и заминал за Салерно, където отседнал в един пансион край морето и късно вечерта отишъл да се окъпе. Портиерът го съветвал да се откаже, защото излязла висока вълна и вече се здрачавало, а той му отговорил, че не му е писано да се удави, понеже ще умре от целувка на вампир, но това няма да стане скоро. Показал му къде ще го целуне смъртта — по китката. Портиерът бил от Тирол, гледал на госта като на свой земляк, защото разговорът се водел на немски, тъй че след малко излязъл на брега и чул виковете на Хейне. Намерил се спасител, извадили немца, но понеже се държал като невменяем — изпохапал спасителя, — с линейка го закарали в болницата, където посред нощ станал от леглото, счупил стъклото на прозореца и с едно парче си прерязал вените. Дежурната сестра навреме вдигнала тревога, спасили го от кръвоизлив, но получил тежко белодробно възпаление със задух, както

се случва при астматици, и след три дни умрял, без да дойде в съзнание. При следствието приписали опита за самоубийство на шока от давенето, което било причина и за белодробното възпаление. В този случай след два месеца се намесил Интерпол, тъй като адвокатът на Хейне в Балтимор получил писмо, което той изпратил преди заминаването си от Неапол и в което настоявал в случай на внезапна смърт да се съобщи в полицията, защото някой застрашавал живота му. Писмото не съдържало никакви конкретни факти, споменавало се само, че този някой живее в същия хотел. В писмото имало поразителни германизми, въпреки че Хейне от двайсет години живеел в Щатите и владеел английски до съвършенство. Поради това обстоятелство, както и поради променения почерк, адвокатът се усъмнил в автентичността на писмото (написано на хотелска хартия), но след като разбрал как е починал неговият клиент, все пак уведомил властите. Графологичната експертиза доказала, че Хейне е написал писмото собственооръчно, но съвсем набързо и в крайна възбуда. И тук се налагало да се приключи следствието.

Следващият, чиято история се заели да възкресят, бил Ян Е. Суифт, също гражданин на Съединените щати, англичанин по произход, петдесет и две годишен, директор на голяма мебелна фирма в Бостън. Той пристигнал в Неапол с кораб в началото на май, предплатил за баните в „Адриатика“ и след седмица престанал да се мярка там. Отначало живеел в един от по-евтините хотели край Ливорно, но след това се преместил в луксозния „Екселсиор“, и то същия ден, когато изоставил баните. Показанията, взети последователно в двата хотела, като че ли не се отнасяли за един и същ човек. Онзи Суифт, когото помнели в Ливорно, по цял ден седял в стаята над търговската кореспонденция, бил на пансион, тоест на целодневна издръжка, което излизало по-евтино, а вечер ходел на кино.

Суифт от „Екселсиор“ си наел автомобил с шофьор и частен детектив, с когото обикалял нощните заведения, изисквал всеки ден да му сменят бельото, сам си изпращал цветя в хотела, по улицата закачал момичетата, канейки ги на разходка и ресторант, и най-сетне, купувал по магазините каквото му падне. Този разгулен живот продължил всичко на всичко четири дни. На петия оставил в рецепцията писмо за детектива, което той прочел с изумление, помъчил се да се свърже с него по телефона, но Суифт не вдигал слушалката, въпреки че си бил в

стаята. Не излязъл оттам целия ден, не обядвал, после си поръчал вечеря, но когато келнерът я занесъл, заварил стаята празна. Суифт разговарял с него през откренатата врата на банята. Той сякаш не можел да понася самия вид на келнера, по същия начин се държал и следващия ден. Тези чудатости продължавали, когато в „Екселсиор“ дошъл Харолд Кан, стар познат на Суифт и негов бивш съдружник, който се връщал в Щатите след продължително пребиваване в Япония. Той случайно разбрал, че Суифт е в същия хотел, отишъл при него и след четиридесет и осем часа двамата отлетели за Ню Йорк със самолет на Панамерикан.

Случаят със Суифт бил включен в серията, макар че — лишен от фаталния епилог — изглеждал нетипичен. Много неща обаче говорели, че благополучното си завръщане у дома Суифт може би дължи единствено на Кан. В показанията си частният детектив казал, че Суифт му правел впечатление на не съвсем нормален. Говорел за контактите си с терористичната организация „Силата на нощта“, която уж възнамерявал да финансира, в замяна на което разчитал тя да го защити от платения убиец, изпратен по следите му от неговите конкуренти в Бостън. Детективът трябвало да присъствува като свидетел на тези преговори и същевременно да го пази от покушения. Всичко това звучало невероятно и отначало детективът помислил, че клиентът му е под въздействието на някакъв наркотик. Но той неочаквано се отказал от услугите на детектива с едно лаконично писмо, към което приложил банкнота от сто долара. За хората, които застрашавали живота му, не казал нищо друго освен това, че нахлули в хотела в Ливорно, което не отговаряло на истината — там никой не го посещавал.

Не било лесно да изтръгнат сведения от Кан за случилото се в Неапол между него и Суифт, тъй като нямало никакво основание за възбуждане на следствие от страна на американската полиция. Нито Суифт, нито Кан не били извършили никакво правонарушение; и двамата без премеждия се върнали в Щатите. Суифт, както и преди, ръководел фирмата, но италианската страна настоявала с надеждата, че Кан знае някакви подробности, които могат да хвърлят светлина върху отминалите събития. Отначало Кан не искал да каже нищо, едва когато отчасти го посветили в по-широк кръг въпроси и му обещали да запазят пълна тайна, той се съгласил да даде писмени показания.

Когато ги получили, италианците преживели дълбоко разочарование. Суифт посрещнал Кан най-радушно, макар че първо го разпитал през вратата, за да се увери, че наистина е той. С известно смущение си признал, че напоследък вършел „глупости“, защото го отровили. Вършел ги умишлено, а от стаята не излизал, понеже загубил доверие в наетия детектив. Стигнал до извода, че детективът е минал „на другата страна“. Показал на Кан писмо, в което някой искал от него двайсет хиляди долара, заплашвайки, че ще го отрови. Писмото получил още в Ливорно и сбъркал, като не му обърнал внимание, защото на другия ден след срока, в който трябвало да остави откупа, се почувствувал така отпаднал, че едва могъл да се вдигне от леглото. Половин ден го мъчили привидения и му се виело свят, затова на бърза ръка си събрал багажа и се преместил в „Екселсиор“. Не се надявал толкова лесно да се отскубне от изнудвача, ето защо си наел детектив, но не му казал веднага за какво му е нужен, тъй като искал първо да поогледа този, в края на краищата, чужд човек и да го „изпробва“, водейки споменатия вече начин на живот. Това как да е се връзвало едно с друго, само не било ясно защо Суифт е останал в Неапол, след като нищо не го задържа там. Той твърдял, че серните бани облекчили ревматичните му болки и искал да довърши процедурите, за да закрепил положителния ефект. Отначало Кан приел този аргумент като убедителен, но после помислил върху всичко, което му разказал Суифт, и цялата история му се видяла малко вероятна. Подозренията му се затвърдили след онова, което чул от персонала на хотела за постъпките на Суифт. Действително Суифт се е опитвал с топ да бие мухи, уреждайки гуляй, за да изпробва ангажирания детектив. Казал му го в очите. Той се съгласил с него, но пак повторил, че действувал с помътено съзнание, защото го отровили. Тогава Кан, вече почти сигурен, че приятелят му е душевноболен, решил колкото може по-скоро да го заведе в Щатите, като го постави пред свършен факт. Уредил сметката в хотела, купил билети за самолет и не оставил Суифт на мира, докато не си събрал багажа, за да потеглят за летището. От някои несъвпадения в протокола можели да се досетят, че Суифт не е приел тази самарянска помощ без съпротива. И действително от персонала на хотела разбрали, че между американците точно преди заминаването избухнало сериозно спречкване, но независимо от това, дали Кан освен със словесни доводи си е послужил и със сила, ставало

ясно, че от него не могат да очакват информация, която да тласне следствието напред. Писмото, което било единственото веществено доказателство, се загубило, Кан видял само първата страница и си спомнял, че било написано на машина, изглеждало нечетливо като трето или четвърто копие, гъмжало от граматически грешки и най-сетне, че след време, в Америка, когато го подпитал за писмото, Суифт се засмял и отворил бюрото, за да го даде на Кан, но писмото не се намерило. Самият Суифт категорично отказал да отговаря на каквито и да било въпроси, свързани с преживяванията му в Неапол.

Специалистите квалифицирали получения материал като смесица от правдоподобни факти и безсмислици. Писането на шантажиращи писма през няколко дебели листа хартия е известно като начин, затрудняващ идентификацията на машината, на която е бил напечатан текстът, тъй като се заличават индивидуалните характеристики на буквите. При това този метод е сравнително нов и изобщо непознат на дилетантите. Така че писмото може наистина да е съществувало. Но поведението на Суифт напълно противоречало на това. Човек, когото изнудват и той вярва, че заплахите ще се сбъднат, не се държи като него. И така, специалистите стигнали до убеждението, че в случая се пресича действието на два различни фактора: на изнудването, по всяка вероятност реално, като опит за изтръгване на откуп, предприет в Ливорно от някой местен човек (в полза на което говорело писмото, написано на развален английски), и на деменцията, в която временно изпаднал американецът. Дори и така да е било, този случай, включен в разширеното следствие, не хвърлял светлина върху нещата, а ги замъглявал, защото така наречената деменция на Суифт по своята проява се покривала с типичния за другите случаи процес.

Следващата диря се отнасяла до швейцареца Франц Мителхорн, пристигнал в Неапол на двацет и седми май. Неговият случай се различава от останалите по това, че Мителхорн бил добре познат в пансиона, тъй като отсядал там всяка година. Собственик на голяма антикварна книжарница в Лозана, заможен стар ерген, той проявявал капризи, които се изпълнявали, защото го ценели като клиент. Заемал две стаи с междинна врата — едната му служела за кабинет, а другата за спалня. На масата винаги проверявал с лупа чистотата на чиниите и приборите, искал да му готвят по негови собствени рецепти, защото

страдал от хранителна алергия. Неведнъж лицето му подпухвало, както става при болестта на Квинке, тогава той привиквал готвача в столовата и го хокал. Келнерите твърдели, че Мителхорн, който умираше за забранената му рибена супа, между другото си хапвал в евтините гостилници из града, тоест нарушавал диетата, а после правел сцени в пансиона. При последния престой донякъде си променил режима, защото от зимата имал ревматизъм и лекарят му препоръчал кални бани. Правел ги у Виторини. В Неапол си имал бръснар, който идвал в пансиона, а самият Мителхорн си носел собствени прибори, тъй като не искал да си служи с бръснар и гребен, употребявани от друг. След пристигането си побеснял, когато научил, че неговият бръснар е закрил салона и не спрял да мърмори, докато не си намерил нов доверен човек.

На седми юни поискал да запалят камината. Тя красяла по-голямата му стая и никога не я палели, но щом Мителхорн кажел нещо, никой не смеел да възрази. Макар че греело слънце и било над двайсет градуса, направили каквото поискал. Камината малко пушела, но това като че ли не пречело на Мителхорн. Затворил се в стаята си и не слязъл на вечеря. Това вече било нечувано, защото той никога не пропускал часовете за хранене, а за по-голяма пунктуалност носел два часовника — ръчен и джобен. Понеже не отговарял нито по телефона, нито на чукането по вратата, наложило се да я изкъртят, тъй като ключалката отвътре била запушена със счупена пила за нокти. Намерили го в безсъзнание сред задимената стая. Празният флакон от приспивателно показвал, че се е отровил, и с „бърза помощ“ го закарали в болницата. Мителхорн се канел в края на юни да отиде в Рим за разпродажбата на старинни ръкописи и носел със себе си цял куфар. В него не намерили нищо, затова пък камината била пълна с овъглена хартия. Пергаментите, които не искали да горят, нарязал с бръснарската ножичка на тънки ленти, а рамките на графиките направил на трески. Хотелското имущество обаче останало невредимо, само шнурът на пердето бил откъснат и вързан на възел, сякаш се е мъчил да се обеси на него, но шнурът не е издържал тежестта му. За това говорела и преместената до прозореца масичка.

След като спал два дена, той дошъл в съзнание, но лекарят се опасявал от застойно белодробно възпаление и наредил да му направят снимка. През нощта Мителхорн станал неспокоен, бълнувал, крещял

ту че е невинен, ту че не е той, заканвал се и се карал с някого, накрая се опитал да скочи от леглото и сестрата, като не могла да се справи с него, изтичала да търси лекаря. Възползувайки се от краткото й отсъствие той нахълтал в дежурната, намираща се в съседство с неговата стая, счупил стъклото на шкафчето с медикаменти и изпил едно шише йод. След два дни умрял от тежки вътрешни изгаряния.

Съдебното заключение гласяло: „Самоубийство, предизвикано от деменция в остра депресия.“ Но когато възобновили следствието и подложили персонала на подробен разпит, нощният портиер си припомнил един странен инцидент, който станал вечерта преди нещастieto.

На рецепцията имало кутия, пълна с пликосе и листовсе за писма, за удобство на гостите и посетителите. Веднага след вечеря някакъв куриер донесъл билет за опера, поръчан от немеца, който бил съсед на Мителхорн. Понеже немецът бил излязъл, портиерът сложил билета в плик и го пъхнал в преградката при ключа. По негова грешка пликът попаднал в преградката на Мителхорн. Когато се върнал, заедно с ключа той взел и плика, разкъсал го и се приближил до лампата в хола, за да прочете писмото. Краката му сякаш се подкосили, строполил се на фотьойла и закрил очите си с ръка. Доста време седял така, пак погледнал листа в ръката си и припряно, почти тичешком тръгнал към стаята си. Тогава портиерът си спомнил за куриера, за билета и се вцепенил, защото самият той поръчвал билета по телефона и знаел, че не е за Мителхорн, а за немеца. Като видял, че в преградката на немеца няма никакъв плик, той се уверил в грешката си и решил да отиде при Мителхорн. Почукал на вратата, не чул отговор и влязъл. Стаята била празна. На масата лежал разкъсаният плик и едно смачкано листче. Портиерът надникнал в плика и намерил билета, който Мителхорн явно не бил забелязал. Взел билета и тласкан от неудържимо любопитство, разгладил листчето, което направило толкова силно впечатление на швейцареца. Било абсолютно празно. Сащисаният портиер си излязъл и не казал нищо на швейцареца, когато го срещнал с бутилка минерална вода от хладилника на етажa.

Тъй като на този етап на следствието вече се хващали и за сламка, въпросът с бялото листче придобил особено значение, още повече че следващия ден Мителхорн казал да запалят камината и от сутринта до вечерта, макар че все пак слязъл за обяд, горил в нея

безценните си ръкописи. Или празният лист е представлявал някакъв условен знак, код, от който Мителхорн изпаднал в депресия, или пък в хола на хотела той е имал халюцинации и е прочел някакъв несъществуващ текст. Първата възможност изглеждала съвсем невероятна, приличала на изсмукана от пръстите загадка в криминален филм и изобщо не се връзвала с всичко онова, което се знаело за Мителхорн — той бил олицетворение на самата солидност, сериозен антиквар и капацитет; в сделките му не открили нито нещо тайнствено, нито нещо, което да намирисва на престъпление. Но когато се поразровили по-надълбоко в миналото му, стигнали до стари събития от последната световна война. По онова време Мителхорн бил управител в Мюнхен на една от най-големите антикварни книжарници в Германия. Собственикът бил по-възрастен от него, заможен евреин. След като влезли в сила нюрнбергските закони, Мителхорн взел в ръцете си книжарницата, тъй като собственикът бил изпратен в лагера Дахау и там загинал. След войната Мителхорн наследил антикварната книжарница въз основа на един документ, с който покойният му прехвърлял цялото си имущество. Наистина, пуснали се слухове, че върху покойния било упражнено насилие, за да подпише документа, и че Мителхорн имал пръст в тая работа. Това били само клюки, но след две години Мителхорн заедно с фирмата си се преместил в Швейцария и се заселил в Лозана. От само себе си се пораждало предположението, че душевната му криза е била свързана с онези истории отпреди близо четиридесет години, че под влияние на зрителна измама е взел празния лист за съобщение, отнасящо се за стари работи, може би за неговите грехове, и обърквайки се все повече, е решил да унищожи скъпоценното си имане, а после в още по-голямо безумие е посегнал на живота си. Когато се свестил в болницата, той се е мъчел да се защитава от обвиненията на мъртвия, който му се е привиждал, и накрая отново се е опитал да се самоубие. Всичко това може да е така, макар че хипотезата е доста претенциозна и преди всичко ни най-малко не изяснява какво всъщност е предизвикало този пристъп на лудост у един толкова уравновесен човек. Успели да се доберат само до някогашния съсед на Мителхорн, който потвърдил показанията на портиера: наистина не получил навреме поръчания билет за опера, а когато му го връчили на другия ден, той вече му трябвал колкото

ланшния сняг. Така че и случаят с ексцентричния антиквар ги завел в сляпа улица.

Делото вече обхващало девет случая със загадъчен развой и обикновено с трагичен финал. Взаимното сходство между тях изглеждало безспорно, но все така не можело да се възбуди криминално следствие за издирване на виновните, защото нищо не сочело нито къде да ги търсят, нито дори, че те съществуват. Най-чудното станало след приключването на случая Мителхорн: от пансиона предали в префектурата писмо до него, въпреки че минала година от смъртта му. Писмото било подадено в Лозана, адресирано на машина, а вътре имало един празен лист. Не успели да установят кой го е изпратил. Това не можело да бъде странна шега от страна на някой читател, тъй като във вестниците не се споменавало нищо за първия празен лист. Колкото до мене, аз си имам собствено мнение по въпроса, но засега предпочитам да не го споделям.

Накрая, що се отнася до последните два случая, единият е станал отдавна, а другият, обратно, е съвсем пресен. Ще започна от най-стария. Преди години през май в Портичи край Херкулан отседнал немец от Хановер на име Йохан Тиц. Избрал си един малък пансион с прекрасна гледка към Везувий, който представлявал интерес за него, защото се специализирал в печатането на картички с изгледи и имал намерение да издаде поредица с Везувий. Дошъл впрочем главно да се лекува, понеже от дете страдал от сenna астма. Пекъл се толкова упорито, че получил изгаряния. Дерматологът от Неапол, при когото отишъл за съвет, му забранил да се излага на слънце и бил изненадан от невъздържаната реакция на пациента, който настоявал, че трябва да продължава да се пече, защото това е единственият начин да се отърве от астмата. Така му казал неговият лекар в Хановер. Тиц правел кални бани в едно малко заведение, до което пътувал всеки ден от Херкулан. От Германия пристигнал с колата си. На девети май се почувствувал зле — имал световъртеж и го приписал на хранително отравяне. Вдигнал скандал на хазайката, че го хранела с развалена риба, и отказал да плати сметката. Накрая все пак платил и си заминал. Когато след излизането му се заела да разтреби стаята, хазайката открила на стената надпис с червен туш: „Тук ме убиха“. Тушът попил толкова дълбоко в стената, че не можело да се махне, без да се пребоядиса стаята, ето защо съдържателката на пансиона подала оплакване срещу

бившия си квартирант. В това време Тиц, който пътувал на север, недалеч от Милано изведнъж направил остър завой наляво на една права отсечка на магистралата, пресякъл тревната ивица, която разделяла двете платна, и се понесъл в обратна посока, през насрещния поток, без да обръща внимание на непрекъснатите светлинни и звукови сигнали на другите водачи. Изумително нещо, по този начин той карал почти четири километра, принуждавайки идващите насреща му коли да правят отчаяни маневри. По-късно някои от водачите твърдели, че той като че ли търсел в потока „подходяща“ кола, за да се блъсне в нея. Един далекомаршрутен камион на Интертранс му преградил пътя, но той успял да се измъкне по тревната ивица в средата и продължил срещу движението, за да се блъсне на един километър по-нататък в малка симка, в която пътували мъж и жена с дете. Само детето, макар и с тежки контузии, преживяло катастрофата. Тиц, който карал с голяма скорост и незакопчан колан, загинал на волана. В печата задавали въпрос, дали това не е нова форма на самоубийство, при която безумецът се опитва да погребее със себе си и други хора. Ако се беше блъснал в огромния автоvlak, Тиц по всяка вероятност би загинал сам и затова не се е възползувал от тази „възможност“. Случаят бил включен в делото като безспорен, когато научили за събитията преди катастрофата. Тиц излязъл от Рим, спрял в един сервиз, понеже двигателят му теглел слабо, и ударил на молба пред монтьорите да го поправят колкото може по-бързо, защото го преследвал „червен бандит“. Монтьорите помислили, че се шегува, но си променили мнението, когато им обещал по десет хиляди лири, ако го оправят за петнайсет минути, и след това си удържал думата. Нещо повече, дал такава „премия“ на всички механици в сервиза, а те били девет души; решили, че не е с всичкия. Може би не биха успели да го идентифицират, но на излизане от сервиза немецът блъснал една от паркираните коли, повредил ѝ каросерията и не спрял, затова му записали регистрационния номер.

А последният случай се отнася за Артър Т. Адамс II, който пристигнал в неаполитанския хотел „Везувий“ с намерение три седмици да прави бани, но след няколко дни ги прекъснал, защото се оказало, че е свръхчувствителен към сярата. Той бил четиридесет и девет годишен снажен мъж, подвижен и наглед спокоен, макар и неудовлетворен от живота — има-няма десет пъти си сменял

професията. Едно подир друго бил банков чиновник, работил в здравеопазването, продавал пиана, давал уроци по кореспондентната система по банково дело, но и по джудо, след това по карате, а още по-запалено се отдавал на разни хобита. Получил диплома по парашутизъм, бил любител астроном, една година, макар и нередовно, издавал списание под заглавие „Артър Т. Адамс II“, в което помещавал коментари по въпросите, които го интересували в момента. Печатал го на собствени разноски и безплатно го изпращал на няколко десетки свои познати. Членувал в много дружества — от дианоеитичното^[3] до обединението на страдащите от сenna треска.

Връщайки се с колата към Рим, той се държал странно. Ту летял с най-голяма скорост, ту спирал на някое безлюдно място, по пътя си купил вътрешна гума, въпреки че карал с безкамерни, а когато преди Рим го застигнала буря, спрял и изчакал в колата да отmine. На патрулиращия полицаи, който спрял при него, казал, че чистачките му не са в ред. Всъщност били изправни. В Рим пристигнал през нощта и въпреки че още от Неапол си резервирал стая в „Хилтън“, обикалял хотелите и питал дали няма свободна стая и чак когато не намерил никъде, отишъл в „Хилтън“. На сутринта го намерили мъртъв в леглото. При аутопсията се установило, че дробовете му са леко разширени, сърцето увеличено, а кръвоносните съдове пълни с кръв, нещо типично за смърт при задушаване. Но не било ясно как е станало това. Съдебното заключение лавирало между смърт, предизвикана от прекомерно напрежение на вегетативната нервна система, и задушаване от сърдечна недостатъчност в резултат на астматичен пристъп. Известно време този случай се обсъждал в специалните медицински издания, като се изтъквало, че съдебното заключение е погрешно. Само пеленаче може да се задуши във възглавницата. Ако възрастен човек си запуши носа и устата със завивките, той веднага ще се събуди. Изобщо не се знаело дали Адамс е страдал от астма, за да се говори за такъв пристъп. Какво им оставало тогава? Позата, в която го намерили — лежал по корем с глава във възглавницата, притискайки я с ръце до лицето си. Ако това е самоубийство, в анализите на съдебната медицина няма друг подобен случай. Говорело се за смърт от уплаха, но макар и да се случва, тя не може да бъде предизвикана от кошмарен сън. В този случай с голямо закъснение се намесил Интерпол, когато до Щатите стигнали писмата, които покойният изпратил от Неапол до

бившата си съпруга, с която след развода поддържал добри отношения. Изпращани през три дни, писмата пристигнали едновременно, защото имало стачка на пощенските работници и кореспонденцията се натрупала. В първото Адамс пишел, че се чувства потиснат, защото има халюцинации, „също като след бучка захар“. Тези думи се отнасяли за времето преди развода, когато Адамс и жена му вземали псилоцибин с бучка захар. Недоумявал откъде са се взели сега, след пет години, тези „ужасни“ халюцинации, които го измъчват особено нощем. Второто писмо коренно се различавало и по тон, и по съдържание. Наистина, халюцинациите продължавали, но вече не се тревожел, защото открил причината.

„Нещо съвсем дребно, за значението на което ти никога не би се досетила, ми отвори очите за една нечувана афера. Успях да се сдобия с материал за поредица статии във връзка с един съвсем нов вид престъпление, престъпление не само без корист, но и без адрес, все едно някой да изсипе пирони на пътя. Знаеш, че не съм склонен към преувеличения, но когато започна да ги публикувам, това ще разтърси не само печата. Трябва обаче да внимавам. Материалите не са при мен. Оставил съм ги на сигурно място. Оттук повече няма да ти пиша за това. Ще ти обадя кога се връщам. Ще пиша от Рим, ще гледам да е по-скоро, защото вече напипах златната жила, мечтата на всеки журналист. Но това злато убива.“

Излишно е да разказвам колко усилено търсили скривалището на Адамс. Търсенията останали безрезултатни. Или той не се е добрал до нищо, така че самото цитирано писмо е продължение на неговите халюцинации, или прекалено добре е скрил материалите.

Със смъртта на Адамс завършвам прегледа на трагичните произшествия, водещи началото си от Неапол и неговите околности. В следствието освен италианската полиция участвувала и полицията от заинтересованите страни според гражданството на жертвите — шведската, германската, австрийската и швейцарската, а също и американската. Разследването се ръководело и координирало от Интерпол. Разкрили се много нередности и дребни нарушения, като например закъснения при съобщаването за изчезнали гости по хотелите, неизвършена аутопсия на трупа, въпреки внезапно настъпилата смърт, но не били установени престъпни намерения, а само мудност, небрежност или загриженост за собствените интереси.

От по-нататъшното разследване пръв се отказал Интерпол, а след това и полицията от другите страни, включително и италианската. Изтупали прахта от папките чак след постъпките, предприети от госпожа Урсула Балбър, главната наследничка на Адамс. Той ѝ оставил около деветдесет хиляди долара в ценни книжа и акции. Госпожа Балбър, жена на осемдесет години, която била на Адамс като майка, решила да използва част от този капитал, за да открие убийците на осиновения си син. След като се запознала с обстоятелствата около смъртта му и със съдържанието на последното писмо до бившата му съпруга, тя стигнала до дълбокото убеждение, че той е станал жертва на невероятно хитро скроено престъпление, щом полицията на няколко държави не е могла да го разкрие.

Госпожа Балбър поверила делото на авторитетната агенция „Елджин, Елджин и Торн“, ръководена от Самюел Олхин-Гаар, юрист, стар приятел на баща ми. Това става по времето, когато залезът на моята кариера като космонавт вече беше очевиден факт. И така, след като хората на Олхин-Гаар прехвърлят още веднъж предоставената им документация, преброждат всички пътечки и изхарчват сума пари за консултации с най-знаменити специалисти по криминология и съдебна медицина, без да направят нито крачка напред, Олхин-Гаар под въздействие на един от най-старите си сътрудници — Рандолф Лоърз, наричан от близките си Ранди, — решава повече от отчаяние, отколкото с някаква надежда, да организира симулативна акция, а именно да изпрати в Неапол някой самотен американец, който възможно най-много да прилича по тип на жертвата. Аз бях чест гост в дома на стария господин Олхин и веднъж той полу на шега започна да ме въвежда в нещата, смятайки, че не нарушава професионалната тайна, защото като алтернатива на симулативната акция му оставаше единствено да си измие ръцете от тая злополучна история.

Отначало и на мен идеята за моята кандидатура ми изглеждаше по-скоро забавна, докато накрая се оказа, че стига да поискам, те ще я приемат. Всъщност бях вече към петдесетте, физическото ми състояние беше добро, но при промяна на времето костите започваха да ме въртят, а освен това имах сенна хрема. От другия бряг на океана ми се струваше, че това ще бъде доста оригинално приключение, и аз се оставих да ме впрегнат в симулативната машина. С документи на името на Джордж Л. Симпсън, борсов посредник от Бостън, преди три

седмици пристигнах в Неапол, за да отседна във „Везувий“, да си открия абонамент у Виторини, да се къпя, да се пека на слънце и да играя волейбол. За да доведем нещата докрай, аз взех личните принадлежности на Адамс, запазени от госпожа Балбър. В Неапол се намирах под наблюдение на екип от шест души — стояха по двама на смени и отделно от тях двама техници, следящи отдалеч състоянието на кръвта, дробовете и сърцето ми. Само на плажа ходех без детекторите. Тогава влизаха в действие добре скритите бинокли. След пристигането си депонирах в сейфа на хотела деветнайсет хиляди долара, които след пет дни изтеглих и оттогава ги държах в стаята си. Не странях от случайни познанства, посещавах музеите, в които е ходил Адамс, отидох като него на опера и по неговия пример обикалях залива, а за Рим заминах със същия хорнет. В него беше монтиран усилвател, увеличаващ радиуса на детекторите. В Рим ме чакаше доктор Сидни Фокс, специалист по съдебна медицина. Той трябваше да огледа всички ленти със записите, което и направи, и така операцията завърши с фиаско.

Разказах на Барт историята на единайсетте в съкратения вариант, който се използваше при включване на нов човек в разследването. Този вариант наричахме панорамен.

Прозорците на кабинета гледаха на север, а сянката на големите брястове допълнително го затъмняваше.

Когато изключих проекционния апарат, Барт запали лампата на бюрото и стаята изведнъж се преобрази. Барт мълчеше с повдигнати вежди, сякаш се чудеше на нещо, а на мен това нахлуване в дома на непознат човек изведнъж ми се видя съвсем безнадеждно. Страхувах се, че ще ме попита как всъщност си представям неговата помощ, ако не ми заяви направо, че този проблем не е за него. В това време той стана, поразходи се из стаята, застана зад едно красиво старинно кресло с дърворезба на облегалката, опря се на нея и каза:

— Знаете ли как е трябвало да се направи това? Да се изпрати група „симуланти“. Най-малко пет души.

— Така ли мислите? — попитах изненадан.

— Да. Ако формулираме вашата акция с категориите на точния експеримент, вие не отговаряте или на изходните, или на граничните условия. Нещо не достига или у вас, или в обкръжението ви. Ако е у

вас, тогава би трябвало да се вземат хора в границите на такава променливост на чертите, с каквато са се отличавали жертвите.

— Как само се изразявате! — почти неволно възкликнах.

Той се усмихна.

— Свикнали сте с друг език, нали? Защото сте попаднали сред хора, мислещи в стила на полицията. Този стил е добре разработен за преследване на престъпниците, но не и за решаване на въпроса, дали изобщо има престъпник. Предполагам, че ако бяхте изпаднал в опасно положение, вие самият нямаше да го усетите. Разбира се, до определен момент. По-късно щяхте да видите съпътстващите обстоятелства, но не и причинния механизъм.

— Не може ли едното да съвпада с другото?

— Може, но не е задължително.

— Но за разлика от другите аз бях предварително подготвен за това. Трябваше да отбелязвам всяка съмнителна подробност.

— И какво отбелязахте?

Усмихнах се смутено.

— Нищо. Канех се няколко пъти, но накрая решавах, че това се дължи на прекалено напрегнатото самонаблюдение.

— Изпитвали ли сте някога въздействието на халюциногени?

— Да. В Щатите, преди акцията. ЛСД, псилоцибин, мескалин — под лекарски контрол.

— Разбирам. Тренировка. А мога ли да зная на какво разчитахте, когато приехте тази роля. Вие самият.

— Какво съм очаквал? Бях умерен оптимист. Надявах се, че поне ще установим дали е престъпление, или случайност.

— Тогава сте били голям оптимист! Неаполитанският капан съществува — това ми се струва безспорно. Но той не действа като часовников механизъм, а по-скоро като лотария. Признаците проявяват флукуации, капризност, могат да спират и дори да се скрият. Така ли е?

— Без съмнение.

— Ето на. За модел може да послужи едно поле под обстрел. Могат да ви убият, ако ви вземат на мушката, или поради гъстотата на обстрела. Но така или иначе, от другата страна има някой, който иска трупове!

— Ах, така ли го виждате? Сляпата случайност не изключва ли престъплението?

— Разбира се, че не. А нима вие не смятахте така?

— По-скоро не. По едно време някой изказа такова предположение, но му отговориха, че ако е така, трябва съответно да се промени разследването...

— Хайде де! Или зъл човек, или зла съдба! А дори в езика се е утвърдил един израз: *corriger la fortune*^[4]! Така си е. Защо не сте приложили двустранна връзка?

— Ставаше много сложно. Не можех да мъкна цял куп електроника. А освен това имаше и един прецедент, свързан със случая Суифт. С онзи, който бил спасен от познатия си, отседнал в същия хотел. Суифт толкова образно му описвал привиденията си, че почти успял да го убеди.

— Аха. *Folie en deux*^[5]? Значи, ако вие имате халюцинации, да не можете да ги внушите на своя ангел-пазител, така ли?

— Точно така.

— Моля, поправяйте ме, ако греша: от единайсет души двама са оцелели, а един е изчезнал. Той се е казвал Бриг. Така ли е?

— Да, но Бриг щеше да бъде дванайсетият. Ние не го включихме окончателно в серията.

— Поради недостатъчните данни, нали? А сега — последователността във времето. Вашият разказ в това отношение е построен лошо и въвежда в заблуда. Случаите се излагат по реда на разкриването им, което е съвсем акцидентно, а не според фактическата им последователност. Колко сезона обхващат? Два ли?

— Да. Тиц, Кобърн и Озбърн са от преди две години. Тогава е изчезнал и Бриг. Всичко останало е миналогодишна история.

— А тази година?

— И да е станало нещо, ще научим най-рано през есента. Още повече че следствието, базиращо се на серията като определено цяло, беше приключено.

— Ако хубаво сте разчепкали всичко, това прилича на растяща серия — в първия тур три жертви, във втория осем. Така. Вие не само в Неапол сте служели за примамка, но и тук, в Париж...

— Какво искате да кажете?

— Това, че се хванах на въдицата. Признавам си, запалих се! Вие разказвате толкова картинно! Всичко изглежда съвсем закономерно. Но това е коварна загадка, щом всеки си строшава зъбите в нея. Коварна, макар че всеки следващ случай засилва убеждението, че става въпрос за някакъв вид безумие, което не е предизвикано умишлено от никого. И вие ли сте на същото мнение?

— Ами да. Това е общото мнение. Иначе нямаше да приключат следствието.

— Откъде идват тогава съмненията, че това не е престъпление?

— Как да ви кажа... то е нещо като във фотографията. Имам предвид мрежовата репродукция на снимка. С просто око се виждат само общите контури, но не и подробностите. Ако гледаш през лупа, сякаш изпъква по-добре, но същевременно като че ли се размазва. Тогава вземаме най-силни увеличителни стъкла и образът изчезва, разпада се на отделни точки. Всяка е сама за себе си, заедно не означават нищо.

— Искате да кажете, че ако се приеме хипотезата за случайна серия отравяния, тя може да се обори толкова по-успешно, колкото по-обстойно е разследването.

— Точно така.

— А ако се приеме хипотезата, че има извършител, пак ли е същото?

— Да. Резултатите са горе-долу следните: никой никого не е тровил и никой не е имал с какво да се отрови. Въпреки това...

Вдигнах рамене.

— Тогава защо упорито сте се вкопчили именно в тази алтернатива — престъпление или случайност?

— А какво друго ни остава?

— Ами например това — той посочи „Франс соар“ на бюрото. — Четохте ли днешните вестници?

Показа ми големите заглавия: „Бомба в Лабиринта“, „Касапница на стълбите“, „Тайнственият спасител на едно момиченце“.

— Да — казах. — Зная какво е станало.

— Ами ето ви класически пример на престъпление в наше време, едновременно предумишлено и случайно. Загинали са онези, които са попаднали в неговия обсег.

— Но това е съвсем друго!

— Вярно, не е същото. Някои индивидуални особености са предопределили смъртта в Неапол, но не и на римското летище. Разбира се! Но нали още онзи човек, Адамс, е писал на жена си за неадресирано престъпление, сравнявайки го с разсипани на пътя гвоздеи. Ясно, че това е съвсем елементарен модел. Но също така е ясно, че ако зад тези смъртни случаи стои някой, най-важното за него е да създаде впечатление, че изобщо го няма!

Аз мълчах, а Барт ме стрелна с очи, стана, разходи се из стаята, върна се на мястото си и попита:

— А какво мислите вие за всичко това?

— Мога да кажа само кое ми се вижда най-поразително. Ако се допусне, че е отрова, трябва да се очакват еднакви признаци във всички случаи.

— А те невинаги са били еднакви? Досещах се, че е така. Доста типична каденца, фаза на възбуда и агресивност, фаза на халюцинации, най-често с характер на комплекс за преследване, и фаза на оттегляне под формата на бягство или от Неапол, или от живота. Бягали са, кой както може — с автомобил, със самолет, дори пеш, или пък се е намирало някое стъкло, бръснач, шнур, пистолет, йод...

Имах впечатление, че иска да блесне със силната си памет.

— Да, тези признаци са сходни, но когато започнеш внимателно да изучаваш биографията на всяка жертва, изненадва те...

— Да, да?

— По принцип смъртта на човека не зависи от неговия характер. Нали няма нищо общо с характера ти дали ще умреш от пневмония, от рак, или при автомобилна катастрофа. Има изключения, например професионалната смърт при летците изпитатели... нормално обаче няма корелация между начина на живот и смъртта.

— С една дума, не съществува съответствие между индивидуалните особености и смъртта. Да речем, че е така. А по-нататък?

— Тук има.

— Драги мой, та вие ме хвърляте в демонологията! Как да разбирам това?

— Буквално. Отличният плувец се удавил. Алпинистът паднал и се пребил. А автоманиакът загинал при фронтален удар на шосето.

— Почакайте! Този автоманиак Тиц ли е?

— Да. Той имал три коли. Двете спортни. Катастрофирал с порше. Да продължим, боязливият загива, бягайки...

— Кой беше той?

— Озбърн. Загинал, след като оставил колата и тръгнал като работник по шосето.

— Вие изобщо не споменахте, че е бил страхлив!

— Извинете. В съкратения вариант, който ви изложих, много неща се пропускат. Озбърн работел в осигуряването, самият той бил застрахован, минавал за човек, който избягва всякакъв риск. Когато се почувствувал застрашен, седнал да пише до полицията, но се уплашил, изгорил писмото и избягал. Адамс, ексцентричен човек, умрял така, както живял — необикновено. Смелият репортер се държал докрай, но все пак се застрелял...

— А това не е ли било бягство?

— Не смятам. Наредили му да замине за Лондон. Той за момент се поддал, прерязал си вените, но сам се превързал и заминал да изпълни задачата. Застрелял се, защото не е могъл да я изпълни. Сигурно е бил много горд. Не зная какъв би бил краят на Суифт, но на младини той е бил типично мекотело, блудният син сред замъци от картон и оргии, винаги е имал нужда от по-силен човек до себе си. От жена, от приятел. Всичко това се повтаря в Неапол.

Барт се мръщеше, попипваше брадата си и гледаше пред себе си с невиждащи очи.

— Е, това по принцип е обяснимо. Регресия... връщане към поранен период в живота, аз не съм специалист, но халюциногените като че ли предизвикват... а какво казват токсиколозите? Психиатрите?

— Известни аналогии в симптоматиката с ЛСД, но въздействието на ЛСД не е толкова индивидуално. Във фармакологията не е известно средство с толкова индивидуално въздействие. Когато се запознавах с живота на тези хора, имах впечатление, че никой от тях не е изменял на природата си, а напротив, проявявал я е в някакво карикатурно преувеличение. Пестеливият се е превръщал в пинтия, педантът... оня антиквар цял ден рязал на лентички един куфар хартия... това е истинска мина, ако ми позволите да ви оставя материалите, сам ще се убедите.

— Да, разбира се. Следователно този фактор X е „индивидуална отрова“? Това всъщност... но от тази страна май че няма да стигнем до

решението. Психологическото изследване може да докаже как действува този фактор, но не и как е бил вкаран в организма на жертвата.

Той седеше приведен напред с оборена глава, гледаше в ръцете си, сплетени на коляното, и изведнъж ме погледна в очите.

— Ще ви задам един личен въпрос... може ли?

Кимнах.

— Какво ставаше с вас по време на симулацията? Как се чувствувате? През цялото време ли бяхте спокоен?

— Не. Общо взето беше неприятно — не както си го представях от Америка. Дори не защото си служех с вещите на мъртвия, с това бързо свикнах. Смяташе се, че съм особено подходящ за тази операция с оглед на моята професия...

— Така ли? — повдигна вежди той.

— Отстрани тя изглежда привлекателна, но това е рутина, скука, пак рутина и кратки мигове на вълнение.

— Аха! Почти като в Неапол, нали?

— Да, особено като се има пред вид, че ни тренират да се самонаблюдаваме. Показанията на приборите могат да ни подведат, тогава последен индикатор е човекът.

— Значи скука и рутина. А какви бяха вълненията в Неапол? Кога и къде?

— Когато се страхувах.

— Вие сте се страхували?

— Разбира се, най-малко два пъти. Това ми достави известно задоволство.

Говорех с мъка, толкова неизразими са тия неща. Той не свалеше очи от мен.

— Доставя ли ви удоволствие да се страхувате?

— Не мога да кажа нито да, нито не. Хубаво е, ако това, което човек може, се покрива с това, което той иска. Аз обикновено съм се стремял към онова, за което не съм годен. Рискът съществува в безброй разновидности, но мен не ме привлича баналният риск, да речем, като руската рулетка. Това би било безплоден страх... затова пък винаги са ме привличали неща, които не се поддават на определение, предвиждане, ограничение.

— Затова ли решихте да станете космонавт?

— Не зная. Възможно е. Нас ни смятат за мислеци шимпанзета, управлявани с компютър от Земята. Програма и план. Най-висшият ред като отличителен белег на цивилизацията, чийто противоположен полюс е ей това — посочих вестника с поместената на първа страница снимка на ескалатора на римското летище. — Не мисля, че е така. А дори и да е така, на Марс щяхме да бъдем сами. От самото начало знаех, че моят физически недостатък ще тегне над мен като дамоклев меч, защото шест седмици в годината, когато цъфтят тревите, аз не съм годен за нищо. Наистина, разчитах на това, че на Марс няма трева... това е съвсем сигурно и моите началници бяха на същото мнение, но в края на краищата тая хрема все пак ме прати в резервата, където вече нямах никакъв шанс.

— Да летите до Марс ли?

— Да.

— Но останахте в резервата, нали?

— Не.

— Aut Caesar, aut nihil?^[6]

— Може и така да се каже.

Той разтвори сплетените си пръсти и потъна в креслото. С полузатворени клепачи, сякаш премисляше думите ми. Повдигна вежди и едва забележимо се усмихна.

— Да се върнем на Земята! Всичките ли бяха алергични?

— Почти сигурно е, че всички. В един случай това не можа да се установи. Алергиите са различни — предимно към тревен пращец, а освен това астма...

— А мога ли да зная кога сте се страхували. Преди малко споменахте...

— Спомням си два такива момента. Веднъж в ресторанта на хотела, когато повикаха на телефона Адамс. Името се среща често, търсеха друг човек, но за миг ми се стори, че това не е случайно.

— Сторило ви се е, че викат мъртвия на телефона?

— А, не. Помислих си, че нещо започва. Че по този начин ми дават знак, така че никой от присъстващите да не разбере.

— Не ви ли мина през ум, че може да е някой от вашия екип?

— Не. Това беше изключено. Под никакъв претекст нямаха право да се свързват с мен. Ако станеше нещо, което да сложи край на

нашата акция, например ако беше избухнала война, при мен щеше да дойде Ранди — ръководителят на операцията. Но само в такъв случай.

— Извинете, че разпитвам така, но това е важно за мен. Значи извикаха Адамс. Но ако онзи на телефонна ви е следял, това би значило, че е прозрял играта ви и иска да ви покаже това. Та нали не сте се представяли за Адамс!

— Не, разбира се. Може би именно затова се уплаших. Поиска ми се да отида на телефона.

— Защо?

— За да установя контакт с тях — с онези от другата страна. По-добре така, отколкото никак.

— Разбирам. Но не отидохте, нали?

— Не, защото се намери истинският Адамс.

— А втория път?

— Това беше вече в Рим, през нощта в хотела. Бях в същата стая, в която Адамс е умрял в леглото. Е, добре, ще ви кажа и това. Обмисляхме различни роли. Не беше задължително да вървя именно по стъпките на този човек, говореше се и за други, но аз участвах в съвещанията и наклоних везните в полза на Адамс... — млъкнах, като видях как му светнаха очите.

— Досещам се. Нито лудост, нито в морето, нито на магистралата, а на сигурно място, в затворен апартамент — самота, комфорт и смърт. Така ли е?

— Може би, но тогава не съм мислил за това. Както ми се струва, смяташе се, че съм избрал неговия маршрут с надеждата да намеря скритите от него сензационни материали. Този човек някак ми беше симпатичен.

Макар че преди малко ме засегна с това „Aut Caesar, aut nihil“, аз продължавах да говоря по-откровено от нормално, защото за мен той беше много важен. Не мога да кажа точно кога тази история ми стана фикс идея. Отначало гледах на това превъплъщение като на нещо, с което трябва да се примиря, защото това беше залогът в играта. Сам не зная кога ме е погълнала изцяло, за да ме отблъсне след това. Повярвах в ужасите, които ми обещаваха, нали все пак имах доказателства, че не са измислени, почти стигнах до тях и това именно се оказа илюзия. Не бях допуснат. Доколкото можах, изиграх ролята на Адамс, но не стигнах до неговата участ, не преживях нищо и затова нищо не знаех.

Може би думите на Барт ме засегнаха толкова, защото се докосвах до истината. Кер, колегата на Фицпатрик, който беше фройдист, сигурно би казал, че съм искал да заложа всичко на една карта, защото предпочитам да умра, но да не загубя, а по-точно да умра, защото губя. Това, че бях избрал Адамс и цялата акция той би вметил във фройдистката схема на инстинкта на Танатос. Положително би казал така. Няма значение. Търсейки помощ от този французин, все едно че нарушавах кодекса на алпинистите, отстъпвах от мястото си, за да могат пръв да ме изтеглят с въжето, но предпочитях това пред пълното фиаско. Не исках, не можех да загубя така — да се оставя да ме изхвърлят през вратата.

— Да поговорим за метода — сепна ме гласът на Барт. — Първото е да се определи броят на жертвите. Да се обособи серията. В това отношение вие сте действували съвсем произволно.

— Така ли смятате? На какво основание?

— На това, че самите случаи не се делят на съществени и несъществени, а вие сте ги разделили така. Като отличителен белег на съществените сте приели безумието и смъртта или най-малко безумието, дори и то да не води до смърт. Но, моля ви, сравнете поведението на Суифт и Адамс. Лудостта на Суифт е, така да се каже, с явен размах, докато за халюцинациите на Адамс сте научили едва от писмото до жена му. А в колко още случаи може да е липсвало такова указание!

— Извинете, но това е неизбежно — казах аз. — Това, в което ни упрекувате, е класическата дилема при изследване на непознати явления. За да се разграничат правилно, трябва да се познава причинният механизъм, а за да се опознае причинният механизъм, явленията трябва добре да се разграничат.

Той ме погледна с нескрита благосклонност.

— А, значи и вие знаете този език. Но сигурно не от детективите, нали?

Не отговорих. Той си триеше брадичката.

— Да, това наистина е класическата дилема на индукцията. Но нека да поговорим за отхвърлените факти. За дирите, които сте сметнали за измамни. Срецахте ли дълги обещаващи следи, които накрая прекъсват? Имаше ли такова нещо?

Сега пък аз го погледнах с възхищение.

— Да. Една от тях беше интересна. Очаквахме много от нея. Всички американци сред жертвите, преди да заминат за Италия са минали през една от клиниките на доктор Стела. Може би сте чували това име?

— Не.

— Различно говорят за него — едни, че е превъзходен лекар, други, че е шарлатанин. Болните от ревматизъм той изпращал на серни бани в Неапол.

— Ами!

— И аз подскочих, когато го чух, но тази следа заблуждава. Той смятал, че баните около Везувий са по-добри от всички други, а пък ние в Щатите си имаме доста такива извори. Но болните, които се съгласявали да заминат, били малцинство, защото не е вярно, че американците са прахосници. Когато пациентът казвал, че средствата не му позволяват да отиде до Везувий, Стела го пращал в някакви американски бани. Издирихме тези хора. Бяха близо сто. Всички са живи и здрави, тоест някои са разкривени от ревматизма по същия начин, както и преди терапията, във всеки случай не попаднахме на нито един смъртен случай от италианския тип. Нищо изключително не се е случвало с тези пациенти на Стела. Умирали са обикновено в леглото си от сърце или от рак.

— Може да са били женени, да са имали семейство — замислено каза Барт.

Неволно се усмигнах.

— Докторе, вече и вие започвате да говорите на този идиотски жаргон, по същия начин, както се предъква тая история в агенцията... разбира се, общо взето са имали близки, но не липсват вдовци и стари ергени, а впрочем нима жената и децата са панацея? Антидот? Но против какво, всъщност?

— До истината се стига само през море от глупости — изрече една сентенция Барт със закачлив поглед.

— Добре, а знаете ли колко пациенти е изпратил този Стела в Неапол?

— Зная. И то е едно от най-чудноватите неща в тая история. Когато си мисля за това, винаги имам чувство, че съм на сантиметър от същността на работата. Изпратил е двайсет и девет такива ревматици.

Сред тях именно са петима от нашите американци: Озбърн, Брунър, Кобърн, Хейне и Суифт.

— От общо седем?

— Да. Емингс и Адамс не са се лекували при Стела. Бриг — също, но, както знаете, той не е включен в жертвите.

— Висок процент! А останалите болни? Другите двацет и четири пациенти на Стела?

— Тая статистика я знам наизуст... Шестнайсет е изпратил през годините, когато още не е имало такива произшествия. Всички са се върнали в Щатите живи и здрави. Миналата година изпратил тринайсет. Сред тях именно са петте жертви.

— Пет от тринайсет? А сред осемте, на които нищо не им е станало, среща ли се „типът на жертвата“?

— Естествено. И то с цели три признака: самотни, заможни, към петдесетте. Всичките са се върнали. Живи са.

— Само мъже ли са? Стела не е ли лекувал жени? Защо?

— А, не, лекувал е. Преди да започнат смъртните случаи, изпратил в Неапол четири жени, а миналата година-две. Тази година нито една.

— На какво се дължи тази диспропорция между двата пола?

— Клиниките на Стела се лансираха като заведения, в които се лекуват преди всичко мъже. Смуцения в потентността, оплешивяване, по-късно нещата донякъде се промениха, но вече се беше утвърдила представата — това, което наричаме „image“, — че Стела е мъжки лекар. Диспропорцията се обяснява съвсем естествено.

— Така смятате вие... но нито една жена не е загинала, а и в Европа не липсват самотни стари дами. Стела има ли някаква клиника в Европа?

— Не. Жертвите от Европа не са имали нищо общо с него. Това е установено със сигурност. Никой от тези европейци през последните пет години не е бил в Щатите.

— Взехте ли под внимание обстоятелството, че тук може да действуват два независими механизма — един за американците и друг за европейците?

— Да. Сравнявахме групите в рамките на серията, но от това не излезе нищо.

— А защо всъщност този Стела е пращал всички в Неапол?

— Много просто. Той е италианец, натурализиран от две поколения, семейството му произхожда от околностите на Неапол, а от това явно печели, защото е във връзка с италиански балнеолози, например с доктор Джоно. Не успяхме да се доберем до кореспонденцията, лекарска тайна, но напълно в реда на нещата е един лекар отвъд океана да изпраща свои пациенти при италианските си колеги. Във всеки случай не открихме нищо подозрително в тази комбина. Предполагам, че за всеки изпратен е получавал някакъв процент.

— Как си обяснявате онова загадъчно писмо, празния лист, изпратен до Мителхорн след смъртта му?

— Мисля, че го е изпратил някой от близките му, който е знаел задкулисните истории около смъртта му и също като госпожа Балбър е искал следствието да продължи, но не е желал или не е можел да се намеси толкова явно като нея. Някой, който е бил убеден в криминалната основа на тази работа, затова е искал да съживи подозренията и по този начин да принуди полицията да продължи разследването. Мителхорн имал роднини в Швейцария, а писмото е дошло именно оттам.

— Между пациентите на Стела имало ли е наркомани?

— Да. Двама, но това не са случаи на неизкореним порок. И двамата са възрастни мъже — вдовец и стар ерген, дошли миналата година в края на май и началото на юни, къпели се, печели се на слънце, тоест, според статистиката, излагали се на максимална опасност, но и двамата се върнали цели и невредими, а пък ще ви кажа, че единият имал алергия към тревен прашец, а другият към ягоди!

— Не може да бъде! — провикна се Барт, но на нас не ни беше до смях.

— Очаквахте да чуете за алергия, нали? И аз също.

— А какво са вземали двамата?

— Оня с ягодите марихуана, а другият със сенната хрема ЛСД, впрочем само от време на време. Запасите му се привършили преди завръщането в Щатите и може би тъкмо затова е прекъснал баните и преждевременно си е заминал, разбирате ли? Заминал си, защото не успял да намери нищо в Неапол. Точно тогава полицията разгромила нелегална мрежа в Близкия Изток с междинна база в Италия, пратките спрели, а неарестуваните доставчици се скрили в миша дупка...

— Оня с ягодите... — измърмори Барт. — Така. А психични заболявания?

— Данните са абсолютно отрицателни. Знаете как е — винаги може да се намери нещо я у пращадото, я у прабабата, но това е умряла работа. И в групата на жертвите, и в групата на „оцелелите“ пациенти на Стела е царяло душевно здраве... Някоя невровегетативна дистония^[7], нарушен сън и толкоз. Имам пред вид мъжете. Що се отнася до жените, там е имало три случая — меланхолия, климактерична депресия и опит за самоубийство.

— Как, самоубийство? И какво?

— Типична хистерия, познатият „вик за помощ“, отровила се при обстоятелства, гарантиращи спасяването. А в серията винаги е било обратно — там няма афиширан суицидуим^[8]. Типична е безогледната решимост, която се вижда от повтарянето на опита, ако първият не е успял.

— Защо само в Неапол? — попита Барт. — А Месина? Етна? Там нищо ли няма?

— Нищо. Сигурно разбирате; че не бихме могли да обхванем всички серни извори в света, но италианските бяха обследвани от специална група. Абсолютно нищо. Един акула го изяла, друг се удавил...

— Кобърн също се е удавил.

— Да, но в умопомрачено състояние.

— Това сигурно ли е?

— Почти. За него знаем сравнително най-малко. Фактически само това, че не изял донесената му закуска, а част от препечените филийки, маслото и яйцата скрил в една празна кутия от пури, другата част оставил на парапета на прозореца, преди да излезе от хотела.

— А, така значи! Подозирал е, че има отрова и е искал птиците да...

— Явно, а с кутията може би е смятал да отиде при токсиколог, но се е удавил.

— А експертизата?

— Три дебели тома на машина. Приложихме дори делфийския метод, гласуване на експертите.

— И?

— Повечето смятаха, че това е неизвестна психотропна отрова, доближаваща се до известна степен към ЛСД по действие, което съвсем не значи, че е близка и по химичен строеж.

— Неизвестен наркотик? Странно заключение.

— Може би не непременно неизвестен. Според тях това може да е смес от напълно познати субстанции, тъй като синергичният^[9] ефект често пъти не се свежда до действието на отделните компоненти.

— А малцинството на какво мнение е?

— Остра психоза с неизяснена етиология. Сигурно знаете колко много могат да говорят специалистите, лекарите, когато абсолютно нищо не им е ясно.

— Много добре зная. А сега бихте ли повторили всичко, но сведено до типологията на смъртните случаи?

— Разбира се. Кобърн се удавил случайно или нарочно. Брунър скочил от прозореца, но не се убил.

— Извинете, а какво става с него сега?

— Той е в Съединените щати, изтощен след боледуването, но жив. Спомня си горе-долу какво е преживял, но не иска да се връща към това. Смятал, че келнерът е човек на мафията, чувствувал се преследван. Нищо повече не можел да каже. Да продължавам ли?

— Да, да.

— Озбърн бил сгазен от автомобил. Виновникът не е открит. Избягал. Емингс два пъти се опитвал да се самоубие. Застрелял се. Лейге, шведът, стигнал до Рим и паднал от Колизея. Шимелрайтер умрял от естествена смърт в болницата, от белодробен оток, след остър пристъп на лудост. Хейне се давил, после в болницата си прерязал вените. Спасили го. Умрял от застойно възпаление на белите дробове. Суифт оцелял. Мителхорн също на два пъти се опитвал да се самоубие — с приспивателно, след това с йод. Умрял от изгаряния в стомаха. Тиц загинал при сблъскване на магистралата. И най-сетне, Адамс в римския „Хилтън“, в спящо състояние, като удушен, но по неизяснени причини. За Бриг не се знае нищо.

— Благодаря. Тези, които са си спасили живота, запомнили ли са някакви първи симптоми?

— Да. Треперене на ръцете и промяна във вкуса на храната. Това научихме от Суифт. Брунър обаче упори то твърдеше, че яденето „наистина си променило вкуса“, а колкото до треперенето на ръцете,

той не си спомняше нищо такова. Вероятно след всичко преживяно у Брунър е налице така нареченият остатъчен психичен дефект, отгук и тези твърдения. Това е мнението на лекарите.

— Разликите в схемата на смъртните случаи са значителни, а самоубийците са използвали достъпни за тях средства — каквото са имали под ръка. Какво показва разследването по принципа *cuī prodest*^[10]?

— Издирването на материално заинтересованите? Но какво от това, че са наследници, щом между тях и смъртта на тези хора няма никаква връзка?

— А печатът?

— Пълно блокиране на информацията. Естествено, местните вестници споменаваха за всяка такава смърт, но тези факти потъваха в хрониката на нещастните случаи. Целта беше да не се затруднява следствието. Само един вестник в Щатите, забравих кой беше, спекулира с нещастията, сполетели пациентите на Стела. Той твърдеше, че това е работа на злостната конкуренция. Въпреки това тази година не изпрати в Неапол нито един ревматик.

— Аха, спря значи! Това не е ли подозрително?

— Не особено, защото само след още един такъв случай веднага ще излезе друга статия и тя ще го вкара в по-големи загуби, отколкото е спечелил от тоя бизнес. В края на краищата това сигурно не са били големи приходи.

— Сега ви предлагам следната игра — каза Барт. — Ще я наречем „Как да загинеш тайнствено в Неапол“. Въпросът е какви качества трябва да притежаваш за това. Вие ще ми помогнете. Съгласен ли сте?

— Съгласен. В тези качества влизат полът, възрастта, телосложението, болестите, материалното състояние и някои други особености, които ще се опитам да изброя. И така, трябва да бъдеш мъж към петдесетте, на ръст по-скоро висок, с фигура на борец или атлет, ерген или вдовец, във всеки случай в Неапол трябва да си сам. Като имаме пред вид Шимелрайтер, трябва да признаем, че заможността не е задължително условие. Затова пък е необходимо или никак да не знаеш италиански, или почти никак.

— Никой от жертвите ли не е владеел добре италиански?

— Никой. Минавам към по-особените белези. За да загинеш, не трябва да имаш диабет.

— Какво говорите?

— Нито един в серията не е бил диабетик. Затова пък между болните от ревматизъм, които Стела е пратил в Неапол и които са се върнали невредими, има пет души.

— А как обясняват това вашите специалисти?

— Не зная точно какво да ви кажа. Говореха нещо за обмяната на веществата, за ацетоновите тела, които могат да бъдат антидот^[11], обаче други специалисти, може би не чак толкова компетентни, но почестни (това е само мое впечатление), го отхвърляха. Ацетоновите тела се появяват в кръвта едва когато настъпи инсулинов глад, но днес всеки диабетик се грижи редовно да взема съответните лекарства. Понататък, необходимо е да имаш алергия. Свръхчувствителност към треви, сenna хрема, астма. Но имало е хора, които напълно са отговаряли на всички условия и пак нищо не им е станало. Например оня пациент на Стела, с ягодите, и другия — с хремата.

— Били са състоятелни, самотни, възрастни, правели са серни бани, имали са атлетично телосложение, алергия и не са знаели италиански, така ли?

— Да. Вземали са същите лекарства против алергия, както и останалите, а също и плимазин.

— Какво е това?

— Антихистаминов препарат с примес на риталин. Риталинът е хлорно производно на ацетилфенилалфа-пиперидина. Първата субстанция на плимазина, пирибензаминът, премахва алергичното състояние, но пък предизвиква сънливост, забавени реакции, затова шофьорите трябва да го вземат заедно с риталин, който спада към стимулаторите.

— Ама вие сте цял химик!

— А, и аз ги вземам от години насам. Всеки алергичен става по малко доктор на самия себе си. В Щатите вземах американския аналог, защото плимазинът е швейцарски препарат. Така че оня с хремата, Чарлз Декър, също го е вземал и пак косъм не е паднал от главата му... я чакайте, чакайте.

Стоях със зинала уста като идиот. Барт ме гледаше мълчаливо.

— Те всички са били плешиви... — казах накрая.

— С голи глави?

— Не още. Чакайте. Тоя Декър също е имал вече тонзура на темето и въпреки това — нищо.

— Затова пък вие не сте плешив — забеляза Барт.

— Моля? А да, не съм. Това недостатък ли е? Но щом на Декър нищо не му е станало, въпреки че е оплешивявал... впрочем каква връзка може да има между плешивината и делириума?

— А каква е връзката между делириума и диабета?

— Прав сте, докторе, този въпрос е забранен.

— Да не би изобщо да сте пропуснали въпроса за оплешивяването?

— Не, вижте как беше. Разделихме ги на две групи — едни, които са загинали, и други, които са се върнали от Неапол живи и здрави. Излезе, разбира се, наяве и тази особеност. Първата трудност беше това, че плешивината може да се установи със сигурност само при умрелите, защото някои от живите биха могли да не си признаят, че носят перука. Хората са невероятно чувствителни в това отношение, а не можехме да ги дърпаме за косата и да ги разглеждаме отблизо, след като те не желаят. За да се постави диагноза, би трябвало да се открие къде даден човек си е поръчал цяла или частична перука, а ние просто нямахме нито време, нито хора за това.

— Толкова важно ли ви се виждаше то?

— Нямаше единодушие. Някои смятаха, че това е без значение, още повече, че въпросът е да се установи дали сред неколцината оцелели пациенти на Стела има хора, които крият плешивината си, а каква връзка може да има това с трагичната смърт на другите болни от ревматизъм?

— Добре де, щом сте взели под внимание и състоянието на окосмяването, от какво се изумихте така преди малко?

— От едно съотношение, което за жалост не е в наша полза. От това, че никой от умрелите не е криел плешивината си. Никой не е носил нито цяла, нито частична перука, нито пък са му присаждали коса... има такава операция.

— Зная. И какво от това?

— Нищо, само че всички жертви са били плешиви и не са го криели, а сред оцелелите е имало и плешиви, и хора с нормална коса. Изведнъж се сетих, че на Декър му е окапала косата на темето, нищо

повече. Стори ми се, че напипвам „гореща следа“. Неведнъж съм имал такова чувство. Моля ви, разберете, че отдавна съм затънал в тая работа и вече виждам миражи. Духове...

— О, започва да ми мирише на онези истории за обладани от сатаната, за тайнствена клетка, за духове... а може да има нещо в това?

— Вие вярвате в духове? — облецих се аз.

— Може би е достатъчно *те* да са вярвали. Разбирате ли? Да речем, че в Неапол е имало някакъв гадател, който дебне богати чужденци...

— Добре, да речем! — аз се размърдах във фотьойла. — И по-нататък какво?

— Можем горе-долу да си представим как чрез разни трикове и сеанси той се старае да спечели доверието им, как безплатно им дава вълшебен еликсир, донесен направо от Тибет, а всъщност наркотична отвара, която трябва да ги постави изцяло в негова власт или да лекува всевъзможни страдания — и ето, да предположим, че десет или единайсет от стотици такива хора лекомислено изпиват прекалено голяма доза наведнъж...

— Аха! — казах. — Да, ама италианците щяха да знаят, ако имаше такова нещо. Полицията щеше да знае. Впрочем при някои от жертвите възстановихме цялата картина, така че знаехме в колко часа този човек е излизал от хотела, как е бил облечен, от коя будка и какви вестници си е купувал, в коя кабина на плажа се е събличал, къде и какво е ядял, на кое представление е бил в операта, следователно този знахар или „гуру“^[12] би могъл да ни убегне в един-два случая, но не във всички. Не, такъв човек не е имало. А освен това е и малко вероятно. Те почти не са знаели италиански и всъщност представяте ли си как шведът, човек с висше образование, антикварът, солидният бизнесмен отиват при италианска врачка? И най-сетне, те не са имали време за такова нещо...

— Убеден, но не победен, аз ще стрелям още веднъж! — Барт се надигна от креслото си. — Ако са се хващали на някаква въдица, леко придърпвана от някого, тази въдица не е оставяла следи! Съгласен ли сте?

— Да.

— Значи това е било „НЕЩО“ интимно, лично, съкровено и същевременно мимолетно: Секс?!

Не бързах да отговоря.

— Не. Сигурно някои са имали бегли еротични връзки, но не е това. Така се ровихме в живота им, че от погледа ни не би могло да се изплъзне нещо толкова „голямо“ — жени, оргии, своднически домове. Това сигурно е било нещо съвсем незначително...

Сам се учудих малко на последните си думи, защото дотогава всъщност не мислех така. Но вече бях налял вода в мелницата на Барт.

— Нещо незначително, което предизвиква смърт? Защо пък не? Някакво непреодолимо тайно влечение, старателно скривано от всички... А то може да е нещо, от което ние с вас не бихме се срамували. Възможно е само хората от определена категория да смятат, че ако тази тяхна слабост излезе наяве, те напълно ще се компрометират...

— Кръгът се затвори — отбелязах аз, — вие навлязохте в оная област, от която преди ме изгонихте — в областта на психологията...

През прозореца се чу клаксон. Докторът стана — видя ми се неочаквано млад — погледна надолу и се закани с пръст. Клаксонът млъкна. С изумление забелязах, че се мръква, погледнах часовника и се почувствах глупаво — седях при него почти четири часа! Станах да си вървя, но той не искаше и да чуе.

— О не, драги мой. Първо, оставате у нас на вечеря, второ, нищо още не сме уточнили, и трето, което би трябвало да е първо, искам да ви се извиня. Аз размених ролите. Хванах се да ви разпитвам като следовател. Не крия, че си поставях определена цел, която не ми прави чест като домакин... Искях да разбера нещо за вас от самия вас, нещо, което няма да науча от следствения материал. Само човек може да предаде атмосферата на едно дело, това е мое убеждение. А освен това се опитвах да ви поразмърдам, дори да ви клъцна веднъж, два и трябва да ви кажа, че се справихте добре, макар и да нямате вид на покерман, както може би си въобразявате... Ако нещо може да ме оправдае във вашите очи, това са добрите ми намерения, защото аз съм готов да се впрегна в тази работа... Но нека да седнем. Още не е сервирано. У нас се звъни...

Отново седнахме. Изпитвах значително облекчение.

— Ще се заема с това — продължи той, — макар че не виждам големи възможности... Мога ли да ви попитам как всъщност си представяхте моето участие?

— В този случай, струва ми се, може да се приложи многофакторният анализ... — започнах предпазливо, като търсех най-подходящите думи. — Не съм запознат с вашата програма, но имам известна представа за програмите от общ научноизследователски тип и предполагам, че следствената донякъде е сходна с тях. Тук загадката е не толкова с криминален, колкото с познавателен характер. Компютърът, естествено, няма да посочи престъпника, но може спокойно да го елиминира като неизвестна величина от уравнението. Да се реши задачата, би значело да се създаде теория за смъртта на тези хора. Да се формулира законът, който ги е убил...

Стори ми се, че доктор Барт ме гледа със съжаление. Но може само да ми се е сторило, защото той седеше точно под лампата и при най-малкото движение по лицето му заиграваха сенки.

— Драги мой, като казах, че ще се опитаме, имах предвид да впрегна хората, а не електрониката. Аз имам чудесен колектив, в който влизат представители на различни дисциплини, много от най-големите умове на Франция и съм уверен, че те ще се нахвърлят на това като хрътки на лисица. А програмата... Тя, разбира се, е готова, прояви се добре в няколко експеримента, но в тази история, не, не — повтори той и завъртя глава.

— Защо?

— Много просто. Компютърът не може да направи нищо без количествени оценки, а тук — той разпери ръце — какво ще оценяваме? Да допуснем, че в Неапол действа нова нелегална организация за пренасяне на наркотици и че хотелът е един от разпределителните пунктове, че стоката се доставя на потребителите, като се сипва в една определена солница. Но не е ли възможно солниците понякога да се разменят по масите? И няма ли тогава от отравяне да са застрашени само хората, които обичат солено? А по какъв начин, питам ви, компютърът ще открие това, щом във входните данни няма нито един байт за тези солници, за наркотика и за вкусовете на гостите.

Погледнах го с възхищение. Колко лесно се раждаха в главата му идеи! Чухме да се звъни, все по-силно, накрая пронизително, докато звъненето спря и аз чух женски глас, мъмрещ дете. Барт стана.

— Викат ни... Винаги се храним в един и същ час.

На масата в столовата горяха розови свещи, наредени в дълга редица. Още на стълбите Барт ми прошепна, че заедно с тях се храни и деветдесетгодишната му баба, съвсем запазена, но може би малко ексцентрична. Схванах това като предупреждение да не се учудвам на нищо, но не успях да отговоря, защото трябваше да се запозная със семейството. Освен трите деца, които вече знаех, и госпожа Барт, седнала на ниско кресло с дърворезба, също като онова горе в кабинета, видях и една старица във виолетово като същински епископ. На гърдите ѝ искряха брилянтчетата на старовремско пенсне, а малките ѝ черни очи се забиха в мен като блестящи камъчета. Тя ми подаде ръката си толкова високо и енергично, че аз я целунах, нещо, което никога не правя, и с неочаквано силен, мъжки глас, сякаш идваше от друг, като при погрешно дублиран филм, каза:

— Значи вие сте космонавт? Не съм виждала друг сред нашите гости.

Дори и докторът беше учуден. Жена му се обади, че децата казали за мен на баба си. Старата дама ме покачи да седна до нея и да говоря високо, защото не дочувала. До приборите ѝ лежеше слухово апаратче като разполовено бобено зърно, което тя изобщо не използваше.

— Вие ще ме занимавате. Не ми се вярва скоро пак да имам такава възможност. Моля ви, кажете ми как наистина изглежда Земята оттам — отгоре? Аз не вярвам на снимки!

— И правилно — казах, като ѝ подавах чинията със салатата, вътрешно развеселен от това, че така се лепна за мене, — никаква снимка не може да предаде това, особено пък при малка орбита, защото тогава Земята измества небето! Превръща се в небе. Не го заслания, а самата тя става небе. Такова е впечатлението.

— Наистина ли е толкова красиво? — в гласа ѝ се долавяше съмнение.

— На мен ми харесваше. Най-голямо впечатление ми направи безлюдността на Земята. Нито следа от градове, пътища, пристанища — нищо, само океани, континенти и облаци. Впрочем океаните и континентите са горе-долу такива, както сме ги учили по география. Но облациите... те ми изглеждаха най-странни, може би именно защото никак не приличат на облаци.

— А на какво?

— Зависи от височината на орбитата. Отдалеч напомнят сбръчканата кожа на стар носорог, сивосинкава и напукана. А когато се приближиш, приличат на шарено овче руно, прочесано с гребен.

— А вие били ли сте на Луната?

— Уви, не.

Подготвих се за по-нататъшни въпроси във връзка с Космоса, но тя неочаквано смени темата.

— Говорите френски съвсем добре, но някак странно. Думите ви са едни особени... Да не би да сте от Канада?

— Оттам е семейството ми. Аз съм роден в Щатите.

— Така и предполагам. Майка ви францужойка ли е?

— Беше.

Виждах как Барт и жена му поглеждат през масата към старата дама, мъчейки се да пресекат любопитството ѝ, но тя изобщо не им обръщаше внимание.

— И вашата майка ви е говорела на френски, нали?

— Да.

— Името ви е Джон. Но тя положително ви е наричала Жан.

— Да.

— Е, и аз ще ви казвам така. Моля ви, махнете отук тия аспержи. На мен са ми забранени. Старостта, господин Жан, значи, че човек е натрупал опит, от който вече няма полза. Затова те са прави — тя посочи останалите членове на семейството, — че не се съобразяват с мен. Вие нямате никаква представа за това, но между един човек на седемдесет и един на деветдесет години разликата е много голяма. *Коренна* — подчерта тя и млъкна, защото почна да яде. Оживи се едва когато сменяха чиниите.

— Колко пъти сте летели в Космоса?

— Два пъти, но не съм се отдалечавал много от Земята. Ако я сравним с ябълка, разстоянието ще бъде колкото дебелината на кората ѝ.

— От скромност ли го казвате?

— А, не.

Разговорът беше доста странен и не мога дори да го нарека неприятен, защото старата дама имаше някакъв особен чар. Така че не се притеснявах много от по-нататъшния разпит.

— Вие смятате ли, че жените трябва да летят в Космоса?

— Не съм се замислял за това — откровено си признах. — Ако държат на това, защо не?

— Там у вас, в Щатите, е огнището на онова налудничаво движение — womens liberation^[13]. Това е детинщина, безсмислица, но поне е удобно.

— Така ли мислите? Какво му е удобното?

— Удобно е да знаеш, че някой е виновен за всичко. Според тях това са мъжете. Само жените могат да оправят света. Те искат да ви вземат мястото. И макар че това е нелепо, все пак те имат определена цел, а вие нямате нищо.

След десерта, огромен сладкиш от ревен, запечен със захар, децата изхвъркнаха от столовата, а аз се наках да си вървя. Като разбра, че живея в Орли, доктор Барт почна да настоява да се пренеса у тях. Не исках чак толкова да го експлоатирам, но предложението беше доста съблазнително. Грубо казано, така щях да му вися на главата.

Госпожа Барт се присъедини към мъжа си, показвайки ми още празната книга за гости — какво обещаващо начало, ако пръв се запише в нея един космонавт! След продължителна размяна на любезности аз се предадох. Разбрахме се да се пренеса на другия ден. Докторът ме изпрати до колата и когато се качвах, ми каза, че явно съм се харесал на баба му, което не е малък успех. Остана да стои пред разтворената врата, когато потеглих, за да се гмурна в нощния Париж.

За да избягна навалищата, аз заобиколих центъра, насочвайки се към булевардите край Сена, където движението оредяваше — приближаваше полунощ. Бях доста уморен, но доволен. Разговорът с Барт ме изпълни със смътни надежди. Карах бавно, защото бях пил доста от бялото вино. Отпред ми се мярна един малък „2 CV“, който прекалено предпазливо се влачеше покрай бордюра. Всъщност пътят беше чист и през бариерите на реката аз виждах трепкащите светлини на големите магазини, намиращи се на отсрещния бряг на Сена. Виждах ги несъзнателно, защото мисълта ми се рееше надалеч, когато в огледалото като две слънца светнаха фаровете на някакъв автомобил зад мен. Тъкмо тръгнах да задминавам малкия „2 CV“ и се бях изнесъл съвсем наляво, така че, за да освободя пътя на среднощния състезател, реших да се върна зад пълзящото автомобилче, но не успях. Светлините отзад заляха цялото купе на колата и някаква сплескана сянка с рев профуча между мен и малкото ситроенче.

Докато се наместя на седалката на пежото след тласъка от въздушната вълна, онзи вече беше изчезнал. На десния ми калник нещо липсваше. От огледалцето стърчеше само дръжката. Онзи беше го отнесъл. Продължих нататък, мислейки си, че ако не бях изпил толкова вино, сега щях да лежа в смачканата кола, защото бих успял да преградя пролуката, в която се вряза другият. Как ли щеше да си блъска главата Ранди над тая катастрофа! Колко добре щеше да легне смъртта ми в неаполитанската схема! И Ранди щеше да бъде уверен, че тя е свързана със симулативната акция. Но явно не ми е било писано да стана дванадесетият. До хотела стигнах без повече прекеждия.

Барт искаше запознаването на колектива с новата задача да стане в по-непринудена атмосфера, а може би и да покаже новата си къща, така или иначе на четвъртия ден, откакто му бях гост, в неделя, той даде прием. Щяха да дойдат повече от двайсет души. Аз не бях подготвен за официални случаи и затова реших в събота да ида в Париж и да си набавя съответно облекло, но Барт ми избяга тая мисъл от главата. И така, заставах с него и с жена му на входа в старите си джинси и размъкнатия пуловер, защото всичко по-прилично от гардероба ми беше унищожено от италианската полиция. В партера стените бяха разместени и долу се оформи просторен салон. Вечерта мина доста странно. Сред брадатите млади мъже и учени жени с перуки аз се чувствавах отчасти като случаен гост, отчасти като домакин, защото живеях у Барт и до известна степен имах такива задължения. Трябваше да се представям, подстриган и избръснат като стар скаут. Не се забелязваше нито церемониална скованост, нито положата й противоположност — анархистичната буфонада на интелектуалците. Впрочем след последните безредици в Китай маоистите нещо изчезнаха. Стремях се да бъда любезен с всички, та нали бяха дошли да се запознаят с един хремав космонавт и същевременно търговски пътник — детектив *ad interim*^[14].

Разговорът се водеше в несериозен тон и първо се насочи към мъките на света. Всъщност това не беше несериозност, а по-скоро безотговорност, защото вековната историческа мисия на Европа остана в миналото и тези дипломати от Нантер и Екол Суперийор разбираха това по-добре от съотечествениците си. Европа само икономически излезе от кризата. Просперитетът се върна, без да възстанови доброто самочувствие. Това не беше страхът на опериран от рак от разсейките,

това беше съзнание, че духът на историята е отлетял и дори да се върне, няма да е тук. Франция не можеше да направи нищо, затова пък те, слезли от сцената сред публиката, можеха свободно да се занимават с мъките на света. Предсказанията на Маклуън се сбъдват, но наопаки, както обикновено става с пророчествата. Ражда се неговото глобално село, само че разделено на две. По-бедната половина страда, а по-богатата импортира тези страдания чрез телевизията и отдалеч им съчувствува. Вече дори е ясно, че така не може да продължава и все пак продължава. Никой не ме питаше какво мисля за новата доктрина на държавния департамент, доктрината на „изчакване“ зад санитарните икономически кордони, и аз си мълчах. След мъките на света дойде ред на неговите лудости. Чух, че един известен френски режисьор решил да направи филм за касапницата на стълбите. Ролята на тайнствения герой щял да играе Белмондо, а на спасената от него девойка — не дете, защото с дете не можеш да преспиш — една прочута английска актриса. Тази звезда току-що се омъжила и разпратила многобройни покани за публичната брачна нощ, което е на мода сега, за да даде в брачното ложе благотворително представление в полза на жертвите от Рим. Откакто научих за ония белгийски монахини, които решили чрез благодетелна проституция да изкупят фарисейските грехове на църквата, аз вече претръпнах към тези неща. Говореше се и за политика. Сензация на деня беше разобличаването на членовете на аржентинското движение в защита на родината като правителствени наемници. Изказваха се опасения, че подобно нещо в перспектива не е изключено и във Франция. Фашизмът си отживя времето, примитивните диктатури също, поне в Европа, но срещу екстремисткия терор няма по-ефективно средство от превантивното ликвидиране на активистите. Демокрацията не може да си позволи открито профилактично избиване, но може да си затвори очите пред убийствата, вършени от хора на правителството с ограничена отговорност и при дискретно упражняван контрол. Това вече не са някогашните публични екзекуции, репресии, санкционирани от държавата, а конструктивен терор per procura^[15].

Чух за някакъв философ, който предлагал тотално легализиране на насилието. Още дьо Сад определя подобно положение като най-пълна и истинска свобода. По този начин всички акции, насочени против държавата, ще получат конструктивни гаранции наред с

действията в нейна защита, но понеже силите, заинтересовани да се запази статуквото, са повече от рушителите на държавата, системата няма да пострада от сблъсъка между двата екстремизма, дори и да се стигне до нещо като гражданска война.

Към единайсет часа Барт започна да развежда любопитните из цялата къща, долу се поопразни и аз се приближих до трима от гостите при отворената врата към терасата. Двамата бяха математици от враждуващи лагери — Сосюр, роднина на Лагранж, се занимаваше с анализ, тоест с чиста математика, а другият, статистик по образование, като програмист боравеше с приложна математика. На вид те представляваха забавен контраст. Слаб, с гарвановочерна коса и костеливо лице с бакенбарди, със златно пенсне на ширитче, Сосюр сякаш беше излязъл от дагеротип, а на шията му като командорски орден висеше японски транзисторен калкулатор. Това вероятно беше някаква шега. Статистикът имаше къдрава златисторуса коса и масивна фигура, приличаше на недодяланите фрицове по френските картички от Първата световна война и наистина беше немец по произход. Името му беше Майер, а не Майо, както мислех отначало, но той го произнасяше така. Математиците не бяха приказливи, заговори ме третият от присъстващите, доктор Лапидю, фармаколог. Той си пускаше брада и имаше вид на току-що завърнал се от безлюден остров. Попита ме дали следствието не е попаднало на затихващи случаи, тоест такива, при които е имало признаци на лудост, но те са изчезнали от само себе си. Казах му, че в микрофилмите се съдържа целият материал и ако не смятаме Суифт, такива случаи всъщност няма.

— Изумително! — каза той.

— Защо пък чак изумително?

— Признаците са се проявявали с различна сила, а когато някой е бил хоспитализиран, като онзи, който скочил през прозореца, те са изчезвали. Ако допуснем предизвикана по химичен път психоза, това би означавало необяснимо увеличаване на приеманите дози. Нима никой не е обърнал внимание на това?

— Не ми е много ясно какво имате предвид.

— Не съществува психотропно съединение, което да действа с такова закъснение, че да речем, ако се вземе в понеделник, първите признаци да се появят във вторник, халюцинациите в сряда, а

максималният ефект в събота. Наистина в организма може да се създаде депо, ако подкожно се инжектира препарат с такъв състав, че той да се резорбира в продължение на седмици, но все пак това е интервенция, от която остават следи в подкожната тъкан. Аутопсията би трябвало да ги открие, но аз не намерих нищо подобно в материалите.

— Не сте намерили, защото нищо такова не е констатирано.

— Именно от това съм изненадан!

— Но те може да са вземали този препарат на няколко пъти, така че той да се е кумулирал...

Той пренебрежително завъртя глава.

— Как? От промяната в начина на живот до появата на симптомите винаги са минавали няколко дни, от шест до осем и дори десет. Няма средство нито с толкова забавено действие, нито с такава кумулация. Ако допуснем, че са започнали да го вземат от първия или втория ден след пристигането, тогава признаците би трябвало да се появят след четиридесет и осем часа. Друг въпрос е, ако тези хора са били болни от бъбреци или черен дроб, но между тях няма такива!

— Какво смятате тогава?

— Според създадената представа те са били тровени системно, постепенно и непрекъснато.

— Вие предполагате умишлено отравяне?

Той се усмихна със златните си зъби.

— Не. Не зная, може това да е работа на джуджетата, може мухите да са долитали направо от някоя фармакологична лаборатория и да са кацали по препечените им филийки, след като са се разхождали по най-новите ароматни производни на лизергина, сигурен съм обаче, че концентрацията на това съединение в кръвта на жертвите постепенно е нараствала.

— Ами ако това е някакво непознато съединение...

— За нас?

Така го каза, че аз се усмигнах.

— Да. За вас. В химията. Невъзможно ли е?

Той се подсмихна накриво и златото в устата му лъсна.

— Неизвестните съединения са повече от звездите по небето. Но не може да има такова, което едновременно да е резистентно и

нерезистентно на метаболизма на тъканите. Има безброй окръжности, но квадратна окръжност няма.

— Не ви разбирам.

— Това е съвсем просто. Силно действащите отровни вещества като въглеродният окис и цианидите в организма образуват трайни съединения с хемоглобина. Тези съединения винаги могат да се открият при аутопсията. Особено когато се използват микрометоди, например хроматография. Приложили са я, но не са открили нищо! Щом е така, значи това съединение лесно се разпада. А щом се разпада лесно, то трябва да се дава често на малки дози или еднократно в масирана доза! Но ако се даде наведнъж, симптомите ще избухнат не след дни, а след часове. Разбирате ли?

— Да, разбирам. И според вас няма никаква алтернатива?

— Напротив, има. Този препарат може да е напълно безвреден в момента, когато се поема, и да придобива психотропни свойства едва след разпадането си в кръвта или в тъканите. Например в черния дроб. В усилията си да отстрани безвредното съединение от организма, черният дроб ще го преработва в отрова. Това изглежда като интересна биохимична клопка, но и като чиста фантазия, защото не съществува нищо подобно и не смятам, че би могло да съществува.

— Защо сте толкова уверен?

— Защото фармакологията не познава такава отрова, такъв „троянски кон“, а щом нещо не се е случвало никога, малко вероятно е то да се случи.

— Тогава?

— Не зная.

— Само това ли искахте да ми кажете?

Не бях учтив, но тоя Лapidю ме дразнеше. Впрочем той не се засегна.

— Не, още нещо. Това може да е сумарен ефект.

— От действието на различни субстанции? Отрови?

— Да.

— Но тогава е безспорно, че има предумишлено престъпление.

Вместо химика неочаквано се обади Сосюр.

— Някакво момиче от Ломбардия работело като прислужничка при един парижки лекар, който живеел на улица „Сент Пиер“ №48, на втория етаж. Сестра ѝ дошла да я види, но забравила улицата и от

свети Петър станало свети Михаил. Отишла на булевард „Сент Мишел“, намерила сградата с №48, качила се на втория етаж, видяла лекарска фирма, позвънила и попитала за Мари Дювал, за сестра си. По една случайност на друга улица, съвсем друг лекар имал прислужничка със същата фамилия — Дювал, и дори със същото име — Мари, но тя нямала нищо общо със сестрата на пристигналата. И сега на въпроса, каква е била а priori вероятността да се случи това, изобщо не може да се даде разумен, тоест математически верен отговор. Случката не е важна, но повярвайте ми, господине, това е море! Модел на теорията на вероятностите може да бъде единствено светът според представата на Гибс, един свят на повтарящи се явления. Има уникални, еднократни събития, неподдаващи се на статистика, но за тяхната вероятност не може да се говори.

— Уникални събития няма — намеси се Майер, който до този момент правеше физиономии, като издуваше бузите си с език.

— Има — отрязва Сосюр.

— Но не във вид на серии.

— Ти самият си една уникална серия от събития. Всеки е такава серия.

— Поотделно или колективно?

Очертаваше се двубой в сферата на абстракциите, но Лapidю сложи ръце на коленете им и каза:

— Хайде, хайде, господа!

И двамата се усмигнаха, Майер пак си изду бузата с език, а Сосюр подхвана:

— Може да се определи колко често се среща фамилията Дювал и как се разпределят адресите на лекарите в Париж, това да, но какво е съотношението между превръщането на свети Петър в свети Михаил и честотата, с която тези имена се срещат като названия на улици във Франция? И какво числено значение би трябвало да се придаде на случая, когато тази девойка би попаднала на сграда, в която действително живее някаква Дювал, но не на втория, а на третия етаж? С една дума, къде свършва веригата от взаимовръзки?

— Положително не в безкрайността — не пропусна да добави Майер.

— Може да се докаже, че тя е безкрайна не само класически, но и трансфинално.

— Извинете, доктор Сосюр — обадох се аз, за да ги върна към моя въпрос, — вие явно разказахте това а ргорос, но в какъв смисъл?

Майер ме погледна съжалително и излезе на терасата. Сосюр изглеждаше изумен от моята недосетливост.

— Ходили ли сте в градината, зад беседката, където има ягоди?

— Ами да.

— Там има една кръгла дървена маса с медни гвоздеи по кантовете. Забелязали ли сте я?

— Да.

— Според вас възможно ли е да пуснеш отвисоко с пипетка толкова капки вода, колкото са гвоздеите, и то така, че всяка капка да падне върху главичката на някой от тях?

— Е... ако се премериш добре, би могло...

— А ако капеш слепешката — не. Така ли?

— Естествено.

— Да, но ако завали дъжд, само след пет минути за всеки гвоздей положително ще се намери капка...

— Аха-а... — чак сега започнах да схващам накъде бие.

— Да, да, да! Моят възглед е радикален. Тук няма никаква загадка. Възможността да се случи нещо се определя от силата на съвкупността от явления. Колкото по-силна е съвкупността, толкова по-невероятни явления могат да настъпват в нея.

— Значи няма серия от жертви?...

— Жертви има. Предизвикал ги е някакъв произволно действащ механизъм. От необозримото море, за което ви споменах, когато разказвах онази история, вие сте извадили една отделна фракция, отличаваща се с многостранна аналогия. Вие я смятате за цяла серия, оттам и нейната загадъчност.

— Значи и вие като господин Лapidю смятате, че трябва да се търсят случаи, затихващи от само себе си?

— Не. Не смятам, защото няма да ги намерите. В групата на войниците на фронта влиза подгрупата на убитите и ранените. Нея лесно ще обособите, но не можете да определите броя на войниците, които на косъм са се разминали със смъртта, тъй като те по нищо не се различават от другите, които са били на цял километър от нея. Ето защо във вашия казус само случайно можете да се доберете до нещо.

Противник с произволна стратегия може да бъде победен само със същата стратегия.

— Какви са тия работи, доктор Сосюр! — възкликна някой зад нас. Приблужи се Барт заедно с някакъв слаб мъж с прошарена коса. Той ми го представи, но името му не дочух. Барт третираше Сосюр не като член на своята група, а като рядък екземпляр. Научих, че математикът допреди една година работел във Фютюрибл, откъдето се преместил в Европейския център за извънземни изследвания, занимаващ се с космическите цивилизации, но никъде не успял да пусне корен. Попитах го на какво мнение е за извънземните цивилизации. И те ли според него не съществуват?

— А, това не е толкова просто — каза той и стана. — Има други цивилизации, макар че те не съществуват.

— Как да го разбирам?

— Не съществуват като еквивалент на нашата представа за тях, ето защо човек не би могъл да определи онова, което е същността им, като цивилизация.

— Възможно е — съгласих се аз, — но ние би трябвало да определим мястото си в тяхната съвкупност, нали така? Или сме нещо сиво и безлично в космоса, или сме отклонение, и то крайно.

Нашите слушатели избухнаха в смях. Смаях се, когато чух, че тъкмо аргументите от този род накарали Сосюр да напусне Европейския център за извънземни изследвания. Само той не се усмихна. Мълчеше и си играеше с калкулаторчето като с дрънкулка. Измъкнах го от кръга и го заведох до масата, подадох му чаша вино, взех си и аз и вдигнах тост за неговата представа за тези цивилизации, молейки го същевременно да ми разясни концепцията си.

Това е най-добрата тактика, научил съм я от Фицпатрик — държиш се така, че не се знае дали това действително е сериозност, или пълна пародия. Сосюр започна да ми обяснява, че целият научен прогрес не е нищо друго освен постепенно отдалечаване от простотата на света. Човек иска всичко да е просто, дори ако от това става тайнствено. Еднотипен бог, и то в единствено число, еднотипни закони на природата, еднотипно възникване на разума във Вселената и така нататък. Да вземем астрономията. Тя твърдеше, че всичко съществуващо се свежда до звезди в сегашно, минало и бъдеще време плюс останки от тях във вид на планети. Но тя бе принудена да се

съгласи, че множество явления в Космоса не се побират в тази схема. Човешката жажда за простота обуслови кариерата на бръснача на Окам, който забрани формите на битието, тоест елементите на класификацията, да се увеличават над необходимото. Но разнородността, която ние не искаме да приемем, превъзмогва нашите предубеждения. Днес физиците вече обръщат максимата на Окам с главата надолу, заявявайки, че е възможно всичко, което не е забранено. Всичко във физиката. А сред цивилизациите разнородността е по-голяма, отколкото във физиката.

С удоволствие бих го слушал още, ако не беше Лapidю, който ме замъкна при лекарите и биолозите. Те бяха единопдушни — данните са недостатъчно! Необходимо е да се провери хипотезата, според която серията смъртни случаи е резултат от вродените особености на организма, свръхчувствителен към някакъв компонент на микробиосферата в Неапол. Трябва да се вземат две групи, приблизително по четиридесет души всяка, само петдесетгодишни мъже с масивно телосложение, избрани с жребий; те трябва да се киснат в серните бани, да се пекат на слънце, да се масажират, да се потят, да се нагриват с кварцови лампи, малко да се плашат с филми на ужаса, малко да се възбуждат с порноекспонати и да се чака, докато някой от тях не полудее. Тогава трябва да се пристъпи към анализ на наследствените им качества, като се изследва генеалогичното дърво и се търсят внезапни и неизяснени смъртни случаи във възходяща линия, а тук компютърът положително ще бъде изключително полезен! Едни се обръщаха към мен, а други говореха помежду си за състава на водата за къпане, за въздуха, за адренекортикотропния хормон, за хемогенна халюцинаторна шизофрения на метаболчна основа, докато най-сетне доктор Барт ме измъкна оттам, за да ме заведе при правистите. Някои от тях бяха убедени, че това е работа на мафията, други подозираха някаква нова, още неразкрита организация, която не бърза да представи сметка за тайнствените убийства. Мотивите? А какви са били мотивите на оня японец, който изби в Рим разни сърби, холандци и германци? Преглеждал ли съм днешните вестници? Някакъв новозеландски турист в знак на протест срещу отвличането на австралийски дипломат в Боливия се опитал да отвлече от Хелзинки един чартърен самолет с поклонници за Ватикана. Вече не важи принципът на римското право *id fecit cui prodest*^[16].

Не, по-скоро е мафията, защото всеки италианец — уличен продавач, портиер, работник в банята, шофьор — може да бъде мафиот. Острата психоза говори за халюциногени, в ресторанта трудно може да стане това, а къде човек има най-голямо желание да изгълта на един дъх чаша разхладително питие, ако не в банята, когато се изпоти? Около правистите се натрупаха лекарите, които бях изоставил, и сега се завърза спор за оплешивяването, но от този спор не излезе нищо. Всъщност беше много забавно. Към един часа отделните групички се сляха в една бурна маса и при поднасянето на шампанското изникна проблемът за секса. Списъкът на лекарствата, намерени у жертвите, сигурно е непълен. Ами че там липсва съвременното любимче — протекторите на либидото! А по-възрастните мъже положително са прибъгвали към тях! Те са много — топкрафт, биос 6, дулонг, антипрекокс, оркасфлуид, секс тоникум, санурекс еректа, еликсир д'Ежипт, еректовите, топформ, екшън крийм — занемях пред тази компетентност, а и малко се обърках, защото те сочеха една празнота в следствието — никой не беше изследвал психотропията на тези препарати. Съветвах ме да се заемем с това. Че не били открити никъде, у никого? Та точно това е особено подозрително! Един млад човек няма да крие нещо такова, но нали ги знаем какви са застаряващите мъже, притворни, лицемерни, те държат на благоприличието. Гълтали са лекарствата и са унищожавали опаковката...

Цареше глъчка, всички прозорци бяха отворени, гърмяха тапи, усмихнатият Барт се мяркаше ту при едната, ту при другата врата, млади испанки обикаляха с таблетите, а една перленозлатиста блондинка, струва ми се, съпругата на Лapidю, привлекателна в полусянка, ми казваше, че ѝ напомням някакъв стар приятел. Приемът явно имаше успех, а аз изпаднах в меланхолия и подслаждах разочарованието си с шампанско. У никого от тези симпатични ентузиастични нямаше искрица следователска дарба, на която в изкуството съответствува вдъхновението. Способност да се извлича същественото от грамадата факти. Вместо да мислят за решението на задачата, те я усложняваха, като поставяха нови. Ранди имаше такава дарба, но му липсваха знанията, от които преливаше домът на Барт, но които за съжаление не можеха да се съсредоточат в една точка.

Останах в салона чак до края, изпращайки заедно с домакините и последните гости, колите потегляха една подир друга, отвън опустя, всички прозорци на къщата светеха, а аз се качих горе като след загубена игра, повече недоволен от себе си, отколкото от тях. През прозореца Париж пламтеше отвъд тъмния пояс на градините и предградията, но не можеше да затъмни светлината на Марс, възвемаш се по небосклона като жълта точка, поставена накрая от някого.

Случва се да имаш познат, с когото не те свързват нито общи интереси, нито някакви особени преживявания, с когото не си пишете, виждате се рядко, случайно и въпреки това този човек съществува, има важно, макар и неясно значение. В Париж такъв познайник за мен е Айфеловата кула — не като символ на града, за него пет пари не давам. Осъзнах, че държа на нея, когато във вестниците прочетох бележка за проекта да бъде демонтирана и се уплаших.

Когато съм в Париж, винаги отивам да я видя. Само да я погледам, нищо повече. Накрая заставам отдолу, между четирите подпори, откъдето се виждат съединителните дъги — железни плетеници на фона на небето, и големите старовремски колела, които движат асансьорите. Така направих и в деня след приема. Кулата не беше се променила, макар че наоколо бяха изникнали небостъргачи.

Денят беше чудесен. Седнах на една пейка и се замислих как да се измъкна от всичко това, защото още сутринта се събудих с такова решение. Задачата, на която бях посветил толкова усилия, ми стана чужда, ненужна и някак абсурдна. По-точно, абсурден е бил моят ентузиазъм. Сякаш изведнъж се бях пробудил или поумнял, виждах собствената си незрелост, вечната инфантилност, която стоеше зад всяко по-важно решение в живота ми. От вироглавство на осемнайсет години реших да стана командос и успях да видя Нормандския полуостров, но от носилка, защото моят безмоторен самолет беше свален от противовъздушната отбрана и ние, трийсет души, паднахме върху германски бункери отвъд целта, а след тази нощ, с пукната опасна кост, се озовах в една английска болница. Но и с Марс пак стана същото. Ако бях отишъл там, после до края на дните си щях да живея със спомените, но по-вероятно е, че не бих се отървал от мисълта за самоубийство като всеки втори, който е бил на Луната и сега не може да го задоволи креслото в контролния съвет на някоя голяма фирма. Един от колегите ми остана във Флорида като началник

на службата за развозване на бира и всеки път, щом взема кутия бира, аз го виждам как в ангелско белия си скафандър се качва в подемника, затова презглава се хвърлих в тая афера — да не последвам неговия пример.

Съвсем добре разбирах това, гледайки Айфеловата кула. Фатална професия, мамеща с обещаваната „велика крачка на човечеството“, която, както се изрази Армстронг, е „малка стъпка на човека“, а всъщност връхна точка, апогей не само на орбитата, лобно място, символичен образ на човешкия живот с неговия неугасим копнеж и усилия, насочени към непостижимото. Само че с тази разлика, че онова, което за всекиго са най-хубавите години в живота, тук се измерва с часове. Олдрин е знаел, че следите от неговите широки стъпки на Луната ще надживеят не само спомена за програмата „Аполо“, но може би дори и човечеството, защото едва след един и половина милиарда години ще бъдат изпепелени от огъня на Слънцето, когато обемът му надрасне орбитата на Земята, но може ли един човек, който е бил толкова близо до вечността, да се задоволява с продажбата на бира? Да знаеш, че всичко е вече зад гърба ти, да го осъзнаеш толкова внезапно и така безвъзвратно — това е повече от поражение, това е подигравка с оня полет в най-големите висини. Както си седях и гледах железния паметник, издигнат през деветнайсетия век от един солиден инженер, аз все повече се изумявах от собствената си заслепеност, от това, че толкова години съм живял в нея и само срамът ми попречи да не хукна към Гарж и тайно да си събера багажа. Срамът и лоялността.

След обед в мансардата ми се качи Барт. Стори ми се някак особен. Носеше ми новина. Инспекторът Пенго, осъществяващ връзката между държавна сигурност и неговия колектив, ни канел двамата в кабинета си. Ставало въпрос за един случай, разследван от негов колега — комисаря Льоклер. Пенго смятал, че трябва да се запознаем със случая. Естествено, аз се съгласих и двамата тръгнахме за Париж. Пенго ни чакаше. Познах го, това беше мълчаливият човек с прошарена коса, когото бях зърнал с Барт предишната вечер. Излезе значително по-стар, отколкото ми се видя тогава. Той ни прие в една странична стаичка, стана от бюрото, на което имаше магнитофон. Без никакъв увод събщи, че комисарят бил при него преди един ден; излязъл в пенсия, но от време на време наминавал при старите

познати. В разговора станало дума за случая, който Лъоклерк не можел лично да ми изложи, но по молба на инспектора го разказал и разказът бил записан. Като ни покани да се настаним удобно, защото историята е доста дълга, Пенго ни остави, един вид от куртоазия, да не ни пречи, но на мен ми се видя странно.

Всички тия церемонии ми се струваха прекалени за полицията, особено пък за френската. Прекалени, но, от друга страна, недостатъчни. Не ми се вярваше Пенго да лъже съвсем на едро; не можеше да става дума за изфабрикувано следствие, за някаква фиктивна история и сигурно комисарят наистина е пенсиониран, но все пак най-лесно би било да се срещнем някъде с него. Можех да разбера това, че не искат да покажат протоколите, те са светая светих за тях, но записът вече говореше за определено желание да осуетят всякаква дискусия, за информация без коментар. На магнетофонната лента не можеш да задаваш никакви въпроси. Какво се крие зад това? Барт може би също е объркан като мене, а може би предпочита или е принуден да запази съмненията за себе си. Всичко това ми се мярна в ума, когато от включения магнитофон се разнесе нисък, самоуверен, леко астматичен глас.

— Драги господине, за да избегнем недоразуменията, ще ви разкажа само онова, което мога да разкажа. Инспекторът Пенго гарантира за вас, но все пак някои неща ще премълча. Известен ми е случаят, във връзка с който сте дошли, познавам го преди вас и ще ви кажа какво мисля: там няма материал за следствие. Разбирате ли какво имам предвид? Професионално не ме интересуват неща, които излизат извън параграфите на наказателния кодекс. Малко ли са мътните неща по света — летящи чинии, екзорсизми^[17], разни типове по телевизията огъват вилици от разстояние, но като полицаи те изобщо не ме интересуват. Като читател на „Франс соар“ мога да им отделия пет минути и след това да си кажа: „Я виж ти!“.

Следователно, като казвам, че в тази италианска афера няма нищо за разследване, аз може и да греша, но, така или иначе, зад гърба си имам трийсет и пет години работа в полицията. Впрочем вие можете да не се съгласявате с мене. Това си е ваша работа. Инспекторът Пенго ме помоли да ви разкажа за случая, с който се занимавах преди две години. Когато свърша, ще ви стане ясно защо не е проникнал в печата. Без заобикалки още в началото ще ви кажа, че

ако се опитате да използвате думите ми като материал за публикация, всичко това официално ще бъде опровергано. Защо — и това ще ви стане ясно. Става въпрос за интересите на държавата, а аз съм френски полицаи. Моля да не се засягате — това е само въпрос на професионална лоялност. Аз просто си послужих с общоприетата формула.

Случаят е минат към дело. С него се занимаваше полицията, държавна сигурност, а накрая и контраразузнаването. Папките са в архива, трябва да тежат няколко килограма. Но да започвам. Главният герой е Дейодоне Прок. Прок не прилича на френско презиме. Преди той се наричал Проке, бил немски евреин и още като момче дошъл във Франция с родителите си, емигранти от 1937 година, още от времето на Хитлер. Те принадлежали към средната буржоазия и до идването на нацистите били немски патриоти, а в Страсбург имали далечни роднини, чиито предци се преселили във Франция през XVIII век. Почвам отдалеч, защото основно проверявахме всичко, както обикновено при труден казус. Колкото по-мъглява е работата, толкова по-надълбоко трябва да се дълбае. Бащата умрял и не му оставил нищо. Той се изучил за оптик. Окупацията прекарал в Марсилия, при други роднини в неокупираната зона, но всъщност с изключение на тези шест години през цялото време е живял в Париж, в моя arrondissement^[18].

Имал малко магазинче за очила на улица „Амели“. Търговията вървяла слабо. Нямам средства, не можел да конкурира по-солидните фирми. Продавал малко, повече поправял, слагал нови стъкла, понякога ремонтирал играчки, и то не само оптични. Оптик на пестеливите и бедните. Живеел с майка си. Тя го преживя, изкара почти до деветдесет. Когато се случили нещата, за които ще ви разкажа, той, стар ерген, е бил на шейсет и една година. Несъден, нерегистриран при нас, макар и да знаехме, че фотоателието, което си беше направил зад оптичното магазинче, не е толкова невинно хоби, както твърдеше той. Някои хора правят пикантни снимки, не непременно порнографски, но сами не умеят или не искат да проявяват филмите и за тази работа имат нужда от доверено лице. Това трябва да бъде сигурен човек, който няма да си остави копие за себе си, пък и не само за себе си. А тези неща в известни граници не са наказуеми. Има хора, които вкарват някого в деликатно положение и тайно го снимат,

за да го изнудват след това. Общо взето те са картотекирани при нас и не е в техен интерес да имат тъмна стаичка с апаратура, нито пък фотограф, който вече е съден. Прок се занимаваше с това, но го правеше с мярка. Знаехме, че проявява такива филми, обикновено се хващаше, когато съвсем закъсаше финансово. Нямахме обаче основания за намеса. Къде по-големи работи сега се изплъзват от ръцете на полицията. Недостиг на щатове, недостиг на средства, недостиг на хора. А впрочем Прок не изкарваше много от тоя занаят. Той никога не би се осмелил да предяви някакви претенции към клиентите, позовавайки се на това, което върши за тях. Той беше предпазлив, защото по природа си е бил страхлив. Изцяло подчинен на майка си. Животът им вървял като по часовник. Всяка година заминавали, винаги през юли и винаги за Нормандия, над магазинчето имали тристайно жилище в стара сграда с постоянни наематели, които се познавали от години, още отпреди войната. Трябва да ви опиша този Прок, защото това има известно значение, особено за вас. Нисък, слаб, прегърбил се без време, с тик на лявото око — клепачът му падал; на пръв поглед хората го вземали, особено в следобедните часове, за възглух, глуповат или занесен. А той е бил съвсем нормален, само че е имал ниско кръвно налягане и най-често около обед е ставал сънлив. Затова на масата в ателието винаги държал термос с кафе, с което се спасявал, когато започвал да дреме над работата. Тези пристъпи на сънливост, прозевки и отпадналост като пред припадък с годините все повече го измъчвали. Накрая майка му го накарала да иде на лекар. Ходил при двама, те му предписали невинни тонизиращи средства, които имали краткотраен ефект. Това, което ви разказвам, е известно на всички наематели в сградата, всеки от тях би могъл да ви го каже. Струва ми се, че са знаели дори за неговите не съвсем редни занимания в тъмната стаичка. Този човек е бил прозрачен като стъкло. А снимките в края на краищата са детска игра в сравнение с това, от което ние си изкарваме хляба. Впрочем аз съм от криминалната, а моеиус — нравствено-битовата, е съвсем отделен свят. След онова, което се случи, ние го привлякохме под следствие, но без резултат. С какво още да допълня портрета му? Събирал стари картички, оплаквал се от прекалено нежната си кожа, не можел да се пече на слънце, защото веднага получавал обриви, но всъщност той не е бил от хората, които държат на тена. По-миналата година през есента лицето му явно

започнало да потъмнява, кожата му добила меден оттенък, като от кварцова лампа, и старите клиенти, познатите започнали да го питат: какво става, господин Прок, в солариума ли ходите, а той се червял като пансионерка и на всекиго обяснявал, че не, че страшна напаст го налетяла, циреи му излезли на едно неудобно място, и не минават, и не минават, та лекарят му предписал нагревки на цялото тяло. Кварцова лампа, а освен това витамини и мехлем. Все пак накрая това му помогнало. Случило се през октомври, който онази година беше неприятен, дъждовен и студен, а оптикът есенно време се чувствувал особено отпаднал, и то точно на обяд, затова отишъл на лекар и той отново му предписал някакви стимулиращи хапчета. Един ден на обяд, към края на месеца, казал на майка си, доста възбуден и доволен, че получил изгодна поръчка — да прояви и увеличи голяма серия снимки, цветни, в много екземпляри, голям формат. Разчитал да спечели хиляда и шестстотин франка, което за него е било значителна сума. Вечерта след седем часа пуснал ролетките и се затворил в тъмната стаичка, като казал на майка си, че ще стои до късно, защото поръчката е бърза. Към един часа майка му се събудила от някакъв шум, който идвал от неговата стая. Той седял на пода и плачел „толкова сърцераздирателно, както не съм виждала никой да плаче“ — това са думите от показанията ѝ. Ридаел и нареждал, че си е съсипал живота и не му остава нищо друго, освен да се убие. Късал колекцията от любимите си картички, събарял мебелите и старицата не можела да се справи с него — винаги толкова послушен, сега не ѝ обръщал никакво внимание. Ситнела подир него из стаята, дърпала го за дрехите, а той като в сладникава мелодрама търсел най-напред въже — отрязал шнура от пердето, но бил слаб, а и майката го изтръгнала от ръцете му, след това хукнал в кухнята за нож, а накрая му хрумнало да слезе долу за някаква отрова. В тъмната стаичка имал доста реактиви, но изведнъж като че ли му примаяло, седнал на пода и накрая захъркал, но и насън още проплаквал. Така спал до сутринта, защото тя нямала сили да го пренесе на леглото, а не искала да вика съседите и само му подложила една възглавница под главата. На другия ден той бил всъщност нормален, макар и съвсем смазан. Оплаквал се от силно главоболие, казвал, че се чувствува така, сякаш цяла нощ е пил, а никога не пиел повече от четвъртинка бяло вино на обяд — съвсем слабо на градус. След като се нагълтал с прахове, отишъл в магазина.

Деня прекарал както обикновено. Като оптик имал малко клиенти и повече седял във вътрешното помещение, където шлифовал стъкла, или пък промивал снимки в тъмната стаичка. Този ден дошли само четирима клиенти. Той си водел книга, в която записвал всички поръчки, та дори и най-дребните услуги, извършвани в момента. Ако не познавал клиента, записвал вида на услугата. Естествено, това не се отнасяло за фотографските работи. Следващите два дни също минали без събития. На третия получил част от полагащото му се възнаграждение за увеличението и за копията. Тези приходи също не вписвал, чак толкова глупав не е бил. Вечеряли с майка му по-богато, поне за техните възможности. По-скъпо вино, риба, вече не си спомням точно, нали разбирате, но тогава знаех наизуст дори колко вида сирене е имало. На другия ден получил нова серия филми от същия клиент. По време на обедата бил в блестящо настроение, казал на майка си, че и къща ще си построят, вечерта отново се затворил в тъмната стаичка, а след полунощ майката дочула страхотен шум оттам. Слязла долу, чукала на задната врата откъм антрето, от тази страна стаичката е преградена с шперплат, чувала го как вие, блъска и събаря предметите, как чупи стъкла, тогава тя се уплашила и повикала съседа, гравьор, който има работилница на същата улица. Съседът, спокоен възрастен вдовец, повдигнал с длето резето на вратата. Вътре било тъмно и почти тихо. Прок лежал на пода сред полупромити, слепени негативи на порнографски снимки, изпокъсани и разхвърляни по всички ъгли, по линолеума имало разлети химикали, защото той изпочупил шишенцата, в които държал реактивите, хвърлил фотоувеличителя на земята, изгорил си ръцете с киселина, а дрехите му станали на дупки, чешмата течала и самият той бил мокър от главата до петите. Когато му прилошало, той започнал да се плиска с вода, а накрая си пъхнал главата под крана. Явно е искал да се отрови, но вместо фeroцианида изпил брома и затова лежал съвсем замаян. Оставил ги да го качат горе, съседът почти го занесъл на ръце, а майката казваше, че и след като си отишъл той, Прок пак се опитвал да буйствува, но вече нямал сили и отново всичко заприличало на блудкава комедия — лежал в леглото, размахвал ръце, ритал, мъчел се да разкъса чаршафа, за да се обеси с него, натъпкал в устата си кальфката от възглавницата, хъркал, плачел, проклинал, накрая се

опитал да изскочи от леглото, но паднал като сноп и отново, като първия път, заспал на пода.

На другия ден се събудил късно и се чувствувал като парцал. Опомнил се и почнал да се тюхка за щетите, които сам си причинил. Целия предобед събирал, промивал и спасявал каквото можело да се спаси от слепените негативи, разтребвал и почиствал тъмната стаичка, на обед излязъл с бастун, защото му се виело свят, но трябвало да купи нови реактиви — наместо унищожените. Вечерта се оплаквал пред майка си, че това може би е психично заболяване, разпитвал я дали в рода им е имало луди и не искал да повярва, че тя не знае за такива случаи. По това, как се обръщал към нея, как я обвинявал в лъжа, тя подразбрала, че още не се е върнал напълно в нормалното състояние, иначе никога не би посмял да ѝ повиши тон. Никога не е бил толкова агресивен, но все пак можем да си обясним възбудата и страха на този човек, който само за няколко дни два пъти изневиделица получавал пристъпи на лудост. Всеки би си помислил, че това са първите признаци на умопомрачение. Казал на майка си, че ако това се повтори още веднъж, ще отиде при психиатър. По природа не бил толкова бърз в решенията, преди това минали цели седмици и той здравата се измъчил от ония циреи, докато се реши да отиде на кожен лекар и то съвсем не от скъперничество, защото имал здравна осигуровка, а чисто и просто дори и най-малката промяна в дневния режим му се струвала непоносима.

С клиента, който му дал да прояви филма, се спречкали, защото според него няколко снимки не излизали. Какво точно е станало между тях, не знаем — това е единственият съществен момент, който остана неизяснен в този казус.

След това през цялата седмица не се случило нищо. Прок се успокоил, в разговорите с майка си повече не споменал за опасенията си относно психичното заболяване. В неделя ходили на кино. А в понеделник той полудял. Ето как станало. В единайсет преди обяд излязъл от магазина, като оставил вратата отключена и не отговорил, както обикновено, на поздрава на своя познат, който държи малка сладкарничка на ъгъла; този човек, италианец, стоял отпред на тротоара и го поздравил. Прок му се видял „някак особен“, обаче влязъл вътре, купил си нещо сладко и казал, че ще плати на връщане, защото тогава ще има „бол пари“ — това също не било в неговия стил.

Взел такси — а в такси не се бил качвал горе-долу от десет години — и дал на шофьора някакъв адрес на rue de l'Opera. Казал му да чака, върнал се след четвърт час, говорел си нещо на висок глас и току размахвал ръце, а в едната държал плик, пълен с банкноти. Бълвайки ругатни по адрес на някакъв негодник, който се опитал да го изиграе, той казал на шофьора да кара към „Нотр Дам“. Там, на острова, платил за курса сто франка, без да иска ресто. Тогава шофьорът забелязал, че в плика има само стотачки — и още преди да се отдалечи таксито, се опитал да се хвърли през парапета на моста. Някакъв минувач го хванал за крака, започнали да се борят, шофьорът също изскочил от колата, като видял това, но и двамата не могли да се справят с оптика. Дошъл полицаи и тогава тримата натикали Прок в таксито, но той продължавал да буйствува, по паважа се разпилели стофранкови банкноти, полицаят накрая го заковал с белезници за себе си и потеглили към болницата. По пътя оптикът успял да направи нещо невероятно. Когато колата тръгнала, той като че ли се унесъл и лежал до полицая отпуснат като дрипа, но изведнъж скочил и докато полицаят го дръпне назад, успял да се докопа до кормилото. Движението било голямо и станало произшествие. Таксито блъснало един ситроен в предната врата, така че ръката на водача се заклешила между волана и вратата. Китката му била счупена. Най-после с друго такси полицаят закарал Прок в болницата, но там проявили небрежност и не погледнали на него много сериозно, още повече че изпаднал във вцепенение, от време на време проплаквал, не отговарял на въпросите, но общо взето се държал спокойно. Приели го за наблюдение, а при вечерната визитация на главния лекар се оказало, че е изчезнал. Скрил се под леглото завит с одеялото, което измъкнал от калъфа, а понеже се свил до стената, дълго време не могли да го открият. Бил в безсъзнание поради загуба на кръв, тъй като си прерязал вените с ножче за бръснене, което при преобличането успял да скрие в болничната пижама. Три пъти му преливали кръв и го спасили. После обаче започнали усложненията, защото и без това сърцето му не било в ред.

Разследването на този случай ми бе възложено на другия ден след инцидента на остров Сент Луи. На пръв поглед в него фактически нямаше нищо за държавна сигурност, но собственикът на ситроена имаше адвокат, който беше решил, че това е идеален случай да издоят

полицията. В своята версия адвокатът обвиняваше в престъпна небрежност служителя на полицията, който, придружавайки престъпник в състояние на делириум, е допуснал той да се блъсне в колата на неговия клиент и да му причини не само телесни и материални щети, но и психичен шок. Ето защо отговорността пада върху полицията и най-вероятно ще се наложи да се изплаща пенсия — естествено, от касата на министерството, към което се води полицаят.

За да си осигури по-добър старт, адвокатът информира печата в същия дух. По този начин случаят отскочи с няколко степени над равнището на баналните инциденти, защото в играта вече влизаше престижът на държавна сигурност, а по-точно на *police judiciaire*,^[19] и шефът ми възложи следствието.

В първоначалната си диагноза лекарите констатираха остър пристъп на лудост с характер на късно проявяваща се шизофрения, но колкото повече го изследваха, вече след неговия опит за самоубийство, толкова по-малко оставаше от тази диагноза. След шест дни това беше вече един рухнал, полужив, ужасно състарен, но иначе нормален човек. На седмия ден след приемането му в болницата той даде показания. Заяви, че известният вече клиент му дал само сто и петдесет франка вместо хиляда и петстотин според уговорката, защото не получил всички копия. В понеделник, както си работел на шлайфмашината, изведнъж го обзел такъв яд на тоя клиент, че зарязал всичко и изхвъркнал от магазина, „за да си разчисти сметките с него“. Не си спомняше да се е отбивал в сладкарницата. Нищо не помнеше и за случката на моста, знаеше само, че е вдигнал скандал в дома на клиента и той му дал останалите пари. През нощта след показанията състоянието му внезапно се влоши. Умря призори от сърдечен инфаркт. Лекарите единодушно констатираха реактивна психоза. И въпреки че смъртта на Прок имаше само косвена връзка с неговото буйство в понеделник, значението на случая отново нарасна. Един труп винаги е коз. В деня, преди да умре той, отидох при майка му. За жена в толкова напреднала възраст беше доста любезна. Заведох на улица „Амели“ и един помощник-инспектор от отдела за наркоманите, за да направи оглед на тъмната стаичка и намиращите се в нея препарати. Останах дълго у госпожа Прок, защото трудно можеш да спреш една стара дама, след като е навлязла в темата, така че трябваше

търпеливо да слушам. Към края на посещението ми се стори, че чувам звънец долу в магазина — прозорецът беше откренат. Заварих моя човек зад тезгяха, преглеждаше книгата за поръчките.

— Намерихте ли нещо? — попитах.

— Не, нищо.

Но ми се видя някак неуверен.

— Идва ли е някой?

— Да. Откъде знаете?

— Чух, че се звъни.

— Да — повтори той и ми разказа какво се случило. Чул звънца, но понеже се качил на стол, за да отвори и прегледа разпределителните кутии на инсталацията, не могъл веднага да отиде в магазина. Посетителят чувал, че нещо се майстори вътре, и уверен, че това е Прок, казал високо:

— Е, какво ново? Как се чувствувате днес, добри ми Дейодоне?

В същия момент моят помощник влязъл в магазина и видял гологлав мъж на средна възраст, който при вида му трепнал и сякаш понечил да отстъпи към вратата. Тук се намесва една чиста случайност. Обикновено хората от отдела за наркоманите ходят цивилни, но тъкмо този ден имаше малко тържество по случай награждаването на един от бригадата и всички в негова чест трябваше да се явят в униформа. А понеже тържеството започваше в четири часа, моят човек се бе преоблякъл още преди да тръгне с мен, за да не се връща в къщи. Така че посетителят видял полицейски мундир и се стъписал. Казал, че идва да си вземе очилата, оставени за поправка. Подал бележка с номер. Агентът отговорил, че собственикът на магазина е болен, така че за съжаление няма да може да си получи очилата. По този начин било казано всичко, каквото имало да се казва, но посетителят не се помръдвал от мястото си. Накрая, снишавайки глас, попитал дали Прок внезапно се е разболял. Агентът потвърдил.

— Нещо сериозно ли е?

— Доста сериозно.

— Аз... очилата много ми трябват — изгърсил непознатият ни в клин, ни в ръкав, колкото да каже нещо, защото явно не се осмелявал да зададе най-важния въпрос.

И неочаквано попитал:

— Той... жив ли е?

Това вече никак не се харесало на моя човек. Не отговорил, само сложил ръка върху капака на тезгяха, защото му се доцяло да провери документите на онзи. Той обаче се врътна на пета и излязъл. Докато агентът откачи куката, докато вдигне капака и изскочи на улицата, непознатият изчезнал като дим. Наближаваше четири, хората се връщаха от работа, ръмеше ситен дъждец и по тротоарите гъмжеше от народ.

Ядоса ме малко, че го е оставил така да му се измъкне, но оставих конското евангелие за после. Попитах агента дали е запомнил номера на бележката, която му показал онзи мъж. Не бил обърнал внимание. През последните дни в книгата бяха записани доста поръчки, отбелязани само с инициалите на клиентите. Това не беше в наша полза. Единственото, на което можех да се опра, беше поведението на посетителя, мътно като мъгла. Явно е познавал добре Прок, щом го е нарекъл по име. Накрая започнах да вадя последните записи от книгата, макар и без особена надежда. А не би ли могло бележката за очилата да е само удобен претекст? Тук може да има скривалище за наркотици, което няма да открием за един ден, ако са го правили професионалисти. Бележката може да е фиктивна. Какво съм си мислил тогава за Прок ли? И аз не знам точно. Но дори и дотогава да съм се лъгал в оптика и магазинът да е представлявал междинна база, пак ми се струваше най-нелепо да се предполага, че Прок, след като е получил стоката, пръв я е опитал и от това е получил отравяне. Стоката може да е била подправена, това се случва, но няма случай самите търговци или посредници да вземат наркотици — твърде добре са им известни последиците, за да се изкусят. Тъй че не знаех какво да мисля и ето че агентът ми помогна, спомни си, че въпреки дъжда посетителят не носел нито чадър, нито шапка, а палтото му, мъхаво пардесю, било почти сухо. С кола не би могъл да дойде, защото улицата беше затворена поради ремонт. Значи този човек по всяка вероятност живее наблизо. След пет дена го открихме. Как? Много лесно. По указания на помощника беше съставен работен портрет на издирвания и с този портрет детективите обиколиха портиерките по улица „Амели“. Не беше кой да е, а учен, доктор по химия, казва се Дюнан. Жером Дюнан. Тогава аз прегледах книгата и забелязах нещо странно: инициалите Ж.Д. фигурираха и на трите дати преди атаките на Прок. Докторът живееше няколко къщи по-нагоре на отсрещната

страна на улицата. Отидох при него рано предобед. Сам ми отвори вратата. Познах го веднага по скицата на нашите специалисти.

— Аха — каза той, — заповядайте...

— Очаквахте ли такова посещение? — попитах аз, като го последвах.

— Да. Прок жив ли е?

— Извинете, но аз искам да ви задам няколко въпроса, а не да отговарям на вашите. Какво ви дава основание да смятате, че Прок може би не е жив?

— Сега аз на свой ред няма да ви отговоря. Най-важното, господин комисар, е да не се вдига шум около тази работа. Моля ви, запазете я в тайна от журналистите. Това може да има фатални последици.

— За вас ли?

— Не, за Франция.

Пуснах думите му покрай ушите си. Но не изтръгнах нищо от него.

— За съжаление — каза той, — мога да говоря само с вашия шеф в Държавна сигурност, и то едва след като получа разрешение от своите началници.

Нищо повече не каза. Страхуваше се да не би да съм от полицаите, които подхранват вестниците със сензации. По-късно се ориентирах в това. Създаде ни доста главоболия. Накрая стана така, както искаше той. Моят шеф се свърза с неговото началство, а за да даде показания, трябваше да получим съгласие от две министерства.

Както знаете, всички държави обичат мира и всички се готвят за война. Франция не може да бъде изключение. За химическото оръжие всички говорят с възмущение. Но пак всички го разработват. Именно той, доктор Дюнан, се занимавал с получаването на препарати, наричани психични депресори — газове или течности, морално демобилизиращи живата сила на противника. И какво научихме накрая? Под клетва, че ще запазим пълна тайна, узнахме, че повече от четири години доктор Дюнан работи върху синтеза на такъв депресор. Изхождайки от определено химическо съединение, получил значителен брой производни. Едно от тези производни оказало желаното въздействие върху мозъка. Но то действувало само в огромни дози. Трябвало да се взема с лъжици, за да се появят типичните

признаци — първо фаза на възбуда и агресивност, след това депресия, преминаваща в остър комплекс за самоубийство. Често при такива обстоятелства някоя случайност посочва верния път. В изходното съединение се вкарват различни функционални групи и се изследват фармакологичните свойства на производните. Така може да работиш с години, но може и веднага да получиш съединение с желаните свойства.

Много по-вероятно, разбира се, е първото. Доктор Дюнан, който имал силно късогледство и винаги носел очила, през последните години бил постоянен клиент на Прок. Понеже без очила не можел и крачка да направи, имал три чифта. Едните на очите, другите носел за резерва, а третите стояли в къщи. Толкова предвидлив станал чак когато си счупил ежедневните очила в лабораторията и трябвало да прекъсне работата. А наскоро, преди три седмици, пак му се случило същото.

Дюнан работел в институт, където се спазват най-строги изисквания за изолация. Преди да влезе в лабораторията, той се преобличал от главата до петите — там си имал дори специални обувки и бельо, а всички лични вещи оставял в гардероба, отделен от работното място с камера под налягане. Работел с прозрачен пластмасов шлем на главата. Въздухът се подавал по специален гофриран маркуч. Както тялото му, така и очилата нямали досег със субстанциите, които изследвал. За да не си създава повече грижи, преди започване на работа Дюнан вече слагал очилата доста нависоко, на една полица с реактиви. Но посягайки към тях, бутнал очилата и те паднали. Едното стъкло се пукнало, а освен това настъпил рамката и я изкривил. Занесъл очилата на Прок. След два дни, когато отишъл да ги вземе, оптикът бил неузнаваем. Изпостелял като след тежко боледуване. Казал на Дюнан, че вероятно се е отровил с нещо, защото през нощта се чувствувал ужасно, имал странен пристъп — още ми се плаче без никаква причина! — завършил разказа си той. Дюнан не обърнал особено внимание на думите му. Но не останал доволен от поправката, едната дръжка на очилата го убивала, а и новото стъкло играело в найлоновия уплътнител и действително след няколко дни паднало, а понеже пак се случило в лабораторията, където подът е керамичен, стъклото станало на сол. Докторът отново занесъл очилата на оптика. На другия ден отишъл да ги вземе и Прок пак изглеждал

като бедния Лазар — сякаш за една нощ остарял с години. Колкото да се намери на приказка, Дюнан започнал да го разпитва за новия „пристъп“. Описанието напомняло остра депресия при индуцирана по химичен път психоза, извънредно сходна със състоянието, предизвиквано от препаратата X, над който отдавна се мъчел Дюнан. Но толкова силни симптоми се появявали при доза от порядъка на десет грама суха субстанция — а и каква връзка може да има между този факт и дадените за поправка очила? Два пъти вече носел на оптика резервните очила, които обикновено стояли на полицата над бунзеновата горелка. У него се породило предположението, че може би субстанцията X, изпарявайки се във въздуха, в микроскопични количества се отлага върху резервните очила. Решил да провери това. Подложил ги на химичен анализ и се убедил, че по стъклата и върху металните скоби на рамката може да се открият следи от съединението X. Но това било количество от порядъка на гами, тоест на хилядни части от един милиграм. Сред химиците е известна историята за откриването на ЛСД, която звучи като анекдот. Химикът, който работел с тази субстанция, изобщо не подозирал, както и никой по онова време, че тя има халюциногенно действие. Веднъж се върнал в къщи и изпаднал в типичното състояние на „летеж“ с привидения и психотична аура^[20], макар че както винаги грижливо си измил ръцете, преди да напусне лабораторията. Под ноктите му обаче останало нищожно количество ЛСД, достатъчно да предизвика отравяне чрез храната, която си приготвил сам.

Доктор Дюнан започнал да разсъждава какво всъщност прави оптикът, когато слага нови стъкла на очилата и изправя рамката. За да изправи пластмасовата рамка, той я движи бързо над пламъка на спиртна лампа. Възможно ли е при нагриване в съединението X да настъпват промени, засилващи действието му милиони пъти? Дюнан нагривал малки проби от съединението по всички възможни начини — с горелка, със спиртна лампа, със свещ, но без никакъв резултат. Тогава решил да приложи така наречения кръстосан експеримент. Нарочно извил рамката на очилата, след това я покрил с толкова разреден разтвор на препаратата X, че след като разтворителят се изпарил, по рамката останало количество в следи, около една милионна част от грама. За трети път занесъл очилата на оптика. Когато отишъл да ги вземе, зад тезгяха видял полицаи. Това е цялата история, господине.

История, която остана неизяснена и поради това недовършена. Доктор Дюнан допускаше, че някакъв фактор в ателието на оптика предизвиква изменение в препарата Х. Че става каталитична реакция, засилваща почти милиони пъти действието на препарата. Нищо такова обаче не успяхме да открием. Умихме си ръцете, защото нямаше основание за продължаване на следствието, щом виновните трябва да се търсят не сред хората, а сред атомите. Престъпление не е имало, щом количеството от препарата Х, с което Дюнан е покрил очилата, преди да ги даде на оптика, не може дори една муха да убие. Доколкото зная, Дюнан или някой от негово име купил от госпожа Прок тъмната стаичка с всичко намиращо се в нея и изпробвал поред действието на всички реактиви върху препарата Х, но напразно.

Госпожа Прок умря тази година преди Коледа. Чувах от моите хора, но само като слух, че след смъртта ѝ Дюнан за известно време се преместил в изоставеното ателие, вземал проби от всички субстанции, включително от шперплатовата преграда, от прашеца, нападал под шмиргела, от лака по стените, от прахта по пода, седял, казват, цяла зима и пак не стигнал до нищо. Разказах ви това, както знаете, по молба на инспектора Пенго. Нещо ми се струва, че и с вашата работа ще излезе същото. Стават такива неща по света, откакто го усъвършенствуваха научно. Това е всичко.

До Гарж пътувахме цял час поради задръстванията, почти без да разменим дума. Познавах лудостта на Прок като петте си пръста. В нея липсваше халюцинаторната фаза, но би ли могъл някой да знае какво се е привиждало на тоя нещастник? Чудна работа — на онези жертви гледах като на елементи от кръстословица, а за Прок ми беше жал — заради Дюнан. Ясно ми беше, че мишките не са му стигали. Тях не би могъл да ги докара до самоубийство. Нужен му е бил човек. Не е рискувал нищо — когато на вратата видял полицаи, използвал Франция за параван. И това можех да разбера. Но от думите му: КАК СЕ ЧУВСТВУВАТЕ ДНЕС, ДОБРИ МИ ДЕИОДОНЕ, ме хващаше бяс. Ако оня японец в Рим е престъпник, какъв тогава е Дюнан? Сигурно това не е истинското му име. Замислих се защо инспекторът Пенго ме покани да чуя тази история, защото явно не беше от симпатия. Какво се крие зад това? Краят може да е преиначен. Ако е така, може би се опитват под такъв невинен претекст да информират Пентагона за новото химическо оръжие. Като се позамислих, това ми се стори доста

вероятно. Толкова ловко показаха картата, че при нужда можеха да отрекат всичко — нали чух, че НИЩО не е разкрито и не можех да бъда убеден в обратното. Ако бях най-обикновен частен детектив, сигурно този сеанс щеше да ми се размине, но един космонавт, дори и да е второстепенен, винаги се свързва с НАСА, а НАСА с Пентагона. Ако решението е взето горе, Пенго е само изпълнител и това, че Барт ще се чувства неудобно, не е важно. Положението на Барт беше по-комплицирано от моето. Той несъмнено долавяше диханието на голямата политика в този неочакван акт на „помощ“, но не искаше да говори за това пред мен, още повече че и самият беше изненадан. Сигурен бях, че не са го предупредили, защото правилата на тази игра горе-долу са ми познати. Не биха могли да го дръпнат настрана и да му кажат: ще покажем отдалеч на тоя „Апi“ една важна карта, а той ще предаде на когото трябва. Просто така не се прави. А ако бяха посветили в тайната само мен, това щеше да бъде една дивотия — не биха могли да постъпят така, след като знаят, че Барт ми е обещал съдействието на своя колектив. Не са могли нито да го прескочат, нито да го въведат в задкулиските истории и затова са избрали най-разумния вариант: да чуе същото, каквото и аз, а по-нататък сам да му мисли. Може би той вече съжаляваше, че толкова прибързано ми обеща съдействие. От друга страна, преценявах последиците от тая история за следствието. Бъдещето не ми изглеждаше розово. При италианската серия направихме заключение, че условия, предопределящи нещастните случаи, са серните бани, възрастта — под петдесетте, масивното телосложение, самотността, слънцето и алергията, а тук човекът бил над шейсетте, слаб, неалергичен, живеел е с майка си, не е правел серни бани, избягвал е слънцето и не е мърдал от къщи. От тази разлика по-голяма, здраве му кажи! В изблик на великодушие казах на Барт, че трябва поотделно да асимилираме новината, за да не си влияем един на друг и вечерта да сравним изводите. Той веднага се съгласи. В три часа отидох в градината, където зад беседката ме чакаше малкият Пиер. Това беше наша тайна. Показа ми материалите за ракетата. За първата степен трябваше да послужи един дълбок леген. Няма по-чувствителни същества от децата, затова не му казах, че легенът не става за бустер, но на пясъка му нарисовах степените на „Сатурн V“ и „Сатурн IX“. В пет часа отидох в библиотеката, както се бяхме уговорили с Барт. Той ме смая. Започна с това, че над фактора X

сигурно се работи не само във Франция, а и в други страни. Значи и в Италия... Може би трябва да погледнем на нещата по съвсем нов начин. Препаратът може да не се е появил в лабораториите на дадено правителствено учреждение, а например в някоя частна фирма. Може да го е открил някой химик, който е във връзка с екстремистите, или пък, което е най-вероятно, чисто и просто те да са откраднали известно количество от това вещество. Хората, които разполагат с него, сами не знаят как да го използват с максимален ефект. И какво ще правят? Експерименти... Но защо жертвите са чужденци на определена възраст, болни от ревматизъм и така нататък?

Той имаше отговор и на това. — Поставете се в положението на лицето, което ръководи такава организация. Вие сте чули, че това е препарат с мощно действие, но какво точно, не се знае. Вие нямате никакви морални задръжки — трябва да го изпробвате на хора, но на какви? Не, разбира се, на своите. Тогава? На кого да е? Този „който и да е“ е италианец и си има семейство. Първите признаци са очебийни, защото водят до промяна в поведението, така че този италианец веднага ще се озове в кабинета на лекаря или в клиниката. А ако е сам, човек може да ги върши какви ли не, без някой да се заинтересува за него, особено пък в хотел, където най-много се толерират странностите на гостите. Колкото по-добър е хотелът, толкова по-голяма е изолацията. В един третостепенен пансион хазайката си пъха носа във всички работи на наемателите, а в „Хилтън“ можеш да ходиш на ръце и никой няма да ти обърне внимание. Администрацията и персоналът ще се правят, че нищо не виждат, докато няма криминално престъпление. Езиковата бариера още повече задълбочава изолацията. Не е ли така?

— Ами възрастта? Алергията? Ревматизмът? Сярата?

— Резултатът от изпитанието ще бъде толкова по-отчетлив, колкото по-голяма е разликата между поведението преди и след приемането на препарата. Младият човек не го свърта на едно място, днес е в Неапол, утре в Сицилия, а по-възрастният е направо идеален обект, особено пък ако се лекува, защото тогава ще се движи като по часовник — от лекаря до баните, от солариума до хотела, така че влиянието на отровата ще се вижда като на длан...

— Ами полът?

— И това не е случайно. Защо са само мъже? Дали причината не е в това, че по новия начин възнамеряват да ликвидират само мъже? Това според мен има възлово значение, защото би било указание за чисто политическите мотиви на деянието. Ако искат да отстранят някакви видни политици, а те са мъже, разбирате ли?

— Има нещо в това... — с учудване признах аз. — Смятате, че имат хора по хотелите, избрали са си определена категория гости и те може би дори по възраст отговарят на политиците, които искат да ликвидират един ден чрез планирания държавен преврат. Така ли? Това ли имате предвид?

— Предпочитам да не предрешаваме нещата! По-добре да не ограничаваме прекалено кръга на наблюдението... Вярно, че преди петнайсет-двайсет години цялата тази концепция щеше да намирисва на измислиците от евтино булевардно романче, но сега — ясно ви е...

За ясно — ясно ми беше. Въздъхнах, защото не ме блазнеше перспективата за възобновяване на следствието. Известно време прехвърлях наум всички „за“ и „против“.

— Гръмнахте ме, признавам си... Но има още много неясни неща. Защо само алергични? А също и времето — края на май и началото на юни... И това ли можете да обясните?

— Не. Поне засега не мога. Според мен би трябвало да погледнем на целия случай от друг ъгъл: да типизираме вече не „експерименталните“, а другите, истинските кандидати за жертви. Да се погледаме сред италианския политически елит. Ако сред важните личности се намерят няколко, които страдат от алергия...

— А, това било! Разбирам. С една дума, вие ме пращате в Рим. Страхувам се, че ще се наложи да замина, това може наистина да се окаже гореща диря...

— Искате да заминете? Но все пак не веднага...

— Утре, най-късно вдругиден, защото тези неща не са за телефонен разговор...

И с тези думи се разделихме. Когато в мансардата си обмислях концепцията на Барт, аз я признах за майсторски изпипана. С един куршум удари два заека — издигна убедителна хипотеза и се измъкна от капана, защото нещата съвсем естествено се връщаха в Италия и по този начин се заобикаляше въпросът за по-нататъшната съдба на фактора Х във Франция. Вече не беше важно дали Дюнан е успял да го

получи в тъмната стаичка на улица „Амели“. Колкото повече мислех за това, толкова по-твърдо ставаше убеждението ми, че Барт може да е налучкал посоката. Препаратът Х съществува и действа. В това не можех да се съмнявам. А също и в това, че един такъв метод за ликвидиране на видни политически личности ще предизвика сътресение с неизчислими последици — и то може би не само в Италия.

Ефектът ще бъде много по-страшен, отколкото при „класическия“ държавен преврат. В същото време на случая с единайсетте гледах с нещо средно между досада и отвращение. Там, където виждах необяснима загадка, сега изпъкваха контурите на една колкото тривиална, толкова и кървава борба за власт. Зад привидната необичайност се криеше политическо убийство.

На другия ден отидох на улица „Амели“. Не зная защо го направих. Казвам, че отидох там, защото към единайсет вървах по тротоара и се спирах пред витрините, но когато тръгнах от Гарж, още не бях сигурен, че в последния момент няма да се откажа и да продължа направо към Айфеловата кула, за да се сбогувам с Париж. Но този шанс угасна, щом излязох на булевардите. Повъртях се малко, докато открия улица „Амели“, кварталът ми беше непознат, а и място за паркиране не намерих веднага. Още преди да прочета номера, познах къщата, в която е живял Дейодоне Прок. Изглеждаше почти така, както си я представях. Стара жилищна сграда от онези, които скоро ще бъдат разрушени, със затворени прозорци, а горе на фасадата със старовремски украшения, с които архитектите от миналия век са придавали индивидуалност на своите строежи. Магазинчето за очила вече не съществуваше, на спуснатите ролетки висеше катинар. На връщане спрях пред един магазин за играчки. Време беше да купя подаръци, защото нямах намерение да участвам в следствието, ако то се възобнови. Реших да предам на Ранди информацията от Барт и да се върна в Щатите. Така че влязох да купя нещо — за момчетата на сестра ми — покупката се превръщаше в разумно оправдание на тази нелепа екскурзия. Това, което видях по рафтовете, беше лъскаво миниатюрно копие на нашата пъстра цивилизация. Търсех играчките, които си спомням от своето детство, но тук имаше само електроника, ракетни инсталации и малки супермени в атакуващи пози от джудо и карате. Глупак, казах си сам, на кого всъщност купуваш играчки?

Спрях се на два шлема с пера, каквито носят френските гвардейци в тържествени случаи, и на една кукла — Мариана, защото това го нямаше в Детройт. Натоварен, тръгнах към колата и на ъгъла забелязах сладкарничка с бели перденца. На витрината стоеше Везувий от шоколад, поръсен с печени бадеми. Той ми напомни за продавача, покрай когото минавах, отивайки от хотела към плажа. Не бях сигурен дали горчивите бадеми ще се харесат на момчетата, но влязох и купих няколко пликчета. Интересно, помислих си, чак тук се сбогувах с Неапол. Вървах към колата раздвоен, сякаш още не бях се отказал — от какво именно? Сам не зная, може би от чистотата, която съм приписвал дотогава на загадката, без да съм съзнавал това. Хвърлих пликчетата на задната седалка и застанал до колата, с ръка върху откренатата врата, се простих с улица „Амели“. Можех ли още да се съмнявам в думите на Лъоклер, в хипотезата на Барт? Някакви фантастични, смътни комбинации гаснеха в ума ми, но нима изобщо, поне за миг, съм вярвал, че тук ще открия нещо небивало, че ще свържа отделните елементи, които никой не бе успял да съедини, и в това просветление ще стигна до неразгаданата от никого истина? Тук още се бе запазила частица от стария Париж, но и тя щеше да изчезне, пометена от някой Молох^[21] като Министерството на отбраната. Вече не ми се ходеше и до Айфеловата кула.

Не се съмнявах, че в същото време доктор Дюнан работи в своите лаборатории от порцелан и никел. Сякаш го виждах как с чалмата от целофан, святкайки с очи над стъклените дестилатори, влачи подире си гофрирания маркуч, по който му подават въздух. Познато ми беше това, в Хюстън ние имахме още по-съвършени лаборатории, стерилни ракетни храмове.

Омръзна ми да стоя и да гледам наоколо като пред старт, когато след секунда всичко ще полети с грохот надолу. Толкова ми докривя, че бързо седнах зад волана, но преди да включа двигателя, усетих гъдел в носа. От яд за минута стаих дъх, но след това се разкихах. Над покривите проехтя гръм, притъмня, във въздуха замириса на дъжд, аз се секнех и кихах, но сега вече ми беше смешно. Избягах от цъфтежа на тревите в Италия, но той ме настигна в Париж, а пред буря винаги е най-лошо. Бръкнах в жабката за плимазин, таблетката ми заседна на гърлото, по липса на по-добро разкъсах едно пакетче бадеми и дъвчейки, потеглих към Гарж в проливния дъжд. Не бързах много,

обичам такова пътуване, по магистралата дъждът се разбиваше на мръсносребърен прах пред фаровете, бурята налетя внезапно и бързо утихна. Когато слязох пред къщи, вече не валеше. Но не ми било писано да замина същия ден. Слизайки в столовата, аз се подхлъзнах на стълбите, лъснати с восък от прислужничката испанка, и се изтърколих долу. Нещо ме преряза на две, обади се и опашната кост. На масата, разговаряйки със старата дама, аз се опитвах да обърна всичко на шега. Тя заяви, че това положително е дископатия и най-доброто лекарство е серният цвят — универсално средство против ставни болки, достатъчно е да се сипе малко под ризата. Благодарих за сярата, но като видях, че в това състояние не мога да замина за Рим, приех предложението на Барт да ме закара при някакъв прочут парижки лечител; хората ги наричали чекръкчии.

Изпратен съчувствено от всички, как да е се завлякох горе и като сакат се строполих на леглото. Накрая се наместих така, че болката поотслабна, и тогава съм заспал, но по едно време се разкихах и се събудих. Бях смръкнал някакъв лютив прах, който излизаше от възглавницата. Скочих от леглото и простенах, забравил бях за болката в кръста. Помислих си, че това е някакъв инсектицид, с който испанката от престараване е наръсила бельото, но се оказа, че е най-сигурното средство срещу бодежи в костите, донесено скришом от предания ми Пиер, докато аз съм седял на масата. Изтупах жълтия прах от чаршафите, завих се презглава и заспах под монотонното барабанене на капките по покрива. За закуска слизах по стълбите като по заледен трап на китобоен кораб, сражаващ се с арктически щорм, ама след дъжд качулка. Чекръкчията, при когото ме закара Барт, се оказа американски негър. След като ми направи снимки и ги закрепи в щипците над манипулационната маса, той ме награби, а ръцете му бяха като лопати. Пронизваща, но кратка болка, след което сам слязох от масата, за да се уверя, че наистина се чувствавам много по-добре. Трябваше да полежа при него още половин час, а след това от най-близкото бюро на Ер Франс си купих билет за вечерния самолет. Опитах се да се свържа с Ранди, но го нямаше в хотела и помолих да му предадат, че пристигам. В Гарж изведнъж се сетих, че не съм купил нищо за малкия Пиер, но се зарекох, че от Щатите ще му изпратя моя шлем, сбогувах се с цялото семейство и заминах за Орли. Там се отбих във „Флърорп“ да пратя цветя на госпожа Барт и седнах в чакалнята,

снабден с всички възможни американски вестници. Седях, седях, но нещо не ни викаха да се приготвим за извеждане. На мисията си гледах като на нещо, останало в миналото. Нямах представа с какво ще се заловя, но се опитвах, макар и без особен успех, да открия някакво очарование в тази неопределеност. А часът за излитане мина, но от високоговорителя се чуваха само някакви неясни извинения. Стюардесата излезе от служебните помещения, за да ни съобщи със съжаление, че Рим не приема. Започна трескаво сноване насам-натам, завънтяха телефони и накрая се изясни, че Рим всъщност приема, но само американски, италиански и британски самолети, а полетите на швейцарските, скандинавските и на моя, от Ер Франс, се отлагат. Това беше, струва ми се, някаква селективна форма на стачка, впрочем причините за стачката не бяха толкова важни, колкото това, че всички се спуснаха към касите да сменят резервацията и билетите за онези линии, чиито самолети можеха да кацат в Рим. Докато се добера до гишетото, всички места бяха изкупени от по-ориентираните. Най-ранният следващ самолет на Бритиш Юропиън Еърлайнз излиташе чак сутринта, и то ужасно рано — в шест без двайсет. Но нямах изход. Презаверих билета за този самолет, натоварих куфарите на една количка и поех към хотела на Ер Франс, в който пренощувах след пристигането от Рим. Там ме чакаше следващата изненада. Хотелът беше претъпкан с пътници, останали като мен с пръст в устата. Очертаваше се перспективата да отида да спя в Париж и да се вдигна преди четири, за да успея за самолета. Нямах смисъл и да се връщам в Гарж, защото той е на север, а Орли на юг от Париж. През тълпата измамни пътници се промъкнах до изхода, за да помисля какво да правя. В края на краищата можех да отложя пътуването с един ден, но страшно не ми се искаше. Няма нищо по-лошо от такова протакане. Както си блъсках главата, продавачът от будката внесе връзка списания и започна да ги подрежда отпред. Погледа ми привлече новият „Пари мач“. От черната обложка ме гледеше мъж, увиснал във въздуха като гимнастик, скачащ от успоредка. На панталоните си имаше тиранти, а гърдите му закриваше едно дете с развята коса, политнало с главата назад, сякаш и двамата правеха салто в цирка. Не вярвайки на собствените си очи, аз се приближих до будката. Това бяхме аз и Анабела. Купих „Пари мач“ и той сам се отвори на сензационния репортаж от Рим. Върху снимката на размазания ескалатор, натъпкан с

човешки тела, по цялата ширина на страницата с едри букви пишеше: ОБИЧАМЕ ДА УМИРАМЕ С ГЛАВАТА НАПРЕД. Хвърлих един поглед на текста. Открили бяха Анабела. Видях я на следващата страница, снимана с родителите си, но моето име не се споменаваше. Снимките бяха от видеоманетофона, регистриращ преминаването на всяка група пътници през Лабиринта. Не бях помислил за това — впрочем бяха ми гарантирали дискретност. Прегледах текста още веднъж. Даден беше чертеж, на който се виждаше ескалаторът, мястото на експлозията и антидетонационният басейн, със стрелки се сочеше откъде и как съм скочил, имаше и увеличен фрагмент от снимката на обложката, между крачолите ми и парапета се виждаше кариран ръкав. Надписът гласеше, че това е „откъснатата ръка на атентатора“. Имах желание да си поговоря с журналиста, който го е писал. Какво го е спряло да спомене името ми? Явно са ме идентифицирали, щом в репортажа се споменаваше, че съм космонавт, посочено беше и фамилното име на Анабела, „очарователното момиче“, което чака писмо от своя спасител. Наистина, не се казваше направо, но между редовете се долавяше намек за по-специални чувства, породени от трагедията. Обърнах се, грубо си пробих път през навалищата във фоайето, нахълтах в дирекцията и там, в този кабинет пълен с хора, които говореха в един глас, успях да надвикам всички. Представих сметката за своя героизъм, като хвърлих „Пари мач“ върху бюрото на директора. До днес ми става горещо от срам, когато си спомня тази сцена. Но се наложих. Директорът, несвикнал с такива героични космонавти, отстъпи и ми даде единствената стая, която му оставала — той се кълнеше, че това наистина е последната, защото присъстващите се нахвърлиха върху него като сюррия кучета, пуснати от синджир. Исках да отида за куфарите си, но ми съобщиха, че стаята ще бъде свободна от единайсет часа, а беше едва осем. Оставих багажа в рецепцията, разполагайки с три часа в Орли. Вече съжалявах за постъпката си и за да избягна евентуални последици, в случай че между пътниците е имало някой от пресата, реших до единайсет часа да стоя по-далеч от хотела. На кино не ми се ходеше, не ми се и вечеряше, така че направих една глупост, която ми бе хрумнала веднъж още в Квебек, когато не можехме да излетим поради блайзърда.^[22]

Отидох на другия край на аерогарата, при бръснаря, и се оставих да прави с мен каквото знае. Бръснарят беше гасконец и много-много

не разбирах какво ми говори, но вече бях решил и на всяко следващо предложение казвах „да“, иначе трябваше да стана от стола. Докато ме подстригваше и ми миеше главата, все още се търпеше, но след това вече той се развихри. Въртя копчето на транзистора между огледалата, докато намери рок енд рол, засили го, запретна ръкави и като потропваше в такт, сякаш танцуваше степ, почна да ме малтретира. Пляскаше ме по лицето, теглеше ме за бузите, щипеше ме по брадата, лепеше по очите ми парещи компреси, оставяйки от време на време малка дупчица между тия ужасно горещи парцали, за да не се задуша без време, питаше ме нещо, но аз не го чувах, защото не беше извадил от ушите ми памука, който ми напъха преди подстригването. Аз повтарях: *sa va bien*^[23] и той се спускаше към шкафчетата за нови флакони и мазила.

Седях при него цял час. Накрая той ми среса веждите, изравни ги, намръщено отстъпи крачка назад, огледа своето творение, смени си престилката, от едно специално чекмедже извади златен флакон, демонстрира ми го като бутилка благородно вино, плесна на пръстите си малко от зеленото желе и започна да го втрива в кожата на черепа ми. При това през цялото време говореше с главозамайваща бързина, уверявайки ме, че сега вече мога да бъда спокоен няма никаква опасност да оплешивея. С енергични движения изчетка космите, освободи ме от пешкирите и компресите, извади памука от ушите ми, духайки във всяко поотделно внимателно и в същото време интимно, вдигна около мене облак от пудра, гръмна със салфетката под носа ми и с достойнство се поклони. Доволен беше от себе си. Кожата на главата ми се стегна, бузите ми пареха, надигнах се замаян, дадох му десет франка бакшиш и излязох. Оставаше ми още час и половина, докато се освободи стаята. Тръгнах към терасата за изпращачите да погледам нощния живот на летището, но сбърках пътя. На аерогарата имаше някакви ремонтни работи, част от ескалаторите бяха оградени с кордон, в шахтите под тях се блъскаха монтьори, а аз по грешка попаднах сред тълпа забързани пътници, поведени към самолета — военни с някакви странни униформи, монахини с колосани касинки, дългокраки негри, вероятно баскетболен отбор. В опашката на шествието стюардесата караше в инвалидна количка старец с тъмни очила, той държеше нещо космато, което скочи от колената му и залази към мен. Майmunка със зелено елече и шапчица на главата. Тя ме

гледаше отдолу с живите си черни очички, гледах я и аз, докато не се втурна подир отдалечаващата се количка. В главата ми продължаваше да се върти мелодията на рокенрола от бръснарницата, чувах я в шума от стъпките и гласовете на хората. До стената под неона имаше електронен автомат за игра, пуснах монета и няколко минути отбивах светлата точка, подскачаща по екрана вместо топка, но ме заболяха очите и аз се отдалечих, без да завърша партията. Пак извеждаха пътници, видях между тях един паун — стоеше спокойно с клюмнала опашка, макар че почти го блъскаха, а той въртеше глава и сякаш не знаеше кого да клъвне по крака. Първо маймунка, сега пък паун. Да не го е загубил някой? Понеже не можех да се провра през гъмжилото, аз избиколих отстрани, но вече не можах да открия пауна. Спомних си за терасата, опитах се да се ориентирам, но коридора, по който тръгнах, слизаше долу сред лабиринт от магазинчета за бижута и кожени изделия, някакви малки канцеларии; аз безсмислено се спирах пред витрините и изведнъж ми се стори, че усещам дълбочината под плочите, сякаш стоях върху повърхността на замръзнало езеро. Все едно че отдолу, под аерогарата се намираше нейният глух, тъмен негатив. Всъщност нищо не виждах и не чувах, но съзнавах тая дълбочина. Изкачих се горе, но попаднах в друго крило, в зала, пълна с колички. В гъсти редици те чакаха да ги натоварят — колички за голф, картингови и плажни автомобилчета, аз се промъквах сред грамадите струпани каросерии, любувайки се на блясъка, който се стичаше по лъскавата ламарина като флуоресцеин. Приписвах този ефект на осветлението и на новия емайл. Застанах пред една златиста количка, златото беше покрито с някакъв прозрачен слой и аз видях собственото си отражение. Образът ми трепкаше, жълт като китаец, лицето ту се изопваше като струна, ту се сплескваше, но в определено положение на главата очите ми се превръщаха в кафяви ями, от които излизаха металически бръмбари, а когато се наведох, зад собственото ми отражение се мярна друго, по-голямо. Обърнах се, нямаше никого, обаче в огледалната позлата отново видях същата фигура. Интересна зрителна измама. В дъното на залата имаше плъзгащи се врати, но бяха затворени и аз се върнах натам, откъдето бях дошъл, сред рояк отражения, повтарящи всяко мое движение като в галерия с криви огледала. Нещо ме смущаваше в това. Разбрах какво е — огледалните образи се появяваха с известно закъснение, макар че това е

невъзможно. За да се отърва от мотива на рокенрола, който ми се беше набил в главата, аз си засвирах John's Brown body, но пак не можах да намеря терасата и през един страничен изход излязох навън. Въпреки недалечните светлини цареше истински африкански мрак, толкова гъст, че можеше да го пипнеш с ръка. Мина ми през ум, че това може да е начало на кокоша слепота, или пък с моя родопсин не всичко е наред, но започнах да виждам по-добре. Изглежда просто съм бил заслепен след оная разходка през златистата галерия — очите ми стареят и вече не се адаптират към промените в осветлението, както едно време. Зад паркинга се виждаше някакъв осветен голям строеж. Между стълбовете на прожекторите пълзяха булдозери и ринеха пясък с толкова яркожълт цвят, че аз примижах. Над тази нощна Сахара като галактика висеше облак от живачни светлини, а в черната бездна зад нея час по час се връзваха забавени мълнии — светлините на автомобилите, отбиващи от магистралата към аерогарата. Тази най-обикновена гледка ми се видя загадъчно красива. Може би именно тогава разходката ми из аерогарата придоби смисъл на някакво очакване. Не става въпрос за стаята, макар че не бях забравил за нея — очакване на нещо по-значително, сякаш изведнъж осъзнах, че приближава важен момент. Всъщност това беше увереност, но просто като човек, който не може да си спомни някакво име, макар и да му се върти на езика, аз не можех да се сетя какво точно чакам. Смесих се с тълпата пред главния вход или по-скоро тя ме повлече навътре. Когато отново се озовах в чакалнята, реших, че е време да хапна нещо на крак, но кренвиршите имаха вкус на хартия. Без да ги доям, заедно с табличката ги хвърлих в коша и влязох в кафенето с разперения паун. Той стоеше над вратата, неестествено голям, така че явно не беше препариран. Вече бях седял под този паун, преди една седмица с Анабела, преди да ни намери баща ѝ. В кафенето имаше няколко души. Отидох с кафето си в ъгъла и седнах с гръб към стената, защото до бара усетих, че някой ме гледа в упор, но явно бе отклонил погледа си, защото, сега никой не ми обръщаше внимание. Имаше нещо предизвикателно в това безразличие. Сред далечното свистене на моторите, което долиташе тук като от друг, по-важен свят, разбивах с лъжичката твърдата бучка захар на дъното на чашката. На съседната масичка имаше някакво списание с червена ивица върху черната обложка, май че беше „Пари мач“, но жената, която седеше там с един

мърляв ухажор, сложи чантата си отгоре. Нарочно ли го направи? Кой ме е познал — някой ловец на автографи или случаен репортер? Уж без да искам, бутнах медния пепелник. Въпреки че издрънча, никой не се обърна. Това затвърди подозренията ми. Не исках да ми досаждат, затова изгълтах кафето на един дъх и излязох от бара. Чувствувах се доста окаяно. Едва влачех крака, а и бодежите в опашната кост ми припомнях неотдавнашното премеждие. Омръзна ми да се мотая. Покрай витрините с мигащи и пулсиращи светлини аз се запътих към ескалатора с големи небесносини букви: ЕР ФРАНС. Това беше най-късият път до хотела. Държах се за парапета, защото стоманените гребени на стъпалата бяха излъскани, а предпочитам да не рискувам. На средата на етажа забелязах, че пред мен стои жена с куче в ръце. Трепнах при вида на пуснатите ѝ руси коси, съвсем същите. Полека извърнах глава, вече сигурен кого ще видя отзад. Едно синкаво от луминесцентното осветление лице, плоско, с черни очила. Почти грубо се втурнах покрай блондинката, нагоре по стълбите, но не можех ей така просто да избягам. Заставах до перилата, вглеждайки се в пътниците, които ескалаторът един по един изхвърляше на площадката. Блондинката бегло ме погледна и отмина. Носеше на ръка сгънат шал с ресни. А аз ги бях взел за кучешка опашка. Мъжът беше охранен и блед. Нямахше нищо монголоидно. *Esprit de l'escalier* — помислих си аз, но пък чак с една седмица закъснение? Лоша ти е работата, върви да спиш! По пътя си купих швепс, напъхах бутилката в джоба и изпитах облекчение, като видях стрелките на часовника в рецепцията. Стаята вече ме чакаше. Момчето внесе пред мен багажа, остави в антрето малкия куфар върху големия, взе си петте франка и си отиде. В хотела цареше благодатна тишина и свистенето на някакъв кацащ самолет прозвуча в нея като по грешка. Добре, че си спомних за швепса, пиеше ми се, но нямах с какво да го отворя, затова надникнах в коридора — може би някъде има хладилник и в него отварачка. Направиха ми впечатление топлите багри на пътеката и стените на коридора, помислих си, че френските декоратори си ги бива. Намерих хладилник, отворих швепса и вече се връщах, когато от чупката на коридора се зададе Анабела. С тъмна рокля, по-висока, отколкото я помнех, но със същата бяла панделка на косата и със същото внимателно изражение в тъмните очи, тя вървеше срещу мен и леко полюляваше чантичката си през рамо. Позната ми беше и тази

чантичка, но когато я видях за последен път, тя беше разпрана. Анабела застана пред вратата на моята стая, която бях оставил отворена.

На устата ми беше да кажа, хем изненадано, хем радостно: „Анабела, какво правиш тук“, но успях да изрека само едно неясно „А...“, защото тя влезе в стаята, като ми кимна с глава и ми хвърли толкова многозначителен поглед, че аз се вкамених. Не затвори вътрешната врата. Смутено си помислих, че може би тя иска да сподели с мен някаква своя тайна или грижа, но преди да прекрача прага, ясно чух, как изхлузи обувките от краката си, как те изчаткаха по пода и леглото изскърца. След тия звуци, изпълнен със справедлив гняв, влязох и занемях — в стаята нямаше никого.

Провикнах се: Анабела! Леглото беше недокоснато. — Анабела! — Мълчание. Да не е в банята? Отворих вратата, беше тъмно и аз зачаках на прага да светнат примигващите луминесцентни лампи. Вана, биде, пешкири, умивалник, огледало, в което видях лицето си. Върнах се в стаята, без да смея повече да се обадя. Макар че не е имала време да се скрие в гардероба, все пак го отворих. Беше празен. С омекнали колена седнах на фотьойла. Още можех с най-големи подробности да опиша как вървеше, в какво беше облечена, досетих се защо ми се бе видяла по-висока — сега носеше обувки с висок ток, а в Рим беше с ниски сандали. Спомнях си изражението на очите ѝ, когато престъпяше прага, спомнях си как ме погледна и как косата ѝ се изсипа през рамо, когато извъртя глава. Още чувах как изчаткаха обувките, предизвикателно тръснати от краката, как скръцна пружината на леглото — тези звуци направо ме прерязаха. И всичко това да е било привидение? Халюцинация?

Опипах поред колената си, гърдите, лицето, сякаш в този ред трябваше да започна проверката, прокарах длани по грапавата дамаска на фотьойла, станах и се разходих из стаята, блъснах с юмрук откренатите врати на гардероба, всичко беше солидно, непоклатимо, мъртво, отчетливо и все пак несигурно. Заставах пред телевизора и в изпъкналото стъкло върху матовия екран видях смалено леглото и две дамски обувки, небрежно хвърлени на килимчето. С ужас се обърнах.

Там нямаше нищо. До телевизора стоеше телефонът. Вдигнах слушалката. Чух сигнал, но не набрах нито една цифра. Какво всъщност да кажа на Барт — че в хотела ми се е привидяло

момиченцето и затова ме е страх да стоя сам? Оставих слушалката, извадих несесера от куфара и отидох в банята, но там изведнъж замръзнах над умивалника.

Всичко, което правех, веднага намираше познат еквивалент. Плисках си лицето със студена вода като Прок. Разтривах слепоочията си с одеколон като Озбърн. Върнах се в стаята и не знаех какво да правя. Наглед нищо ми нямаше. Единственият разумен изход беше по-скоро да си легна и да заспя. А в същото време се страхувах да се съблека, сякаш дрехите ми бяха убежище — това поне беше ясно. Като се движех безшумно, да не събудя злото, аз си събух панталоните и обувките, свалих ризата, загасих горната лампа и се облегнах на възглавницата. Някаква смътна опасност се таеше около мен — в неясните очертания на предметите, едва осветени от нощната лампа. Загасих я. Обзе ме безразличие. Наложих си да дишам бавно и равномерно. Някой почука на вратата. Аз дори не трепнах. Пак почука, след това отвори и влезе в антрето. На фона на ярката светлина от коридора някакъв тъмен силует се приближи до леглото.

— Мосю...

Не издадох нито звук. Той постоя над мен, остави нещо на масата и тихо си излезе. Ключалката щракна, останах сам. Свлякох се от леглото по-скоро разнебитен, отколкото зашеметен и запалих аплика. На масата имаше сгъната телеграма. С разтуптяно сърце и треперещи крака аз я взех. Беше адресирана до мен, до хотела на Ер Франс. Погледнах подписа и кръвта ми се смрази. Замижах със стиснати клепачи, отворих ги и още веднъж прочетох името на човека, мъртъв от толкова време, че сигурно беше изгнил в земята.

ЧАКАМ РИМ ХИЛТЪН СТАЯ 303 АДАМС

Прочетох текста десет пъти, доближавах телеграмата до очите си и я въртях от всички страни. Подадена беше в Рим в 10,40, значи преди повече от час. А може би това е най-обикновена грешка? Ранди може да се е преместил в „Хилтън“, нали остана в хотелчето до Испанските стълби, понеже не намери нищо друго, а сега се е преместил и ми съобщава за това. Получил е известието от мен и ми телеграфира, след като е научил, че полетите се отлагат и затова не съм пристигнал. Но

как пък с името е станала точно такава грешка? Седнах на пода до стената и започнах да разсъждавам дали все пак това не е сън. Над главата ми светеше апликът. Каквото и да погледнех, то се променяше. Завесите на прозореца, телевизорът, подгънатият ъгъл на килима, сенките — всичко се превръщаше в предвестие на нещо непонятно. А в същото време всичко наоколо зависеше от мен. Съществуваше само благодарение на моята воля. Реших да изключа гардероба. Блясъкът на политурата помръкна, очертанятията на вратите потъмняха и на стената се отвори разкривена тъмна пукнатина, пълна с нещо хлъзгаво и пълзящо. Помъчих се да върна гардероба, но напразно. Стаята чезнеше в полумрака, можех да спася само онова, което оставаше на светло. Посегнах към телефона. Слушалката, присмехулно извита, се изплъзваше от ръката ми, телефонът се превърна на сив камък с грапава повърхност и дупка вместо шайба. Пръстите ми потънаха вътре, напипах нещо студено. На масата имаше химикалка. Напрегнах всички сили и напреки на телеграмата надрасках с едри букви:

11,00 МОРСКА БОЛЕСТ

11,50 ИЛЮЗИИ И ХАЛЮЦИНАЦИИ

Но докато пишех, изпуснах юздите на обкръжението си и вече не можех да го овладя. Чаках стаята да се разпадне, а се случи съвсем друго. Забелязах, че нещо става наблизко. Това „наблизко“, както се ориентирах, беше моето тяло. То растеше. Ръцете и краката ми се отдалечаваха от мен. От страх да не си ударя главата в тавана, аз се хвърлих на леглото. Лежах по гръб и дишах с усилие, гърдите ми се повдигаха като кубето на „Свети Петър“, с всяка ръка можех да хвана по няколко предмета, нещо повече — цялата стая би се побрала в шепата ми. Това е кошмар — казах си. Не обръщай внимание! Издух се до такава степен, че тялото ми се разля в мрака. Краищата му се губеха някъде, отдалечени на цели мили от мен, и ставаха безчувствени. Само вътрешностите ми останаха. Те бяха огромни. Безкрайни лабиринти, пропаст между моите мисли и света. Всъщност светът вече не съществуваше. Навеждах се без дъх над тая своя паст. Там, където преди бяха дробовете ми, вътрешните органи, кръвоносните съдове, сега имаше само мисли. Те именно бяха толкова огромни. Видях в тях

живота си. Разпилян и изпотъпкан, той тлееше като жарава, превръщаше се на въглен и пепел. Разхвърча се като огнен прах и се преобрази в една черна Сахара. Тя беше моят живот. Стаята, в която лежах като риба на дъното, също се смали и стана колкото зрънце. И тя беше в мен. Но този растеж, надхвърлящ границите на тялото ми, продължаваше и аз се уплаших. Страшната сила, която ме разпъваше, поглъщайки всичко в своя алчен устрем, ме убиваше. Нещо ме всмукваше навътре, аз отчаяно изпъшках и започнах да пълзя на лакти по матрака, но той сякаш се намираше в центъра на Земята. Страхувах се да не съборя стените, като си мръдна ръката. Още си повтарях, че всичко това е невъзможно, но същевременно с всяко влакънце и нерв чувствувах неговата реалност. В безумен опит за бягство аз се смъкнах от леглото, паднах на колене и по стената се добрах до ключа на лампата. В стаята се разля светлина, толкова бяла, че режеше като нож. Видях масата, мазна и преливаща във всички цветове на дъгата, телефона, бял като оглозгана кост, а далеч в огледалото — собственото си лице, лъснало от пот, познах се, но нищо не се промени. Мъчех се да проумея какво става с мен, каква е тая сила, която ме разпъва, търсейки изход. Едно и също ли сме тя и аз? И да, и не. Подпухналата ръка си остава моя ръка. Но ако тя се превърне в планина от месо и ме затрупа с кипящата си маса, пак ли ще смятам, че това е моята ръка, а не силата, която я издува отвътре? Опитвах се да се противопоставя на метаморфозите, но всеки път закъснявах, всичко вече беше различно. Сега погледът ми повдигаше тавана, отместваше го, пред очите ми всичко се огъваше, сплескваше, хлътваше, сякаш аз пламтах и под моя поглед се топяха восъчни фигурки. Това са халюцинации! — опитах се да кажа. Думите стигнаха до мен като ехо от кладенец. Отблъснах се от стената, изправих се и заставах с широко разкрасени крака, потъващи в размякнатия паркет, завъртях главата си като купол на огромна кула и на нощното шкафче зърнах часовника. Циферблатът му представляваше дъно на светеща фуния. Секундарникът ситнеше по него в невероятно забавено темпо. Зад стрелката оставаше следа, тя беше по-бяла от емайла на циферблата, разширяваше се и видимо се превръщаше в поле, по което вървят колони от войници. Снаряди пръскаха белезникавата пръст под краката им, димът се стелеше по лицата, по меките маски на безгласна агония. Върволиците от пехотинци избледняха, кръв се стичаше от тях и образуваше кръгли

петна от червена кал, а те продължаваха с отмерена крачка, потънали в прах и кръв. Картината се смали, когато отместих часовника, но битката не спря. Стаята се залюля. Бавно се завъртя и ме хвърли към тавана. Но нещо ме задържа да не падна. Свлякох се на колене и ръце. Лежах до леглото, а стаята се въртеше все по-бавно, всичко се връщаше по местата си и накрая спря. Долепил глава до пода като куче, аз погледнах часовника, опрян на лампата върху нощното шкафче. Беше един без четвърт.

Там вече нямаше нищо, секундарникът спокойно си пъплеше като мравка. Седнах на мозайката да се разхладя. В бялата светлина стаята ми приличаше на лят кристал, пълен със смълчан звук и потопени в светлината предмети. В този ярък кръг всяка гънка на завесата, всяка мебел, сенките от масата се открояваха с неизразимо съвършенство. Но аз не обръщах никакво внимание на тази красота, напрегнат като пожарникар, който не забелязва красотата на сцената, очаквайки всеки момент да види дим в амфитеатъра. Станах изтощен и олекнал. С вдървени пръсти добавих към написаното върху телеграмата:

12,50 ОБЛЕКЧЕНИЕ
ПЛИМАЗИН СУТРИНТА
ОРЛИ — БРЪСНАРНИЦАТА

Толкова знаех. Още докато стоях над масата и гледах разкривените букви, почувствувах следващото превращение. Отблясъците върху повърхността на масата запърхаха като крилца на водни кончета, литнаха, масата заплющя пред лицето ми като прилеп с дългообразни сиви крила, от техните бързи движения млечната светлина на нощната лампа помръкна, ръбът на масата изтъня под ръката ми — аз не можех нито да избягам от този порой от преображения, нито да смогвам подир тях, а през следващия час метаморфозите се редяха с шеметна бързина, чудовищни, величествени, язвителни, те минаваха през мен като вятър, дори когато затисках клепачи — очите ми станаха излишни. Спомням си неопределените, неуморни усилия да изхвърля от себе си тази чужда стихия, сякаш исках да я повърна — това беше безсмислено, но аз се

отбранявах, превръщайки се все повече от зрител в частица от рояка видения, в треперливо петънце върху тях. След един часа изплувах още веднъж. Процесът протичаше на вълни на вълни като перисталтика, при всяка фаза ми се струваше, че това е последният предел, но идваше друга, още по-силна. Халюцинациите престанаха между два и три часа и това беше най-лошото, защото обкръжението ми възвърна нормалния си вид, но в някаква друга действителност. Как да го изразя? Мебелите и стените стояха замрели, застинали, вкаменени в някакъв ужасен преход — времето спря и само затова нещата около мене, които напиреха отвсякъде като лавина, се заковаха като в разтеглен магнезиев блясък. Цялата стая напомняше бездиханния миг между един рев и следващия, но от преплетените шарки на тапетите, от картините над леглото със замъци край Лоара и от зелената трева пред тези замъци си личеше към какво се стреми с безсрамна злоба. Тази зелена трева беше моята присъда, аз я гледах коленичил и разбирах, че ще загубя играта. Тогава се нахвърлих върху стаята, да, върху стаята — изпокъсах шнуровете на пердето и завесите, смъкнах и тях от корнизите, грабнах завивките от леглото и наблъсках всички тия убийствени парцали във ваната, заключих банята, счупих ключа, и с парчето заклиних секретната брава на външната врата, но когато запъхтян се облегнах на рамката да огледам бойното поле, разбрах, че това изобщо няма да ми помогне. Не можех да махна нито прозорците, нито стените. Започнах да хвърлям нещата от куфарите по пода, докато набарах плоските белезници с метална пружина — Ранди с усмивка ми ги даде в Неапол да окува убиеца, ако го хвана. Хванах го. От ризите изпаднаха някакви тъмни бучки, бадемите от отвореното пакетче — вече нямах време да пиша за тях, страхувах се, че няма да смогна, и само сипах една шепа върху телеграмата, примъкнах фотьойла до тръбите на отоплението, облегнах се назад, запънах крака в пода и прикован за тръбата, напрегнат до крайност, зачаках като на старт. Не стартирах нито нагоре, нито надолу, а в дълбочина — в някаква гореща, червеникава мъгла, сред танцуващи стени, но — вързан, тъй че колкото и да се дърпах като куче на синджир, не можах да се докопам до нищо друго освен до крака на леглото. Успях да го привлека към себе си и както се гаси пожар, започнах да блъскам лицето си в матрака, разкъсах го със зъби и се добрах до гъбестата маса, но тя беше пореста, не можех да се задуша, тогава със

свободната ръка се сграбчих за гърлото, стисках и стенех от отчаяние, че все не мога да свърша със себе си. Спомням си — преди да загубя съзнание, имах чувството, че ще ми се пръсне черепът. Изглежда съм си удрял главата в тръбите. Помня последния проблясък на надежда, че може би сега ще успея. И после вече нищо. Умрях и никак не ми беше чудно, че съзнавам това. След това някакви черни водопади ме понесоха сред неведоми пещери с гръм и трясък, сякаш само слухът ми бе оцелял. Чувах камбанен звън. Черният мрак порозовя. Отворих очи и видях някакво едро, чуждо, бледо, нечовешки спокойно лице, наведено над мен. Беше доктор Барт. Познах го веднага и исках да му го кажа, но вече съвсем банално загубих съзнание.

Намерили ме прикован за тръбата в четири часа сутринта, тъй като италианците от съседната стая алармирали персонала, а понеже по всичко изглеждало, че това е пристъп на лудост, още преди да ме закарат в болницата, ми били успокоителна инжекция. Преданият Барт, щом чул сутринта за отменените полети, телефонираше в Орли и като научил какво е станало с мен, дошъл в болницата и ме заварил все още в безсъзнание. Напълно се свестих едва след трийсет часа. Лежах с пукнати ребра и изпохапан език, с няколко шева на главата, а китката на ръката, на която нахлузих белезниците, беше подута като възглавница — така съм се дърпал. За щастие регулаторът, за който се вързах, е бил от желязо — ако беше от пластмаса, сигурно щеше да стане на сол и тогава щях да скоча през прозореца; нямах по-силно желание от това.

Един канадски биолог забелязал, че хората, които не оплешивяват, имат в кожната си тъкан същото съединение, както и неоплешивяващите тесноноси маймуни. Тази субстанция, наречена „маймунски хормон“, се оказа ефективна в борбата с косопادا. В Европа производството на хормонния мехлем започнало преди три години по американския патент на Пфицер в една швейцарска фирма.

Швейцарците изменили състава на препарата, така че той станал по-ефикасен, но и по-чувствителен към топлина, от която бързо се разпада.

При излагане на кожата на слънце хормонът променя химичния си строежи тогава под влияние на риталина може да се превърне в препарата X на доктор Дюнан, тоест в психичен депресор, но той предизвиква отравяне само в големи дози. Риталинът се намира в

кръвта на хората, които вземат това лекарство, а хормонът се прилага външно, като мехлем, но той съдържа примес на хиалуронидаза, улесняваща проникването му през кожата до кръвоносните съдове. Но за да се стигне до отравяне с психотичен ефект, в кожата трябва да се втриват около двеста грама дневно и в същото време да се взема по-голяма от максималната доза риталин.

Катализатор, който засилва действието на депресора милиони пъти, са съединенията на циана със сярата — роданидите. Три букви, химическите символи CNS — ето ключа на загадката. Следи от циана се намират в горчивите бадеми. Те им придават характерната остра горчивина. В няколко неаполски пекарни плъзнали хлебарки. Като дезинсектицид сладкарите използвали препарат, съдържащ сяра. Нищожни количества от нея прониквали в емулсията, в която топели бадемите, преди да ги сложат в пещта. При ниска температура в пещта това не може да предизвика никакви последици. Едва когато се превиши температурата, при която захарта се карамелизира, цианидите от бадемите се съединяват със сярата в роданиди. Но и роданидът, когато е вкаран в организма сам, още не е катализатор на фактора X. В разтвора на реагиращите вещества трябва да има свободни серни йони. Тези йони са идвали от сулфатите и сулфитите, съдържащи се в минералната вода в баните. И така, загивали онези, които използвали хормонен мехлем, вземали риталин, правели серни бани и имали слабост към захаросаните бадеми по неаполитански. Роданидите са катализирали реакцията в толкова незабележими количества, които могат да бъдат открити само чрез хроматография. Условие за безогледно самоунищожение е била лакомията. Който е бил диабетик и не е можел да яде сладки неща или пък не ги е обичал, той е оцелявал. Швейцарският аналог на мехлема се намирал в продажба в цяла Европа и то от две години — наистина преди това не са отбелязани никакви нещастни случаи. В Америка не ги е имало, защото там пазарът е бил завладян от Пфицер, а неговият хормон извън хладилника не се разпада толкова бързо, колкото европейският. Жените не са използвали този мехлем, предназначен за мъже, ето защо и сред тях не би могло да има жертви.

Другояче паднал в капана нещастният Прок. Косата му не капела, така че нямал нужда от хормон, не ходел на плаж, не правел серни бани, обаче серните йони прониквали в кръвта му, когато в

тъмната стаичка дишал сулфитните пари от реактивите, риталинът вземал срещу сънливостта, а препаратата X му донесъл доктор Дюнан със счупените очила. Ученият и търпелив доктор стривал на прах всяко парцалче, всяка пращинка от ателието на Прок, вземал проби от шперплатовите стени, без да знае, че тайнствената субстанция, която търси, се намира на четири метра над главата му във вид на пакетче захаросани бадеми в едно чекмедже на стария долап.

Бадемите, намерени на масата заедно с бележките ми, отворили очите на химиците на Барт — посочили им липсващото звено.

Има една подробност, може би незначителна, но доста забавна и звучи като анекдот. Чак в Щатите един познат химик ми каза, че серният цвят, с който малкият Пиер е наръсил леглото ми, не би могъл да изиграе никаква роля за отравянето, тъй като сярата в твърдо състояние, превърната чрез сублимация на прах, е неразтворима. Този химик ad hoc^[24] формулира следната хипотеза. Следите от серни йони в кръвта ми се обясняват със сулфатизираното вино. Както е прието във Франция, на масата винаги пиех вино, и то в дома на Барт, защото навън изобщо не съм се хранил, а химиците от научноизследователския център са знаели, но са си замълчали, за да не сконфузят собствения си шеф, намеквайки, че дава на гостите си долнокачествено вино.

По-късно ме питаха дали тези бадеми не са били моята „еврика“. Най-лесно би било да потвърдя или да отрека, но аз просто не зная. Преди това, когато късах каквото ми попадне и нахвърлях във ваната всичко, което ми се струваше убийствено опасно, аз съм се държал като луд, но на дъното на тая лудост е мъждукал инстинктът за самосъхранение, та може и с бадемите да е така. Исках, в това съм сигурен, да ги сложа при бележките, но може би тази постъпка е само плод на дългогодишна рутина. Приучвали са ме да регистрирам усещанията си при условия на максимален стрес, изисквайки безусловно изпълнение независимо от това дали смятам даден факт за съществен, или не. А може да е било проблясък на интуиция, който е свързал утринната буря, моята кихавица, таблетката, която ми заседна, и бадемите, с които я преглътнах, с образа на Прок, влизащ за последен път в сладкарницата на ъгъла на улица „Амели“. Но това ми се струва прекалено красиво, за да е вярно. Вероятно съм свързал бадемите с неаполитанската история благодарение на това, че

сладкарят беше посипал с тях шоколадовия Везувий от витрината. Понеже Везувий нямаше нищо общо с това, той се е оказал магическата връзка, която ме е приближила до същността. Наистина, ако се вгледате внимателно в разказаното от мен, може би ще забележите колко пъти по време на следствието някой е бил съвсем близо — но безрезултатно. До същността се доближи Барт, макар че предположението му за политическите мотиви на убийствата излезе погрешно. Но той основателно възразяваше срещу избраната вече „група на единайсетте“ и правилно определи защо жертвите са само чужденци, и то самотни — поради двойната изолация от италианската среда чрез езиковата бариера и липсата на близки. Предвестник на отравянето е била промяната в характера, което е можело да бъде забелязано само от човек, живеещ заедно с жертвата. По-късно бяха разкрити няколко затихнали от само себе си случаи, когато отровените са били италианци или чужденци, дошли в Неапол със съпругите си. Обикновено нещата са се развивали по един и същ начин. Съпругата, обезпокоена от странните постъпки на мъжа си, започвала да го наблюдава все по-внимателно, а когато се появили халюцинациите, правела всичко възможно, за да го накара да се върнат у дома. Това инстинктивно бягство изглежда като естествена реакция на смътната заплаха. Италианците пък още в първата фаза на отравянето попадали под грижите на психиатър — най-често под натиска на семейството, — така че и в този случай рязко се променял начинът на живот, човекът преставал да кара кола и да взема плимазин, прекъсвал балнеолечението и скоро след това признаците изчезвали. При следствието тези случаи са останали неразкрити поради едно банално обстоятелство. Винаги се намирал някой от близките, който анулирал абонамента и прибирал разликата, а в книгите на тези заведения не се прави салдо, така че в тях не остава и следа не само от прекратяването на процедурите, но и от самите кандидати за жертви.

Много повече са всъщност факторите, които са спъвали следствието. Никой не бие барабан, че се маже с мехлем против косопад. Който не се е притеснявал от плешивината си или е предпочитал перуката пред лекарствата, той е избягвал опасността, но как бихме могли да разберем това? Който не е употребявал хормона и си е бил жив и здрав, той не е имал какво да признава, а който го е употребявал, е загивал. Опаковки от швейцарския мехлем не са били

открити във вещите на жертвите, защото той трябва да се съхранява в хладилник, а това е лесно в къщи, но не и в хотел, така че по-педантичните възрастни господа не са се занимавали с препаратата, а са отивали при близкия бръснар. Мехлемът трябвало да се слага през десет дни, значи всеки от потърпевшите се е подложил веднъж на тази процедура в Неапол, а по време на следствието никой не се е сетил да поразпита из бръснаро-фризьорските салони с какво мажат там главите на някои клиенти.

И накрая, жертвите са имали помежду си както физическа прилика, така и някои общи психически черти. Това са били мъже на прага на прецъфтяването, но все още с претенции, борели са се с настъпващата старост и същевременно са криели това. Който вече е бил отвъд чертата, над шейсетте, дори и да е нямал един косъм на главата си, не се е мъчел да се подмладява и не е търсел никакви чудодейни лекове, а от друга страна, ако някой е оплешивявал преждевременно, още преди да стане на трийсет години, той няма такива ревматични деформации, та да се нуждае от балнеолечение. Следователно опасността е съществувала само за онези, които са стъпили на чертата. Колкото по-внимателно вниквахме във фактите, толкова по-ясно изпъкваше тяхната взаимовръзка. Случаи на отравяне е имало само през периода, когато са цъфтели тревите, защото водачите единствено тогава са вземали плимазин, а ако някой е карал тежка астма на легло, той не е шофирал и не му е бил нужен препаратът, предназначен за шофьори.

Барт идваше в болницата и прояви такава отзивчивост, че преди да си замина за Щатите, отидох да се сбогувам с него. Малкият Пиер стоеше на пост до стълбите, но като ме видя, се скри. Досетих се за причината и го уверих, че не съм забравил за шлема. При Барт беше доктор Сосюр, този път без сюртук, но на ризата си имаше маншети като жабо. Вместо транзисторния калкулатор на шията му висеше часовник. Той преглеждаше книги в библиотеката, а Барт ми каза нещо много забавно: опитът да се използва компютърът в следствието протекъл отлично, въпреки че компютърът, непрограмиран и невключен, не свършил нищо. Ако не бях пристигнал в Париж именно с такъв план, нямаше да бъда негов гост, нямаше да спечеля симпатиите на баба му и малкият Пиер нямаше да ме лекува със серен цвят след падането от стълбите — с една дума участието на компютъра

в решението на загадката е безспорно, макар и чисто идеално. Аз през смях забелязах, че преплитането на напълно случайни факти, което ме заведе до същността на загадката, сега ми се струва по-изумително дори от самата нея.

— Вие страдате от егоцентризъм! — обади се Сосюр откъм библиотеката. — Тази серия не е толкова знамение на днешния ден, колкото предвестник на утрешния. Тя е предсказание, все още неясно...

— А вие разбирате ли го?

— Досещам се за някои неща. Човечеството така се размножи и на земята стана толкова гъсто, че започват да ни управляват атомните закони. Всеки атом на газообразен елемент се движи хаотично, но именно този хаос поражда реда като постоянно налягане, температура, относително тегло и така нататък. Вашият неволен успех изглежда като парадокс, като дълга серия изключителни съвпадения. Но само на вас така ви се струва. Ама ще кажете, малко ли беше, че паднах от стълбите на Барт и смърках сляра вместо емфие, та трябваше и да ходя на рекогносцировка на улица „Амели“ след историята за Прок, да се разкихам преди бурята, да купувам бадеми за децата, да отменят излитането на самолетите за Рим, да попадна в препълнен хотел, да отида на бръснар, а може би и той да бъде гасконец — за да настъпи верижна реакция.

— Ох, де да беше само това — обадих се аз. — Ако моето участие в освобождението на Франция не беше завършило само със счупената опасна кост, тази стара травма едва ли би ми попречила на стълбите в Рим и щях да си отида като едното нищо. А ако на ескалатора не бях застанал точно пред терориста, снимката ми нямаше да се появи в „Пари мач“, не би имало какво да ме подтикне да воювам за стая в хотела на Ер Франс, щях да отида в Париж и пак нищо нямаше да стане. Но и самата вероятност да се озова на мястото на катастрофата a priori е била безкрайно малка. Можеше да пътувам с друг самолет, можеше да застана на друго стъпало... А да не говорим за това, че преди и след този случай всичко се е състояло от такива безкрайно малки вероятности! Та нали ако не бях научил за случая Прок, нямаше да тръгна за Рим, и то тъкмо когато спряха полетите, а и това си беше чисто стечение на обстоятелствата.

— Това, че сте се запознали със случая Прок? Не мисля така. Преди да дойдете, с доктора говорехме тъкмо за това. Вие сте се запознали с този случай благодарение на интригите между Държавна сигурност и Министерството на отбраната, а те пък са плод на политически машинации. На някого се е искало да компрометира един военен, който си играе на политика и покровителствува доктор Дюнан. Виждате ли, това е един вид билиард.

— А аз какво е трябвало да бъда — топка или стик?

— Трябвало е, както предполагахме, да им послужите, за да разровят делото Прок и косвено да навредят на Дюнан.

— Но дори и да е така, каква е връзката между целта, с която дойдох в Париж, и политическите интриги във Франция?

— Естествено, никаква. Именно затова такава силна съвкупност от случайни факти, попадащи с такава точност в самата сърцевина на загадката, според вас противоречи на здравия разум. Аз пък ще ви кажа: стига с тоя здрав разум! Наистина, всяка отделна отсечка от вашите перипетии все още е доста вероятна, но общата траектория, равняваща се на сбора на тези отсечки, прилича на чудо. Така си мислите, нали?

— Точно така!

— Обаче стана същото, за което ви говорих, драги, тук, долу, преди три седмици. Представете си стрелбище, в което за мишена служи една пощенска марка — на половин миля разстояние от мястото за стрелба. Марката е от десет цента, с нашата Мариана. На челото ѝ има точица от муха. Нека сега няколко отлични стрелци застанат за стрелба. Сигурно няма да улучат точката, най-малкото защото не биха могли да я видят. А сега нека се наредят сто посредствени стрелци, но да пердашат седмици наред. Абсолютно сигурно е, че поне един куршум в края на краищата ще попадне в точката. Ще я улучи не защото е пратен от феноменален стрелец, а поради гъстата стрелба. Съгласен ли сте с мен?

— Да, но това не обяснява...

— Не съм свършил. Лято е и на стрелбището има мухи. Вероятността да се улучи точката беше много малка.

А вероятността да се улучи точката и някоя муха, попаднала на мушката, е още по-малка. Вероятността с един и същ куршум да се улучи точката и три мухи, ще бъде вече безкрайно малка, както се

изразихте вие, и все пак аз ви уверявам, че и такова съвпадение е възможно, стига стрелбата да бъде достатъчно продължителна!

— Извинете, но вие ми говорите за град от куршуми, а аз бях сам.

— Само така ви се струва; В даден интервал куршумът, който е попаднал в точката, след като е ударил три мухи, също ще бъде само един. Стрелецът, на когото се случи това, ще бъде изумен не по-малко от вас. Това, че именно той е улучил, не е никакво чудо, защото все някой е трябвало да улучи. Разбирате ли? Здравият разум няма нищо общо с това. Стана същото, което предварително ви казах. Неаполитанската загадка е породена от произволно действащ механизъм и тя бе разрешена пак от такъв механизъм. И в двете страни на равенството е действувал законът на големите числа. Естествено, ако вие не бяхте изпълнил макар и само едно условие от задължителната сума, нямаше да се отровите, но рано или късно някой друг щеше да изпълни всички условия. След година, след три, след пет години. Това щеше да стане, защото вече живеем именно в такъв произволно сгъстен свят. В човешкия молекулен газ, хаотичен и смайващ с „невероятностите“, има само отделни атоми — индивиди. В този свят онова, което вчера е било необикновено, днес става банално, а днешните крайности утре ще бъдат норма.

— Да, но аз...

Той не ме остави да продължа. Барт, който го познаваше, ни гледаше и примигваше, сякаш се мъчеше да сподави смеха си.

— Извинете, но не става въпрос за вас.

— Е, ако не съм аз, кой тогава? Някой детектив ли?

— Не зная кой и това изобщо не ме интересува. Който и да е. Чух, че имате намерение да напишете книга за тази история.

— Барт ли ви каза? Истина е, намерил съм дори издател... но защо заговорихте за това?

— Защото е важно. Някой куршум трябва да улучи мишената и някой човек е трябвало да проникне в загадката. А щом е така, независимо от автора и издателя, появата на тази книга също е била обусловена с математическа точност.

Ноември, 1975

- [1] Малолитражен ситроен. — Б.пр. ↑
- [2] Деменция (гр.) — придобита лудост, оглупяване, изразяващо се в нарушения на паметта, мисленето и поведението. — Б.пр. ↑
- [3] От „дианоетикос“ (гр.) — свойствен на дедуктивното мислене. — Б.пр. ↑
- [4] Corriger la fortune (фр.) — да поправим, да променим съдбата — Б.пр. ↑
- [5] Folie en deux (фр.) — лудост у двама; единият предава лудостта си на другия — Б.пр. ↑
- [6] Aut Caesar, aut nihil (лат.) — или всичко, или нищо — Б.пр. ↑
- [7] Дистония (лат.) — неразположение; невровегетативна дистония — нарушаване функциите на вътрешните органи на нервна почва. — Б.пр. ↑
- [8] Суицидиум — болестно състояние с комплекс за самоубийство. — Б.пр. ↑
- [9] Синергичен (гр.) — едновременен, еднопосочен. — Б.пр. ↑
- [10] Cui prodest (лат.) — кому е полезно. — Б.пр. ↑
- [11] Антидот (лат.) — противоотрова. — Б.пр. ↑
- [12] Индийски гадател, ясновидец. — Б.пр. ↑
- [13] Womens liberation (англ.) — въоръжено женско движение, борещо се за освобождение от сексуалното и всяко друго господство на мъжете. — Б.пр. ↑
- [14] Ad interim (лат.) — между другото — Б.пр. ↑
- [15] Per procura (лат.) — по неофициален ред. — Б.пр. ↑
- [16] Id fecit cui prodest (лат.) — който е заинтересован, той го е извършил — Б.пр. ↑
- [17] Екзорсизъм (лат. от гр.) — католически литургичен обред или молитва за освобождаване на лице или предмет от влиянието на сатаната. — Б.пр. ↑
- [18] Arrondissement (фр.) — район. — Б.пр. ↑
- [19] Police judiciaire (фр.) — съдебна полиция, следствени органи. — Б.пр. ↑
- [20] Психични симптоми на пристъп или криза. — Б.пр. ↑
- [21] Молох — в митологията на древните финикийци, картагенци и др. бог на слънцето, за умилюствяване на когото са принасяли човешки жертви. — Б.пр. ↑

[22] Остър и студен северен или северозападен вятър, който духа в Северна Америка. — Б.пр. ↑

[23] *sa va bien* (фр.) — добре е. — Б.пр. ↑

[24] *Ad hoc* (лат.) — в момента. — Б.пр. ↑

Издание:

Станислав Лем

СЕННА ХРЕМА

Издателство „Отечество“

София, 1979

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.